

Nicolaus Dresdensis

Nechutová, Jana (editor)

Querite primum regnum Dei

In: Nicolaus Dresdensis. *Querite primum regnum Dei*. Nechutová, Jana (editor). Vyd. 1. Brno: Universita J.E. Purkyně, 1967, pp. 25-97

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/119853>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

QUERITE PRIMUM REGNUM DEI

01 »Querite primum regnum Dei et iusticiam eius«. *Et scribitur Mathei VI*¹ 100r^a
*et Luce XII.*² *Ut adtestatur venerabilis Boecius De consolacione phylosophie* M 110r^a
*libro III prosa II,*³ omnes homines nituntur pervenire ad unum finem C 96r^a
 beatitudinis, quia beatitudo congregat in se omnia bona. Ideo eius
 05 cupiditas naturaliter hominibus est inserta, ita quod mens humana
 naturaliter desiderat verum bonum et nunquam tendit in falsum bonum,
 nisi inquantum ipsum estimatur verum bonum. Et sic per istum devium
 errorem ad falsa bona sepe homines ducuntur, statuentes in eis finem.
 Sunt autem quinque, in quibus errantes a vero bono posuerunt
 10 consistere felicitatem, scilicet divicie, honores, potestates, voluptates et
 gloria. Quia triplex habetur bonum, scilicet utile, honestum, delectabile.
 Illi, qui intendebant bonum utile, posuerunt felicitatem in diviciis.
Ideo dicit Paulus »avaricia,⁴ quod est ydolorum servitus«. Sed qui
 intendebant bonum delectabile, posuerunt felicitatem et finem in
 15 voluptatibus, sicut Epicuri. *Unde dicitur* »quorum⁵ deus venter eorum
 est«. Qui autem intendebant bonum honestum, illi diversificabantur,
 quia bonum honestum est bonum secundum rationem, ratio autem
 est duplex, / speculativa et practica. De bono honesto, quod consistit in 100r^b
 speculatione, non loquebantur isti, quia tale bonum est latens, ipsi
 20 autem posuerunt et ponunt felicitatem in bono manifesto, quod est
 bonum rationis practice. Tale ergo bonum vel consistit in opinione
 hominum et sic est gloria, vel consistit in exercicio actus realis. Hoc
 est duplex, quia vel consistit in exercicio proprii actus circa alios — sic
 est potestas, vel consistit in exercicio actus aliorum circa / se, et sic C 96v
 25 est honor. *Et hanc sententiam declarat Boecius in prosa ubi supra, dicens*
 »omnis⁶ mortalium cura« etc.

Unde patet multiplex error hominum. Sicut enim ebrius scit se habere
 domum, sed propter defectum rationis nescit, quomodo ad eam redeat,
 sic homines aliquo modo generali sciunt et cognoscunt summum bonum
 30 et naturaliter inclinantur ad illud tanquam ad principium a quo proces-
 serunt, sed inebriati amore temporalium bonorum nesciunt, quomodo
 ad illud perveniant. *Ideo dicit Boecius ubi supra:* »Sed⁷ ad hominum
 studia revertar, quorum animus etsi caligante memoria semper tamen
 summum bonum repetit, sed velud ebrius, domum quo tramite revertatur,

01 Et scribitur: Et om. UM — 04 quia: eterna M — 07 nisi inquantum... verum bonum om. U — 12 utile: scilicet utile U — 15 eorum: in C om., postea tamen additum: in M del.: Vulg. om. — 19 ipsi autem: ipsi vero, in margine etiam autem C — 22 in exercicio: in exercitiis U — 24 aliorum [et] circa: et om. U: in C et om., postea tamen additum — 27 hominum om. U — 28 redeat: redigat M — 29 sciunt et om. U — 34 ebrius, domum: ebrius nescit U

ignorat. « Et quia ipsum principium omnium rerum, quod est Deus, 01
qui et beatitudo vera, sompniando cognoscitur et difficulter ad ipsum
pervenitur, quia intellectus noster habet se ad ipsum sicut oculus
noctue ad lumen solis, ex 2° *Metaphisice*.⁸ Et dicit *Boecius ubi supra*,
100v^a *prosa III*: » Vos⁹ quoque, o/terrena animalia, tenui licet ymagine vestrum 05
tamen principium sompniatis verumque illum beatitudinis finem licet
minime perspicaci, qualicunque tamen congnicione prospicitis, eo quod
C 97r vos ad verum bonum naturalis adducit intencio et ab eodem / multiplex
M 110v error abducit. « *Unde Alanus in Anticlaudio*: |

» Difficilis¹⁰ accessus ad hanc, facilisque recessus; 10
accessus paucis, casus patet omnibus, in quam
vix aliquis transire valet, valet omnis ab illa
declinare via, que paucis pervia, multis
clauditur, arta nimis intranti, larga ruine. «

Ideo contendere nos oportet cum carne mundoque, dyabulo, per 15
angustam portam intrare, insuper querere, pulsare et petere verum
bonum. » Omnis¹¹ enim, qui petit, accipit, et qui querit, invenit,
et pulsanti aperietur. « Ad quod diligenter faciendum inducit verbum
thematis nostri, cum dicitur » querite «.

Et quia ego homo fragilis, ligwa inpeditus, moribus inconpositus, neque 20
sciencia ornatus, sed peccatis involutus — » in iniquitatibus¹² enim
conceptus sum et in peccatis concepit me mater mea, « *Psalmo L*, cupiens
inmaculata et casta Domini tractare eloquia, non inmerito terrent et
redarguunt me plurima et diversa Scripture verba (quia peccatori dixit
100v^b Deus » quare¹³ tu enarras iusticias meas / et assumis testamentum/meum 25
C 97v per os tuum? Tu vero odisti disciplinam et proiecisti sermones meos
retorsurum «, *Psalmo XLIX*°, » nec¹⁴ speciosa laus est in ore peccatoris, «
Ecclesiastici X) pariter et exempla (quia Moyses eloquens non fuit et
tamen a Domino missus, *Exodi III*¹⁵, Ysaïas labia munda non habuit
et tamen Dominum exercituum vidit, *Ysaïe VI*¹⁶, Ieremias loqui 30
nescivit, quem tamen Dominus in utero matris sanctificavit, *Ieremie I*¹⁷).
Quid ergo faciam, ignoro, quoniam » dolor¹⁸ meus renovatus est «,
Psalmo XXXVIII. Quomodo laudare possum nomen Domini, nisi
piissimus Pater misericordiarum, Deus tocius consolacionis, mittere
dignetur unum de seraphym cum calculo de altari, tangens os meum 35
et labia mea, ut auferatur iniquitas mea et peccatum meum *Ysaïe VI*¹⁹,
dicensque » ecce²⁰, dedi verba mea in ore tuo « *Ieremie primo*, qui » dum²¹
aperit manum suam, implet omne animal benediccione « *Psalmo XLVIII*.

Michi ergo assistere dignetur, ut non loquar nunc et semper ex inten- 40
cione nisi sibi placita. michi salubria proximique edificatoria cum spiritu

04 ex 2° *Metaphisice*: hec 2° *Metaphisice M* — 05 Vos quoque: Vos, que *U* —
animalia: aliena *M* — tenui: renui *U* — 07 perspicaci *em. sec. Weinberg*: prospicacitati
UCM — congnicione: congregacione *M*: cogitacione *Weinberg* — 08 vos ad: vos et
ad *UC* — naturalis: naturaliter *U* — 09 in *Anticlaudio*: in *Anteclaudio U* — 14
intranti: virtuti *MPL* — 17 invenit, et pulsanti aperietur: invenit etc. *C* — 10
querite: querite etc. *C* — 26 meos *om. U* — 30 Dominum exercituum: exercituum
Dominum *C* — 35 seraphym: seraphin *CM*

01 contrito et trementi sermones eius, ut si contingeret, quod / absit, C 98r
 ex ignorantia, infirmitate vel quocunque alio defectu, quibus ego, miser
 plenus sum intus et extra. / me loqui aliqua merito et rationabiliter 101r^a
 piarum aurium offensiva piarumque mencium Deum diligencium et
 05 legem eius immaculatam verbo et facto circumscriptis²² invidie rancor-
 isque stimulis, fraterna caritas libere valeat emendare, cuius correccioni
 nunc et deinceps semper me suppono et paratus esse volo emendare
 adinstar Augustini, qui dicit *XXIII q. III Si habes*: »Senex²³ enim
 a iuvene et episcopus tot annorum a collega necdum anniculo paratus
 10 sum doceri. Quomodo possum vel Deo vel hominibus iustam reddere
 rationem? « Et merito, cum Dominus et magister omnium, qui sine
 peccato fuit, accusandi licenciam uni Iudeo sceleratissimo dedit, *cum*
dixit: »Si²⁴ male locutus sum, testimonium perhibe de malo, si autem
 bene, / cur me cedis? «, *Iohannis XVIII. Et Extra De symonia, Si* M 111r
 15 *Dominus, et in glossa*²⁵. Alias stultus esse convincitur, *ut XXII di.*
De Constantinopolitana, ubi inquit Gregorius: »Et²⁶ ego minores meos.
 quos ab illicitis prohibeo, in bono imitari paratus sum. Stultus enim est,
 qui in eo primum se estimat, ut bona, que videat, discere contempnat. «
 Qui enim bono consilio / non acquiescit, amittere debet dignitatem exemplo 101r^b
 20 Roboam, qui senioribus non credidit, *ut 3¹ Regum XII, 2¹ Paralipo-*
menon VI, et VII q. 1 Denique, »vel²⁷ adinstar uxoris Loth, / que conversa C 98v
 est in statuam salis«, *Genesis XIX²⁸ et LXXXIII di. Pervenit in glossa*
penultima.²⁹ Et dicit lex, quod ea firmitate utantur, »qui³⁰ consilio
 geruntur«, *ut C De repudiis, lege III*. Illis autem non obstantibus
 25 protestacionibus timeo oblatrantes, quos excecavit malicia invidie,
 multos fore, nec apud illos prodesse, sicut nec profuerunt Cristo, *cum*
dixit »ego³¹ testimonium de me ipso non perhibeo«, *et iterum* »scruta-
*mini*³² Scripturas, « *et sequitur* »si³³ crederetis Moysi, crederetis forsitan
 et michi« *Iohannis V in fine, et iterum* »si³⁴ michi non vultis credere.
 30 operibus credite« *Iohannis X. Et Iohannis VII*: »Mea³⁵ doctrina non
 est mea, sed eius, qui misit me«, *et iterum* »si³⁶ male locutus sum«,
ut supra.

Omnes huiusmodi protestaciones sive submissiones quoad malos non
 profuerunt, sed turpissima morte ipsum condemnauerunt. Sic apostolos
 35 sanctosque omnes usque nunc et ultra factis vel verbis trucidaverunt
 et trucidabant. Propter huiusmodi tamen veritas non est tacenda,
 dummodo sint boni, qui acceptant, ne / in animabus ex taciturnitate 101v^a
 pereant, quia »mayus³⁷ peccatum est, si una anima per peccatum
 infidelitatis pereat, quam si innumerabilium martirum corpora pro ea
 40 trucidarentur«, *ut XXIII q. III Si habes in glossa*. »Detrahentibus^{38, 39}

04 piarum aurium: piorum aurium U — 06 cuius: huius M — correccioni: correccione M — 08 q. III: q. I CM — 09 necdum anniculo om. U — 15 in glossa: in om. U — stultus esse: stultus esset M — 16 De Constantinopolitana: De Constantino- politano C — 17 imitari: imitare U — 18 primum se estimat: illum se estimat C — 20 ut 3¹ Regum XII: ut ut eciam XII U — 21 VII: septimo U — 23 qui consilio: que consilio M — 24 Illis autem: Illis tamen C — 25 excecavit: excecabit M — malicia invidie — invidia malicie M — 29 si... credite om. M — 30 Iohannis X: Et Iohannis X U — 36 et trucidabant om. U — 38 pereant: pereunt M — peccatum est: est peccatum C — 39 pro ea: per ea M: pro eo Glossa

C 99r igitur non/resisto, sed ,velud⁴⁰ agnus coram tondente non aperiam 01
os meum', *Ysaie LIII et De pen. di. II Si enim inquit⁴¹ ad finem prime*
columpne. Ascribatur⁴² ergo insufficiencie mee, quidquid in me reprehendendum existit; me tamen reddant in hiis aequaliter excusatum con-
gnoscende veritatis affectus et amor, quem corde gero fixum ad studium 05
et studentes michique fratres, ut spero, Cristi sacerdotes, a quibus attrahor, licet ad id insufficientissimum me congnoeam.« *Ad hoc*
Iohannes Andree in Prohemio VI in Apparatu suo. Superiores autem
nostros ac in omni bono preceptores petimus, quatinus nos adiuvent,
consciencias nostras informando | et in veritate Cristi Iesu dirigendo. | 10

De quibus igitur dicere | nunc propono, || non possum perficere | absque
summo dono, || cur vestram presenciam | continue | inploro, || istorum
obedienciam | cordintime | exoro, || ut ad Patrem gracie | mecum acce-
datis || atque venam venie, | viam veritatis || rogantes devotissime,
ut michi peccatori dignetur succurrere dono meliori Patris potenciam | no- 15
101v^b bis inpetrando, || Filii sapienciam | continue || dona/ndo, Spiritus sancti
M 111v graciā / || sedule rogando || michi ad loquendum, | ut Deus laudetur, ||
vobis ad audiendum, | ut inde glorificetur. || Sic ergo orabitis »Pater
noster, qui es in celis«.

Et dicit Seneca: »Nulli⁴³ preclusa est via sapiencie, omnibus patet, 20
omnes invitat, omnes homines admittit, non eligit domum neque censum,
sed nudo homine contenta est.« Et quia innata est nobis via procedendi
ex nobis magis notis ad minus nota 1 *Physicorum 1, 1^a et 2^a De anima⁴⁴,*
C 99v bona autem exteriora sunt nobis nociora, | ideo *Boecius De consolacione*
metro primo libro III⁴⁵ ad querendum et congnoendum veram beatitu- 25
dinem proponit nobis exemplum reale de volente seminare bonum
agrum, quomodo oporteat prius extirpare nocivas herbas, ut ager bene
fructificet; similiter volens querere et congnoescere veritatem oportet
prius extirpare falsitatem. *Unde Apostolus* »expurgate⁴⁶ vetus fermentum«
etc. Alias intus existens prohibet extraneum. Sunt ergo prius 30
extirpanda vicia, et postea virtutes inserende. *Unde:*

102r^a »Spinis et⁴⁷ tribulis purgare novalia debet
qui serit, ut semen fructificare / queat.«

Volens igitur congnoescere verum dirigat racionem et intellectum
ad ipsam rem et ad rerum proprietates, et si aliquid congnoverit, ex hiis 35
non statim iudicet, sed in se revertatur deliberando an ita sit vel non.
Sine enim deliberacione non est iudicandum. Sicut enim sanitas causatur
quandoque a principio intrinseco tantum, sicut a corde, quandoque

04 existit: existat C — me: ne *Ioannes Andree* — me... veritatis: me
tamen reddent in hiis aequaliter excusatum congnoescende veritatis M: me tamen
aequaliter reddat excusatum congnoescende veritatis U — 09 ac om. U — 11 dicere
nunc: nunc dicere C — 19 in celis: in celis, sanctificetur M: Pater noster etc.
C — 20 Et dicit: Dicit M — 21 domum: donum U — 23 *Physicorum... anima: 1*
Physicorum et 2^a De anima C — 24 De consolacione: De consolacione philo-
sophie C: in M om. — 26 seminare: in C supra lineam serere — 32 versus in U
tantum designantur — 37 causatur quandoque: quandoque causatur C

01 a principio extrinseco et interiori, puta a medico, sed nunquam causatur
 a principio exteriori sine interiori, sic sciencia quandoque acquiritur
 a principio interiori, puta ab intellectu agente, sicut patet in habentibus
 scienciam per invencionem, quandoque a principio exteriori et interiori
 05 simul, puta ab intellectu agente et a doctore, nunquam autem acquiritur
 a principio exteriori sine interiori, ut declarat *Boecius metro XI l. III*⁴⁸.
 Et ibi vide, si placet.

Restat ergo querere diligenter in omnibus, ut veritatem inveniamus,
 de quo est propositum verbum thematis, cum dicebatur »querite primum
 10 regnum Dei et iusticiam eius«, vestris dileccionibus propositum./ C 100r

2^m thema

Licet, ut supra dictum est, nunquam acquiritur sciencia a principio
 exteriori sine interiori, illud tamen adhuc secundum se est insufficienti
 ad pertingendam veram sapienciam. Unde sapientes mundi reputati
 15 sunt phylosophi, qui tamen ad veram sapienciam, que est Cristus, non
 attigerunt, | *secundum quod dicit Ieronymus in epistola ad Paulinum* 102r^b
et in quinto prologo Bible: »Hoc⁴⁹ doctus Plato nescivit, hoc Demostenes
 eloquens ignoravit.« Quia licet phylosophi Deum congoverunt per
 effectus istos, *ut dicit Apostolus Romanorum I* »invisibilia⁵⁰ enim ipsius
 20 a creatura mundi per ea que facta sunt, intellecta conspiciuntur«, ultra
 istam autem congnicionem adhuc necessaria est ad salutem congnicio
 supernaturalis, quam Deus dat homini disposito, sicut patet in *Cornelio*
*Actuum X.*⁵¹ Sicut enim corpori disposito et organizato per naturam
 infunditur a Deo anima, quia *secundum Augustinum*⁵² anima a Deo creatur
 25 et creando infunditur, sic talis supernaturalis congnicio homini disposito
 infunditur. Et sicut / deficiente natura in organisacione predicta non M 112r
 infunditur anima, sic homini indisposito noticia fidei denegatur. Qui
 ergo de cognicione naturali Deo ingrati superbiunt, ex consequente
 cecitatem mentis incurrunt et gravia peccata, propter que puniendi
 30 sunt ex divina iusticia. Et hoc est, quod dicitur *Romanorum I:* »Quia⁵³
 cum Deum congnovisset, non sicut Deum glorificaverunt aut gracias
 egerunt, sed evanuerunt in cogitacionibus suis, et obscuratum est
 cor/insipiens eorum« (»scilicet⁵⁴ iusto Dei iudicio propter superbiam C 100v
 eorum«). *Et sequitur:* »Dicentes⁵⁵ enim se esse sapientes« (»scilicet⁵⁶
 35 in temporalibus«) »stulti⁵⁵ facti sunt« (»scilicet⁵⁶ in spiritualibus«).
 »Et⁵⁵ mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem ymaginis
 corruptibilis hominis / et volucrum et quadrupedum et serpentum. 102v^a

01 extrinseco... principio *om.* U — 02 sic: sicut U — 04 exteriori et interiori:
 interiori et exteriori C — 09 querite primum: primum querite M — 11 *themata*
per numeralia ordinalia designant C M tantum; scriptor U lineis in margine appositis
utilitur — 13 est insufficienti: et insufficienti M — 14 Unde... veram sapienciam *om.*
 M — sapientes: sapiens U — 16 attigerunt: attingerunt CM — 17 et in quinto:
 et *om.* U — 19 ut dicit: ut *om.* U — 20 mundi per... conspiciuntur: mundi etc.
 U — ultra: multa U — 21 congnicionem: congregacionem M — congnicio: congnicio-
 nes M — 22 in *Cornelio*: de *Cornelio* CM — 24 a Deo *om.* M — 25 talis: eciam
 M — 26 in organisacione: in *om.* U — 27 non infunditur anima: non infunditur,
 nam M — 28 ex consequente: et consequenti CM — 29 puniendi: pungendi M

Propter quod tradidit eos in desideria cordis eorum. « Ad hoc dicitur 01
Iohannis IX: » Si⁵⁷ enim ceci essetis, non haberetis peccatum; sed quia
dicitis videmus, peccatum vestrum manet. « Et quia sic » Deus⁵⁸ superbis
resistit, humilibus autem dat gratiam, ideo apostoli, quia humiles,
» hanc⁵⁹ sapientiam supernaturalem actigerunt et sic sapientiores 05
sapientibus fuerunt. Sapientia enim phariseorum fuit deorsum procedens
ex cognicione istorum sensibilibum et ducens in amorem terrestrium,
propter quod dicitur terrena, animalis et dyabolica. Sapientia autem
apostolorum fuit desursum descendens a Patre luminum, eorum mentibus
inpressa per Spiritum sanctum, propter quod pudica, pacifica, modesta, 10
bonis consensiciens, plena misericordia et bonis fructibus. Et licet stulti
ac stolidi fuerunt a mundi sapientibus reputati, tamen fuerent sapientis-
simi. « *Hec Lira in prohemio super epistolas canonicas et Romanorum I.*
Ideo dicit *psalmista*: » Sapientiam⁶⁰ prestans parvulis, et *Salvator*
Mathei XI inquit: » Confiteor⁶¹ tibi, Pater, Domine celi et terre, quoniam 15
abscondisti hec a sapientibus et revelasti ea parvulis. « Et de isto magis
infra patebit in VIII themate.

C 101r Ad idem dicit *Linconienis / Primo posteriorum*: » Non⁶² / solum vox
102v^b doctoris interius sonans nec littera visa docet, sed hec duo movent et
excitant. « Verus autem doctor, qui mentem interius illuminat et veri- 20
tatem ostendit, quia secundum quod dicitur in *Prologo de regimine*
*principum*⁶³ Deus est, qui divicias sue sapientie influit in animas
sapientum et studentibus tribuit gratiam congoscendi, cui nichil est
difficile et sine quo nichil possibile est possidere. *Ideo dicitur Iacobi*
primo: » Omne⁶⁴ datum optimum et omne donum perfectum desursum 25
est, descendens « etc., et *Augustinus*: » Nemo⁶⁵ tam eruditus, nemo tam
doctus, qui superna illustratione non indigeat. « *Et Gregorius*: » Nisi⁶⁶
intus sit, qui doceat, in vanum ligwa doctoris laborat. « *Et Boecius*
De consolacione prosa XI l. 3ta in fine inquit: » Invocandum⁶⁷, inquam,
rerum omnium Patrem, quo pretermisso nullum rite fundatur exordium, 30
et *Plato in Thimeo*: » In⁶⁸ omnibus enim, sive maximis, sive minimis,
M 112v divinum debet / implorari auxilium. « Recurramus ergo ad summum
bonum omnem virtutem, omnem substantiam et naturam excedens,
quod cuncta expectant, cum ipsum sit plene perfeccionis et nullius
103r^a egens, dicentes unanimiter / » Pater noster «. 35

Hoc autem scitote, quod » in⁶⁹ novissimis diebus instabunt tempora
periculosa, « ut *II Thymothei III quasi per totum*. Ideo restat vigilare
C 101v et diligenter querere, quod innuit / verbum thematis, cum dicebatur
» querite primum regnum Dei et iusticiam eius, sicut tunc, sic et nunc
vestris dileccionibus propositum. 40

01 tradidit eos in desideria: credidit eos in desidia M — 05 supernaturalem: natu-
ralem M — actigerunt: attingerunt UM — 06 sapientibus: sapientum CM —
fuerunt: fuerant U — 14 et Salvator ... parvulis om. U — 15 Pater, Domine: Pater et
Domine C — 19 interius: exterius U — 22 Deus est, qui: Deus est, quoniam
M — 26 etc. om. U — 27 non indigeat: non indiget M — 29 prosa XI: prosa IX
M — 30 quo: qui M — 31 sive maximis, sive minimis: sive in maximis, sive in
minimis U — 34 ipsum: om. M — 37 Thymothei: ad Thimotheum C

Et dicit *Bernhardus in epistola de caritate*: »Sola⁷⁰ caritas est, que in adversis non deficit, quia paciens est, que iniurias non inpendit, quia benigna est, quam felicitas aliena non turbat, quia non emulatur, quam
 05 consciencia mala non pungit, quia non agit perperam, que in honore non extollitur, quia non inflatur, que in abiectione non confunditur, quia non est ambiciosa, quam cupiditas non cohartat, quia non querit que sua sunt, quam contumelie non provocant, quia non irritatur. quam
 10 sinistre suspiciones non fedant, quia non cogitat malum, quam aliena mala non letificant, quia non gaudet super iniquitate, quam errores non excecant, quia congaudet veritati, quam persecuciones non frangunt, quia omnia sustinet, quam mortis separacio non intercidit, quia nunquam excidet.« *Hec ille.*

Ut igitur sermonem meum nuper inceptum terminare valeam vosque
 15 audire dicta caritate suffragante, recursum habere nos oportet / ad 103r^b
 fontem caritatis, sine quo non possumus cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis, nec aliquid intelligere, ut *Proverbiorum II* »Dominus⁷¹ dat sapienciam « et intelligenciam, nec aliquid boni dicere / *I Corinthiorum XII* C 102r
 » nemo⁷² potest dicere Dominus Iesus nisi in Spiritu sancto«, et *Mathei X*
 20 » non⁷³ enim vos estis, qui loquimini «, nec aliquid facere *Iohannis XV*
 » sine⁷⁴ me nichil potestis facere «.

Rogemus ergo dominum nostrum Cristum Iesum, quatenus peccatorum nostrorum maculas emundet, et me, licet pusillum, cum fiducia, humilitate et caritate ad loquendum, et vos ad audiendum et concipiendum per
 25 gratiam Spiritus sancti septiformem illustret. Ut et hec consequi mereamur, dicamus caste, pie et perseveranter »Pater noster«.

Sicut habetur ex dictis *Phylosophi primo Ethycorum c. XV*⁷⁵, si quid
 ex hiis, que hic agantur, ad eos, qui hic defecerunt, hoc est qui mortui
 sunt, redundat, sive bonum sive malum, erit quidem fragile et parum
 30 sive parvum vel simpliciter nichil quantum ad ipsos. Si autem hoc ita est. non erit tantum tale, ut faciat felices eos, qui non sunt, neque hiis, qui sunt, auferat beatitudinem; parva enim accidencia non faciunt inmutacionem vite. Si ergo ex hiis, que aguntur, / parvum aliquid redundat M 113r
 ad mortuos, sequitur, quod ex hoc eorum condicio circa felicitatem non
 35 inmutetur. Et concludit / suam sentenciam dicens, quod bona amicorum, 103v^a
 que agunt vel eis accidunt, conferre videntur aliquid tantis et similiter infortunia in eos redundare, tamen subtili modo et tanta quantitate, ut neque felices / faciant non felices neque non felices faciant felices, C 102v
 neque mutant eos secundum aliquid talium, puta secundum sapienciam
 40 et virtutem vel aliquid huius. *Hec ibi per totum.* Et quia secundum eundem⁷⁶, si verum loquitur, ut presuppono, ista suffragia mortuorum,

01 3^m thema C in textu et in margine: om. U M cf. p. 29 — 02 Et dicit: Et om. U — 11 congaudet: gaudet M — 20 Iohannis... facere om. U — 22 Cristum Iesum: Iesum Cristum M — 23 emundet: emendet M — 26 Pater noster: Pater noster, qui es in celis M — 27 si quid: si aliquid CM — 28 agantur: aguntur CM — 29 redundat: reducant M — 32 auferat em.: auferant UC: afferant M — 36 que agunt: que aguntur U — videntur: videtur U; videretur M — 40 Hec ibi: vel ibi U — 41 ut presuppono: hoc presuppono M

an adiuuant eos vel ne, fundatur in fragili opinione hominum. Et dicit 01
glossa ibidem:⁷⁷ Nichil est fragilius eo, quod in sola opinione hominum
consistit. Et in verbo videtur, quod verbum proprie magis est opinativum
et dubitativum quam assertivum. Ideo dicit verbum thematis nostri
»querite«, sepius dileccionibus vestris propositum. 05

4^m thema

Dionisius De ecclesiastica ierarchia c. III inquit: »Prius⁷⁸ oportet
divina in se recipere, quam aliis distribuere.« Idecirco dico, quod qui
presumunt docere divina adhuc inmundi, a docendi officio sunt extranei.
Sicut enim solares radii pruinas et propinquiores materias capaciores 10
lucis clarius illustrent et per illas ad inferiores lumina deferuntur, sic
officium docendi divina non presumant, nisi qui habitum divine virtutis
et sciencie obtinent tanquam ex divina inspiracione ad hoc officium
103^v assump/ti, ut de sua habundancia valeant aliis distribuere. Et quia
habundancia graciaram in nobis habundat de plenitudine Iesu Cristi, 15
quia »de⁷⁹ plenitudine eius omnes accepimus graciaram pro gracia«
Iohannis I, qui semper paratus est bene facere, licet »hominum⁸⁰ malicia
C 103^r prohibetur«, ut XVI q. I Decime, »qui⁸¹ fons vivus, / cui non communicat
alienus«, De pen. di. I § Item ayt.

Meam igitur recongnoscens insufficienciam, recurro ad eum, qui 20
fecit surdos audire et mutos loqui, et omnia bene fecit, dicens *cum Boecio*:

»O Deus⁸² cunctipotens, genitus Deus, alitus alme,
auxillii vena, via vera sicque sophya!
Tu michi dux, michi lux, mea virtus sis, quoque salus,
presens sis operi, sine te nichil est vere veri.« 25

Ipsum igitur adoremus cordialiter dicendo »Pater noster«.

Dicit Anshelmus: »Liquescere⁸³ anima mea igne contricionis.« »Res-
pice⁸⁴ in faciem Cristi tui« et vide corpore flagellatum, lancea transfixum,
caput vepribus punctum, manibus pedibusque revolve, revolve a capite
usque ad pedes, a latere usque ad latus, et non vides nisi dolorem et 30
undique cruorem, ut inpleatur illud *Ysaie I*: »A⁸⁵ planta pedis usque
ad verticem non est in eo inventa sanitas.« Unde *Ieronimus*: »Omnis⁸⁶
104^r creatura compatitur Creatori suo: sol obscuratur, terra movetur, / petre
M 113^v scinduntur. Solus homo non compatitur, / pro quo Cristus paciebatur.«
Et quia sic empti estis precio magno, portate et glorificate Deum in 35

01 vel ne: vel om. U — 03 in verbo om. U — videtur em.: videntur UCM — 06
4^m thema C in margine: linea marginalis in U: om. M; cf. p. 29 — 07 Prius oportet
om. U — 08 Idecirco: Quodcirco U — 10 Sicut enim om. U — 12 habitum: habitu
U — 16 pro gracia: per gracia M — 17 qui: quoniam M — 19 De pen.: ut De
pen. C — 20 recongnoscens: cognoscens U — 21 surdos... loqui et om. U — 22—26
versus in UC designantur — 22 genitus: gemitus M — 23 sicque: sitque U — 24
michi dux om. M — 27 igne contricionis: contricionis igne U: igne compassionis
MPL — 29 vepribus punctum: punctum vepribus C; punctum in C om., postea
tamen additum: vepribus unctum M — revolve, revolve: revolve, revolve M —
32 inventa om. U

Quintum thema

Quia dicitur *Exodi XVII*⁸⁷: Cumque manus elevaret ad Dominum
05 Deum, ut oraret, Moyses, vincebat Israel; quia Dominum invocaverunt,
cum preliarentur, filii Israel, exaudivit eos, eoquod credidissent, et
traditi sunt in manus eorum inimici, *1 Paralippomenon V.*⁸⁸ Iozephat
eciam timore perterritus totus contulit se ad rogandum Dominum,
*2^a Paralippomenon XX*⁸⁹. Et Moyses non in ferro pugnando, sed precibus
10 sanctis orando Amelech deiecit, *Iudith IIII*⁹⁰. Et *Ieremie XXXIII*
dicit Dominus: »Clama⁹¹ ad me et exaudiam te, et annuntiabo tibi
grandia et firma que nescis.« » Clamatus⁹² igitur in celum et miserebitur
nostri Deus« noster *1 Machabeorum IIII* dicendoque »Pater noster«.

6^m thema

15 Deus universorum principum, » eternus,⁹³ immensus, inconprehensi-
bilis et ineffabilis«, ut *Extra De Summa Trinitate, Firmiter*, qui et
scienciarum Dominus est, *primi Regum II*,⁹⁴ »a⁹⁵ quo cuncta bona
procedunt«, *Extra De decimis, Tua nobis*, qui eciam »neminem⁹⁶ vult
perire«, *Extra De baptismo, Maiores*, »quia⁹⁷ venit Christus in hunc
20 mundum peccatores salvos facere«, *1 Thymothei I*, »in⁹⁸ quo tenebre
non sunt ulle«, | *Iohannis I*, cuius opera, que fecit, perseverant in 104r
eternum, *Proverbiorum XVII*⁹⁹. Qui Pater omnium et Creator de se
dicit *Iohannis XIII*: »Ego¹⁰⁰ sum via, veritas et vita.« Sine ipsius
eius adiutorio, qui universalis opifex est, nichil facere queo, qui sum
25 in peccatis natus, totus in eis conversatus, ita ut ad eum ire tanquam
filius / ad patrem valde erubesco. Sciens tamen, quia vocat et clamat C 104r
»venite¹⁰¹ ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam
vos« *Mathei XI*, et » pulsat,¹⁰² stans ad ostium« cordis, *Apocalipsis III*,
ideo confidens de eius gracia, que dat non solum malum vitare sed et
30 bonum facere, *De cons. di. IIII Placuit*¹⁰³, ad te igitur, Dominum meum,
tanquam ad largitorem copiosissimum affectanter cor erigo et in vocem
exclamacionis prorumpo, dicens *cum prophetis*: »Excita¹⁰⁴«, Domine,
»potenciam¹⁰⁴ tuam«. Creator optime, et veni tue creature, que de se
summe fragilis est, infundendo guttam parvulam de ore tue sapiencie.
35 Consurge, consurge, induere fortitudine tua, Conditor inclite, | et perfla
animam tue rei condite. | Veni, Domine, et noli tardare, | me in hoc
tempore continuo salvare! | Utinam celos dirumperes | et ad liberandum
me de ipsius ignorancie vinculis atque peccatorum descenderes! | Scio

01 Dei om. M — 02 verba thematis nostri: verba prius proposita M: verba etc. C — 03
Quintum thema in C bis, in textu in extenso et in margine per numerale: in U M
deest; cf. p. 29 — 06 credidissent: tradidissent U — 08 Dominum om. M — 14 6^m
thema C in margine: in U M deest; cf. p. 29 — 20 Thymothei: ad Thymotheum
C — 27 onerati: honerati M — 28 ostium: hostium CM — 31 cor erigo: corrigo
M — 34 guttam: guttulam M — 37 continuo: continue M

104^v enim, quia tu redemptor meus es, / propter quod tange labia mea et dic 01
 michi » volo, mundare «. Veni, Domine, visitare me in pace, et dic illi
 sancto Spiritui tuo, ut me adiuvet complere hoc inceptum ita, quod
 M 114^r omnibus nobis utile fiat. / Fratres itaque mei carissimi, sciens, quod
 impossibile est preces multorum non exaudiri, unde omnes vos rogitō 05
 amicablem, ut una mecum dicatis » Pater noster «.

7^m thēma

*Testante*¹⁰⁶ *beato Ieronimo super Iohalem* » oris¹⁰⁶ apercio est in Dei,
 C 104^v non hominis potestate «, ut dicitur *I Regum II* / » nolite¹⁰⁷ multiplicare
 loqui sublimia gloriantes, quia Deus scienciarum est dominus «; et 10
Ieremie IX ad finem dicit Dominus » non¹⁰⁸ gloriatur sapiens in sapientia
 sua «, et *I Corinthiorum III* » quid¹⁰⁹ habes, quod non accepisti? si
 autem accepisti, quid gloriaris? «, et *Gallatheorum V ad finem* » ne¹¹⁰
 efficiamur inanis glorie cupidi «, *Ephesiorum II* » ne¹¹¹ quis gloriatur ex
 operibus «, *I Thessalonicensium II* » non¹¹² querentes ab hominibus 15
 gloriam «, *Iohannis VIII* » ego¹¹³ gloriam meam non quero «, » michi¹¹⁴
 igitur absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Iesu Cristi «, *Gallathe-*
orum VI, qui de ipsius melliflua largitate et larga benignitate dat
 omnibus affluenter et non inproperat, *I q. I Quam pio*¹¹⁵, quique ergo
 os aperiri iubet et se illud asserit inpleturum, *Psalmo XXX*¹¹⁶, in quo 20
 104^v *secundum Ambrosium est* » omnis¹¹⁷ racio superne / sciencie et terrene,
 quia est eorum caput et auctor «, *XXVII di. Hinc eciam*, et ubi ipse
 deest, qui est fundamentum et lapis angularis, ibi nullius boni operis
 edificium superedificari potest, ut dicit *Gregorius I q. I Cum Paulus*¹¹⁸.
 Ad idem *De cons. di. IIII c. ultimo*¹¹⁹. 25

Sperans igitur de eo, ut qui prius dedit principium, idem tribuat
 et finem, qui non novit quippiam imperfectum. *Extra De baptismo,*
*Mayores*¹²⁰, » qui¹²¹ eciam res penitus desperatas donare et consummare
 sue virtutis magnitudine potest «, ut *Cod. De veteri iure enuclando lege*
I circa principium; ut hec nobis prestare dignetur, ipsum oremus dicendo 30
 » Pater noster «.

C 105^r

Octavum thema /

Dicit *Salvator Mathei XI*: » Confiteor¹²² tibi, Pater, Domine celi
 et terre, quoniam abscondisti hec a sapientibus et prudentibus et reve-

02 et dic bis U — 05 exaudiri: exaudire M — 06 una mecum om. U — 07 7^m thema
 in C in margine: linea marginalis in U: in M deest; cf. p. 29 — 08 Iohalem: Iohale
 U — Dei: die M — 11 non: nunc M — 14 efficiamur: efficiantur U — inanis:
 infinis M — 18 melliflua... benignitate: melliflua larga benignitate U — 19 ergo
 om. CM — 20 aperiri: apperire M — illud: id U — 22 ubi: ibi M — 23
 nullius: ullius M — 24 res penitus desperatas: res penitus dispatas U: res
 positas desperatas M: res penitus desperatas CIC — donare et consummare:
 et om. U — 29 sue: de M — 30 nobis prestare: prestare nobis M — ipsum om. M —
 31 Pater noster: Pater noster, qui es M — 32 Octavum thema in C bis, in textu in
 extenso et in margine per numerale: in UM deest; cf. p. 29 — 33 Dicit: Et dicit
 M — Pater, Domine: Domine, Pater M — 34 quoniam abscondisti: qui abscondisti
 U: quia abscondisti: Vulg.

01 lasti ea parvulis«, hoc est: tu abscondisti dulcedinem celestis glorie
 timentibus te, ut illam habeant, *Psalmo*: »Quam¹²³ magna multitudo
 dulcedinis tue, Domine, quam abscondisti timentibus te«. Item abscon-
 disti faciem tuam desiderabilem dampnatis et demonibus, ne illam
 05 videant, *Ysaie LXIII*: »Abscondisti¹²⁴ faciem tuam a nobis et allisisti
 nos in manu iniquitatis nostre«. Item abscondisti sacramenta celestia / 105r^a
 mundi sapientibus, ne intelligant. Hec enim revelantur dignis hominibus
 et absconduntur indignis et peccatoribus, *Thobie XII*: »Sacramentum¹²⁵
 regis abscondere« (scilicet indignis) »bonum est. Opera autem Dei
 10 revelare« (scilicet dignis) »honorificum est«. Et hec sapientibus sapientia
 mundi et prudentibus prudentia carnis vel dyaboli non revelantur,
 quia sapientia mundi est aput Deum stulticia, *I Corinthiorum III*
 »sapientia¹²⁶ huius mundi stulticia est aput Deum«, item prudentia
 carnis mortifera, *Romanorum VIII* »prudencia¹²⁷ carnis mors est«,
 15 item Deo / inimica, ut ibidem »sapientia¹²⁸ carnis inimica est Deo«, M 114v
 et sapientia dyaboli vana et deceptoria, *Iacobi IIII* »non¹²⁹ est hec
 sapientia desursum descendens, sed terrena« (quoad sapientiam mundi),
 »animalis« (quoad prudentiam carnis), »dyabolica« (quoad sapientiam
 dyaboli). Terrena consistit in appetitu diviciarum, animalis in appetitu
 20 et usu deliciarum, dyabolica in appetitu honorum. Talibus autem
 Dominus occultat sua secreta, ne panis filiorum / mittatur canibus, C 105v
Mathei XV »non¹³⁰ est bonum sumere panem filiorum« etc., et ne sancta
 ante porcos mittantur, *Mathei VII* »nolite¹³¹ sanctum dare canibus
 neque mittatis margaritas ante porcos«. Unde dicitur *Apokalypsi XI*:
 25 »Dabo¹³² duobus testibus/meis« ambulatibus »in saccis«, et propheta- 105r^b
 bunt, et *Danielis*: »Impii¹³³ impie agent. Porro docti intelligent« (hoc¹³⁴
 est devoti et exercentes se in mandatis Dei), neque intelligent omnes
 impii«. Sed parvulis, id est humilibus, hoc est:

primo mundum contempnentibus, ut in *Psalmo* »vox¹³⁵ Domini
 30 preparantis cervos, et revelabit condensa«. Cervi pertranseunt lucosa
 et significant contempnentes terrena, quibus Deus revelat condensa,
 id est occulta et secreta misteria. 2° devote obedientibus, *Mathei XVI*:
 »Beatus¹³⁶ es, Symon bar Iona, quia caro et sangwis« etc. Symon
 »obediens« interpretatur. 3° carnem macerantibus, *Danielis II*: »Reve-
 35 latum¹³⁷ est Danieli misterium«, scilicet post iciunium et magnam
 abstinentiam. Ut igitur nobis revelare dignetur misteria sua, petamus
 eum humiliter dicendo »Pater noster«.

Et dicitur *Sapientie XIII*: »Vani¹³⁸ sunt omnes homines, in quibus
 non subest scientia Dei.« »Vanum¹³⁹ autem dicitur illud, quod non
 40 attingit finem debitum, sicut medicina dicitur vana que non inducit
 sanitatem ad quam est ordinata. Omnes autem homines, in quantum
 facti sunt ad ymaginem Dei, ad beatitudinem supernaturalem finaliter

01 tu abscondisti: tu dedisti U — 05 videant: videam U — 10 scilicet dignis: scilicet om. U — 11 et prudentibus: vel prudentibus U — 13 stulticia est: est stulticia U — 16 et sapientia: et om. U — hec: hoc M: U om.: ista Vulg. — 20 et usu... in appetitu om. U — deliciarum: delicias M — honorum: bonorum M — 22 panem filiorum etc.: panem etc. UC — 25 testibus: custodibus M — 26 agent: agunt M — 29 ut in Psalmo om. U — vox: vos M — 31 contempnentes: contempnantes M — 37 eum: enim M — Pater noster: Pater noster etc. C — 38 Et om. U — 39 non subest: non est U — 42 facti om. U

sunt ordinati, ad quam non possunt pertingere sine sciencia, que est 01
 illius beatitudinis ostensiva. Ad finem enim totaliter incognitum nullus
 105v* potest dirigere actus / suos, propter quod merito dicuntur homines
 C 106r vani, / carentes Dei sciencia« et precipue ewangelica, ad regnum Dei
 inducens, quod innuit verbum thematis sepius resumptum, cum dicebatur 05
 »querite primum regnum Dei et iusticiam eius«, scriptum ubi supra.

Ostensa inconposibilitate serviencium *ibi* »nemo¹⁴⁰ potest duobus
 dominis servire«, interdicta noxia sollicitudine temporalium *ibi* »ideo¹⁴¹
 dico vobis, ne solliciti sitis anime vestre« *etc.*, proposita congrua opera-
 cione irrationabilium *ibi* »respicite¹⁴² volatilia celi«, promissa nichilo- 10
 minus superna provisione victualium *ibi* »quanto¹⁴³ magis vos plures
 estis illis«, hic in verbo thematis nostri concludit tria per modum conclu-
 sionis Christus: excitat indevotē viventes ad fervide peroptandum sive
 M 115r querendum *ibi* »querite«, regulat prepostere agendum ad debite / ordi-
 nandum *ibi* »primum regnum Dei,« stimulat indigne presumentes 15
 ad strenue operandum *ibi* »et iusticiam eius«.

Primo dico: Christus excitat indevotē viventes ad fervide peroptandum.
 Circa quod notandum, quod in debito modo querendi oportet attendere
 temporis oportunitatem, ut queras quando potes invenire, loci ameni-
 tataem, ut queras ubi potest inveniri, modi congruitatem, ut queras 20
 105v* quomodo potest inveniri, finis utilitatem, ut queras cuius utilitatis/sit
 inveniri.

Primo dico, quod in debito modo querendi oportet attendere temporis
 C 106v oportunitatem, ut queras quando potes / invenire. Unde dicitur *Ysaie LV*
 »querite¹⁴⁴ Dominum, dum inveniri potest, invocate eum, dum prope 25
 est. Derelinquat inpius viam suam et vir iniquus cogitationes suas et
 revertatur ad Dominum, et miserebitur eius, et ad Deum nostrum,
 quoniam multus est ad ignoscendum«. Unde *Iohannis Appokalipsis X:*
 »Angelum,¹⁴⁵ quem vidit stantem supra mare et supra terram, vidit
 levare manus suas ad celum. Et iuravit per viventem in secula seculorum, 30
 quia tempus amplius non erit.« Unde *Apostolus:* »Ecce¹⁴⁶ nunc tempus
 acceptabile, ecce nunc dies salutis.« *Et idem Romanorum VIII inquit:*
 »Nichil¹⁴⁷ ergo nunc dampnacionis causa hiis, qui sunt in Cristo Iesu,
 qui non secundum carnem ambulant.« *Dicit Lira:*¹⁴⁸ »Id est non operatur 35
 nisi pro peccato originali, actuali vel mortali vel pro pena per Adam
 incursa. Per quem modum sancti patres descendebant ad limbum,
 quamvis essent mundati et liberati ab originali peccato et actuali.«

Fides autem Cristi liberat ab originali et actuali et etiam a pena
 106r* incursa pro peccato Ade, in quantum in baptismo, / qui est sacramentum 40

07 serviencium *om.* U — 08 sollicitudine: sollicitudinem M — temporalium...
 vestre *om.* M — 09 sitis *om.* U — 10 irrationabilium: irrationabilium CM — 11 provi-
 sione: promissione U: visione M — 12 in verbo thematis nostri: in thematis
 verbo nostri U — 20 ubi potest inveniri: ubi potes invenire U — modi... inveniri
om. U — 24 quando potes invenire: quando potest inveniri U — 26 Derelinquat:
 Relinquat U — 28 Iohannis *om.* U — 36 originali, actuali vel mortali *suppl. sec.*
textum Lyrae: originali vel mortali UCM

01 fidei, communicatur totaliter virtus passionis Christi, que abstulit inpedi-
 mentum nature. *Ideo sequitur ibidem:* » Lex¹⁴⁹ autem spiritus vite in
 Cristo Iesu liberavit me a lege peccati et mortis.« *Dicit Lira:* » Quia¹⁵⁰
 tollit omnem penam debitam, propter quod sancti nunc morientes
 05 statim evolant ad gloriam.« *Hec Lira ibidem. Unde Augustinus De fide*
ad Petrum inquit: » Ille¹⁵¹ autem iudex novit, quantam unicuique C 107r
 donaturus sit gloriam, qui in hac vita / per misericordiam gratis iustifi-
 cando prevenit, quos illic per iusticiam glorificare disponit. Tempus
 vero acquirendi vitam eternam in ista tantum vita Deus hominibus
 10 dedit, ubi voluit esse penitentiam fructuosam. Ideo autem hic penitencia
 fructuosa est, quia potest hic homo deposita malicia bene vivere et
 mutata voluntate merita simul operaque mutare et in timore Dei ea
 gerere, que placeant Deo. Quod qui in hac vita non fecerit, habe-
 bit quidem penitentiam in futuro seculo de malis suis, sed indulgen-
 15 ciam in conspectu Dei non inveniet, quia etsi erit ibi stimulus penitu-
 dinis, nulla ibi erit correpcio voluntatis.« *Hec ille.*

Ad hoc facit, quod scribitur *Gallatheorum VI et legitur in epistola*
hodierna sic: / » Opus¹⁵² suum/probet unusquisque, et sic in semetipso M 115v
 tantum gloriam habebit, et non in altero. Unusquisque enim onus suum 106r^b
 20 portabit.« *Et sequitur:* » Nolite¹⁵³ errare, Deus non irridetur. Que enim
 seminaverit homo, hec et metet. Quoniam qui seminat in carne sua,
 de carne metet et corrupcionem. qui autem seminat in spiritu, de spiritu
 metet vitam eternam. Bonum ergo facientes non deficiamus, tempore
 enim suo metemus non deficientes. Ergo dum tempus habemus, operemur
 25 bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei.« *Et sic secundum*
eundem secunda Corinthiorum IX: » Qui¹⁵⁴ parce seminat, parce et
 metet. Et qui seminat in benediccionibus, de benediccionibus et metet«
etc.

Discrecio autem / seminantis in hoc notatur, quod proicit semen ante C 107v
 30 se et non retro. Sic debet quilibet bene facere dum vivit ante mortem
 suam, et non se committere pueris suis, uxori, amicis, sive avaris, luxu-
 riosis, inmundis et symoniacis sacerdotibus fictisque religiosis, quia
 per illum modum multi seipsum negligunt et dampnant animas suas
 in eternum. Credis tu miser, quod uxor tua vel pueri vel amici tui sive
 35 sacerdotes supradicti plus diligant animam tuam quam tu ipse? Quidquid
 enim homo per seipsum ponit in cistam suam, hoc sciet se habere. Sed si
 alteri, maxime illi, qui sibi ipsi infidelis est, committat, dubium est.
 Ideo *in Appokalipsi:* » Dicit¹⁵⁵ Spiritus / ammodo, ut requiescant 106v^a
 a laboribus suis. Opera enim illorum secuntur illos.« *Ideo dicitur*

01 Christi *om.* U — 04 nunc morientes: ut morientes U — 05 ibidem *om.* U — 07 do-
 naturus: donatus U — iustificando: iustificanda M — 08 illic: illico M — 10 ubi
 voluit: ubi *om.* U: *in C om., postea tamen additum* — voluit: voluitque C — 11 fruc-
 tuosa est: est *om.* U — 12 simul operaque: simulque opera M — 13 placeant:
 placent U — Deo *om.* U — 17 facit: sciendum M — Gallatheorum: ad Gallatas
 M — 18 Opus suum probet: Opus suum probat U: Onus suum portabit M — 19
 onus: opus U — 20 Deus non: Deus enim U — 21 Quoniam... metet et *om.*
 U — 23 Bonum ergo: Ergo bonum M; bonum *in M om., postea tamen addi-
 tum* — 26 parce et metet. Et qui seminat *om.* U — 30 Sic *om.* U — 31 suam
om. M — 32 fictisque: victisque U — 34 tui *om.* U — 35 supradicti *om.* M —
 diligant: diligunt U — Quidquid: Quicquid CM — 37 committat: committit U

Iudith VIII: »Memores¹⁵⁶ esse debent, quomodo Abraham pater 01
 noster temptatus est, et per multas tribulaciones probatus Dei amicus
 effectus est. Sic Ysaac, sic Iacob, sic Moyses et omnes, qui placuerunt
 Deo, per multas tribulaciones transierunt fideles.« Ideo dicit *Ieronimus*
in epistola: »Quis¹⁵⁷ sanctorum sine certamine coronatus est? Solus in 05
 deliciis Salomon fuit et forsitan ideo corrui.« Et *Actorum XIII dicitur*:
 »Per¹⁵⁸ multas tribulaciones regnum celorum nos intrare oportet«,
 quia »oportebat¹⁵⁹ Cristum pati et sic intrare in gloriam suam« *Luce*
ultimo.]

C 108r De inefficaci autem suffragio huiusmodi sacerdotum dicitur *XLVIII* 10
di. § *Ecce, dicitur*: »Cum¹⁶⁰ is, qui displicet, ad intercedendum mittitur,
 irati animus ad deteriora provocatur.« Item *Gregorius in Pastoralis*:
 »Si¹⁶¹ homo aput hominem de quo minime presumat fieri intercessor
 erubescit, qua mente aput Dominum intercessionis locum pro populo
 arripit, qui familiarem se eius gracie esse pro vite merito nescit, aut 15
 a Deo quomodo veniam postulet, qui utrum sibi sit placatus ignorat?«
 Ideo *secundum eundem* »causa¹⁶² ruine populi sunt sacerdotes mali«

106v^b et maxime avari, usurarii, fornicatores, symoniaci ceterique criminosi,
 quia secundum quod dicitur *I q. ultima c. ultimo* »patet¹⁶³ symoniacos

M 116r veluti primos et precipuos hereticos ab omnibus fidelibus respuendos« / 20
esse, et sequitur: »Omnia¹⁶⁴ enim crimina ad comparacionem symoniace
 heresis quasi pro nichilo computantur.« Et ideo *XXIII q. ultima c.*
ultimo ubi multe numerantur secte hereticorum symoniaci primum
 obtinent locum, *dicitur*: »Symoniaci¹⁶⁵ a Symone dicti magice discipline
 perito«, de quo vide *Actuum VIII ante medium*.¹⁶⁶ 25

Unde *I q. I Eos dicitur*: »Tollerabilior¹⁶⁷ est Macedonii et eorum, qui
 circa ipsum sunt sancti Spiritus impugnatorum inopia heresis. Illi enim
 creaturam et servum Dei Patris et Filii Spiritum sanctum delirando
 fatentur, isti vero eundem Spiritum sanctum efficiunt suum servum.«
Et sequitur: »Hii,¹⁶⁸ qui hac iniqua accione operantur, detrahunt Spiritui 30

C 108v sancto, equaliter peccantes / hiis, qui blasphemaverunt, dicentes Cristum
 in Belzebug eicere demonia, atque, ut verius dicamus, Iude comparantur
 proditori, qui Iudeis, Dei occisoribus, Cristum vendidit.« *Hec ibi*.

Sic pertinaciter asserens exercere usuras non esse peccatum hereticus
 est, ut *De usuris c. unico in Clem. § ultimo, ubi dicitur*: »Sane¹⁶⁹, si quis 35
 107r^a in illum errorem inciderit, ut per/ tinaciter affirmare presumat exercere
 usuras non esse peccatum, decernimus eum velut hereticum puniendum.«
 Sed *XIII q. III c. ultimo dicitur*: »Usura¹⁷⁰ est ubi amplius requiritur
 quam quod datur. Verbi gracia si solidos decem dederis et amplius

02 Dei amicus: amicus Dei U — 03 est om. U — 06 Et Actorum: Et om. U — 10
 XLVIII di.: XLVIII di. M — 12 irati... provocatur: irati ad deteriora provocan-
 tur M — deteriora: teteriora U — 15 se eius: sic eius M — 16 quomodo: quo
 U — 17 sacerdotes mali..., et maxime: sacerdotes mali. Pestis avaricie durumque
 nephas symonio regnat in ecclesia liberiori via etc., et maxime M: sacerdotes
 mali etc. C — 18 ceterique: cecique M — 20 omnibus: hominibus M — 23
 numerantur: mirantur M — 24 dicitur: eum dicitur C — discipline: disciplina
 U — 27 inopia: ipsa M — 30 Et sequitur om. U — hac iniqua accione: in hac
 iniqua accione U: hanc iniquam accionem Fr. — 31 hiis om. U — 32 atque:
 adque U — 33 qui: quia M — Iudeis: Iudis C — 35 in Clem.: in talem U — 36
 ut om. U — presumat om. U — 38 Usura bis U — 39 et... dederis om. U

01 quesieris, vel dederis frumenti modium unum et supra aliquid exigeris. «
 Ideo dicit Salvator *Luce VI*: » Etsi¹⁷¹ mutuuum dederitis hiis, a quibus
 speratis recipere, que gracia est vobis? Nam et peccatores peccatoribus
 fenerantur, ut recipiant equalia. Verumtamen diligite inimicos vestros
 05 et benefacite et mutuuum date, nichil inde sperantes, et erit merces
 vestra multa, et eritis filii Altissimi, quia ipse benignus est super ingratos
 et malos. Estote ergo misericordes « *etc.* Quod tamen multi eciam sacer-
 dotes, canonici, monachi sive layci non advertentes presumunt affirmare
 non esse usuram de decem sumere unum annuatim, sed ad excusandas
 10 excusaciones in peccatis alia nomina inponunt, dicentes illud fore
 emolumentum ipsorum sive dampni utilitatem aut lucrum medium.
 Et sic de aliis, cum tamen dicat *Ambrosius XIII q. III Plerique*: / C 109r
 » Audiant¹⁷², quod lex dicat: Neque, inquit, usuram escarum accipies
 neque omnium rerum. Esca / usura est, et vestis usura est, et 107r^b
 15 quodcunque sorti accidit, usura est. Et quod velis ei nomen inponas,
 usura est. Bona enim denominacio malum non excusat. «

Alii autem, maxime clerici, monachi ceterique collegiati dicunt, quod
 non recipiunt nomine ipsorum, sed nomine ecclesiarum sive beneficiorum
 aut universitatum, et hoc dicunt licere per *c. I Extra De usuris*.¹⁷³
 20 Contra quos dicitur *XLVI di. c. ultimo*: » Sicut¹⁷⁴ non suo, ita nec alieno
 nomine aliquis clericorum exercere fenus attemptet; « indecens enim
 est » crimen suum comodis alienis inpendere et exercere «, *ut ibi*. Quod
 enim quis non potest facere suo nomine, nec eciam alieno potest, / ut M 116v
XXIII q. VIII Hiis a quibus, ubi statuit concilium T'ollotanum, quod hii,
 25 » a quibus¹⁷⁵ Domini sacramenta tractanda sunt, neque per se inferant
 membrorum truncaciones quibuslibet personis neque inferendas pre-
 cipiant «.

Contra quod periculose se deceperunt et decipiunt moderni ypocrite,
 qui tradiderunt et tradunt et adhuc traderent homines curie seculari
 30 ad occidendum. Ad hoc *canon Augustini Periculose, De pen. di. 1, ubi
 dicitur*: » Periculose¹⁷⁶ se decipiunt, qui existimant eos tantum homicidas
 esse, qui manibus hominem / occidunt, et non pocius eos, per quorum 107r^b
 consilium et fraudem et exhortacionem homines extingwuntur. Nam
 Iudei Dominum nequaquam propriis manibus interfecerunt, sicut
 35 scriptum est 'nobis non licet interficere quenquam', sed tamen illis
 Domini mors inputatur, / quia ipsi eum lingua interfecerunt dicentes C 109v
 'crucifige eum'. Unde unus ewangelista dicit Dominum crucifixum hora
 tertia (Marci XV¹⁷⁷, Iohannis XIX¹⁷⁸), alius 6ta, quia Iudei crucifixerunt
 eum hora tertia ligwa, milites hora sexta manibus. Qui ergo hominem
 40 tradidit, ille infertefecit eum Domino dicente 'mayus peccatum habet,
 qui tradidit me tibi'. Unde psalmista: 'Filii hominum, dentes eorum

02 Ideo: Item U — 04 fenerantur: venerantur M — 06 ingratos: gentes U — 11
 utilitatem: utilitate M — 12 tamen om. U — q. III: q. IIII M — 13 Audiant:
 Audiatur M — accipies: accipias M: as in -es corr. in C — 14 est, et vestis usura
 est om. U — 20 ita: et ita U — 21 indecens enim est: videntes quoniam est
 M — 24 concilium: consilium M — 26 precipiant: precipiant etc. M — 28 Contra
 quod: Omen quod U — 29 traderent: traderetur M — homines: hodie U — 30
 Ad hoc: Hoc U — 33 homines om. M — 37 crucifige bis M — 38 Marci... XIX
 add. M — 41 dentes: dicentes U

arma et sagitta et ligua eorum gladius acutus'. Subiciant ergo se peni- 01
tencie quorum consilio sangwis funditur, si veniam promereri voluerint. «
Unde psalmista: » Propter¹⁷⁹ te, Domine, mortificamur tota die, estimati
sumus sicut oves occisionis. « *Item Augustinus, De pen. di. 1 inquit:*
» Homicidorum¹⁸⁰ ergo tria genera esse dicebat beatus Petrus et penam 05
eorum parilem esse docebat. Sicut enim homicidas interfectores fratrum,
ita detractores quoque eorum eosque odientes homicidas esse mani-
festabat, quia et qui occidit et qui odit fratrem suum et qui ei detrahit /
homicide pariter esse demonstrantur. « *Et in c. sequenti dicit Ieronimus:*
» Omnis¹⁸¹ iniquitas et oppressio et iniusticia iudicium sanguinis est: 10
et licet gladio non occidas, voluntate tamen interficis. « *Et dicit Guil-*
*helmus*¹⁸², quod detractori peccatum non remittitur nisi cum revocet
per omnia loca [et] ad que detraccio pervenit.

Circa predictam materiam de usura *Raymundus in titulo De usuris*
querit: » Quid¹⁸³ de communitatibus quarundam civitatum, que dant 15
peccuniam ad usuram, nunquid omnes cives sunt usurarii propter hoc
et per consequens in statu dampnacionis? Responsio sic: / omnes quorum
C 110r auctoritate fit vel consensu, et idem, si collegium aliquod accipit pignus
in casu non concesso, ut *Extra De usuris, Conquestus.* «

Ex quibus dictis supra videtur posse inferri, quomodo homines 20
huiusmodi velud heretici essent puniendi. Item patet, quod non solum
est hereticus male senciens de articulis fidei vel sacramentis ecclesie,
sicut sunt moderni Manichei, qui » ore¹⁸⁴ indigno corpus Cristi accipiunt,
sangwinem autem redempcionis nostre haurire omnino declinant, «

M 117r de quibus / dicit *Leo papa in Sermone Quadragesimali dominice / Reminis-* 25
108r cere; et heresiarche pocius dici merentur omnes, pertinaciter fideles
Cristi verbo facto aut scripto ab huiusmodi ewangelica veritate et ab
apostolorum ceterorumque fidelium primitive ecclesie praxi sive practica
retrahentes sive impediendes. Sed eciam ille est hereticus, qui » perversum¹⁸⁵
habet dogma «. » gignit¹⁸⁶ aut sequitur «, ut *XXVIII q. III Inter* 30
et c. Heresis et c. Hereticus. Heresis enim, secundum quod exponit
Hugwicio,¹⁸⁷ dicitur quasi elesis ab eligendo, quia illud sibi unusquisque
eligit, quod melius illi esse videtur, ut Epicuri, stoyci et sicut alii, qui
perversum dogma cogitantes arbitrio suo de ecclesia recesserunt.

Ergo heresis dicta est ab eleccione, quam quisque arbitrio suo ad 35
instituendum vel eligendum vel suscipiendum eligit. *Concordat in dicto*
c. Heresis.¹⁸⁸ Et manifeste ostendit eos *Crisostomus De imperfecto Mathei*
1 super isto » Salomon autem genuit Roboam « dicens: » In¹⁸⁹ primis quidem
debilitatus est populus cristianus in quibusdam scismatibus. In novissimo

C 110v autem / populi cristiani quasi tempore Roboam habundante iniquitate 40

02 voluerint: voluerunt *M* — 05 Homicidorum *CM Fr.*: Homicidarum *U* — 06
parilem: similem *U* — 11 tamen *om.* *U* — 15 querit *om.*: *U* — que *em. sec. Ray-*
mundum: qui *UCM* — 16 sunt usurarii: usurarii sunt *U* — 17 in statu dampna-
cionis: instat enim dampnacio *M*: in statu damnandorum *Raymundus* — 18 et
idem: ibidem *U* — aliquid: aliquid *U* — 19 non concesso: non concessa *M* — 20
homines huiusmodi: omnes huiusmodi *M* — 23 Manichei: Monachei *M* — 26
omnes: omnes homines *U* — 27 ab apostolorum: ab *om.* *U* — 29 ille est: est *om.*
M — 30 dogma: docma *C* — 31 et c. Hereticus... elesis *om.* *U* — 33 illi *om.*
M — stoyci: stoaci *M* — 34 dogma: docma *C* — 39 quibusdam: quibus *M*:
quibus *in* quibusdam *corr.* in *C* — 40 tempore *om.* *M*

- 01 et refrigescente caritate plenius conscissus est populus cristianus, ita
 ut maxima pars cristianorum divideretur in hereses et faceret sibi
 populus episcopos quasi proprios reges et / vix paucissimi cristiani 108r^b
 remanerent in ecclesia Cristi sub Cristo. « *Hec ille. Ad idem dicit Ieronimus*
 05 *super epistolam ad Thytum, et ponitur XCV di.* » Olym¹⁹⁰ idem presbiter
 erat qui episcopus, et antequam dyaboli instinctu studia in religione
 fierent et diceretur in populis ego sum Pauli, ego Appollo, ego autem
 Cephe^c, communi presbiterorum consilio ecclesie gubernabantur «
etc., ut ibi.
- 10 Attendite hic, sectarii fratresque religiosi ficti, qui dicitis » nos sumus
 Franciscini, nos autem Dominici, nos Celestini aut Carmelite sive
 Cruciferi « et sic de aliis quasi sine numero introductis sub specie pietatis
 et sanctitatis, qui negociantur circa populum in suis fictis verbis questum
 querentes, in¹⁹¹ ypocrisi loquentes mendacia de eorum falsis indulgentiis
 15 et per dulces sermones ex fabulis compositos seducentes corda innocentum
 dicentesque, quod ipsi sunt ecclesia sancta et tenere cum ecclesia sancta
 et debere credere in papam, in sanctos, nescientes proprie, quid est
 ecclesia sancta sive » credere in «, ut dicitur in *Symbulo apostolorum*
 solum ter » credere in «, scilicet in Deum Patrem, in Iesum Christum
 20 Filium eius et in Spiritum sanctum. Huiusmodi enim audent / multociens C 111r
 verbis et factis contradicere huic articulo fidei symbolique apostolorum,
 scilicet » credo sanctorum communionem «, quia volunt et predicant
 solum suos fictos / fratres esse participes oracionum eorum ethnicarum, 108v^a
 propter quas tamen *secundum veritatem ewangelii* » amplius¹⁹² iudicium
 25 accipient «, et eos, qui faciunt se dignos secundum doctrinam ipsorum
 cum inscripcionibus sive obligacionibus ad eorum sectas sive fraterni-
 tates vel in porrigendo eis dona aliqua, cum tamen dicat *psalmista*
 » participem¹⁹³ me fac «, Deus, » omnium timencium et custodiencium
 mandata tua «.
- 30 Attendite hic quicumque seculares mechanici / litterati et illitterati, M 117v
 qui vestras privatas tenetis sectas et obligaciones legi perfecte libertatis
 contrarias vel adminis onerosas et illas appreciatis et honoratis cum
 privatis candelis, vigiliis et missacionibus nonnunquam ex huiusmodi
 obligacionibus sive ad hominum voluntatem vel timorem vel honorem
 35 mundanum symoniace, ypocritice a symoniacis, fornicatoribus, avarisque
 sacerdotibus factis. Fratres autem Iesu Cristi de ordine et religione
 cristiana, qui huiusmodi peccunia in predictis pompose et inutiliter
 consumpta deberent sustentari, fame et penuria in victu et vestitu
 pereunt. Subdit igitur *Hugwicio*: » Nobis¹⁹⁴ ergo nichil ex arbitrio suo

01 conscissus; concisus *M*: occisus *U* — 03 populus episcopos; proprios episcopos
MPG — reges *om.* *M* — 05 ad Thytum: ad *om.* *UM* — presbiter: presbiteris
M — XCV di. Olym: XCV di. Olim, quod »idem... *M* — 07 ego Appollo: ego sum
 Apollo *M* — 08 consilio: concilio *M*: concilio in consilio *corr. in C* — 10 ficti: victi
U — nos sumus: nos *om.* *U* — 11 Carmelite: Carmeliti *CM* — 13 negociantur: et
 negociantur *G*: et negociatur *M* — 19 ter: cor *M* — 23 fictos: victos *U* — 26
 cum inscripcionibus: ac inscripcionibus *U* — obligacionibus: oblacionibus *U* — 27
 in porrigendo: in *om.* *U* — 31 legi: lege *U* — 33 et missacionibus: et *om.* *U* — 34
 vel honorem: seu honorem *C*: sive honorem *M* — 35 fornicatoribus: fornicacionibus
M — 36 de ordine et religione cristiana: de ordine religionis cristiana *U* — 38
 fame et penuria: et *om.* *U* — 39 pereunt: periunt *M*

inducere licet nec eligere. Huius rei apostolos Dei habemus accionesque, 01
108v^b qui / nec ipsi quidquam ex arbitrio suo, quod induxerunt, eligebant, sed
C 111v acceptam a Cristo fideliter disciplinam / nacionibus assignaverunt.
Unde ,si angelus de celo aliter ewangelizaverit, anathema vocabitur^f. «
Hec ille. 05

Ex dictis igitur Crisostomi superpositis patet, quomodo in veritate
paucissimi sunt cristiani re et nomine, verbo et opere sub Domino Iesu
Cristo manentes. O karissimi, » quam¹⁹⁵ angusta porta et arta via ducens
ad vitam, et pauci inveniunt eam «; per quam tamen contendite intrare.
Et quam » spaciosa¹⁹⁵ porta et lata via, qua ducit ad perdicionem, et 10
multi intrant per eam «, a quibus fugite.

Unde dicit *Iacobus de Voragine*: » Mayus¹⁹⁶ periculum est ceco ductorem
habere cecum quam nullum. Si enim cecus ductorem non habet, cum
baculo viam temptat. Si autem cecus ductorem cecum habuerit, secum
ille in foveam precipitat. « De hoc vide, quod dicitur *Extra De etate et* 15
*qualitate, Cum sit.*¹⁹⁷ Et vult *Crisostomus super epistolam Hebreorum*¹⁹⁸,
quod mellius est regi a nullo quam a pessimo. Ideo dicit *Apostolus II*
109r^a *Thessalonicensium II*: » Quoniam¹⁹⁹ nisi venerit / discessio primum et
revelatus fuerit homo peccati « etc., ubi innuit *Apostolus*, quod oportet
fieri discessionem a seductoribus et scismaticis et hereticis, de quibus 20
supra.

Qui sicut heretici secundum Crisostomum appellantur, sic in eorum
dictis et scriptis sive mandatis verbis utuntur pro hereticis, utputa
iubemus, volumus, precipiendo mandamus sub excommunicatione,
malediccione, interdicto, de quibus infra clarius patebit. Et ideo ex 25
loquela eorum manifesti sunt *Mathei XXVI* » nam²⁰⁰ et loquela tua
manifestum te facit «, » ex²⁰¹ habundancia enim cordis os loquitur «,
Mathei XII. Igitur ab excommunicatione, citacione et obediencia falsa
sive humanitus adinventata et in lege Dei non fundata predictorum
merito est discedendum (secundum doctrinam Apostoli supra) ad 30
C 112r obedienciam Christi. /

Secundum quod dicit *Augustinus I q. 1 Dominus declaravit*, duobus
modis dicitur quis sacerdos: unomodo vere, aliomodo solo sacramento:
» ut²⁰² enim quisquis sit verus sacerdos, oportet non solum sacramento,
sed iusticia quoque induatur, sicut scriptum est, sacerdotes tui induantur 35
iusticia^f. « Ideo dicitur *ibidem § Ecce*: » Notandum²⁰³ est, quod sacra-
mentum sacerdotalis promocionis pre ceteris omnibus magis accurate
109r^b et digne dandum vel suscipiendum est, quia nisi ita collatum / fuerit
M 118r desinit esse ratum. / quo non fuerit rite perfectum. « *Et sequitur*: » Istud²⁰⁴

01 Huius: Huiusmodi CM — accionesque: auctoresque M — 02 quidquam ex
arbitrio suo [inducere licet nec eligere. Huius rei apostolos Dei habemus accio-
nesque, qui nec quidquam ex arbitrio suo] quod induxerunt U — 06 igitur: istis
M — superpositis: suprapositis C: supradictis M — quomodo: quod M — 08
via om. M — 15 Extra om. U — 16 vult Crisostomus: Crisostomus vult M —
Hebreorum: ad Hebreos C: habere M — 17 regi a nullo: a nullo regi M: a nullo
in M om., postea tamen additum — 19 et revelatus: et om. M — 23 dictis et scriptis:
et om. U — 24 precipiendo: precipimus M — 25 interdicto: interdiccione U — 28
citacione bis M — 29 humanitus: humanitas M — et in lege: et om. U — 30 disce-
dendum: discendum U — supra: ubi supra M — 31 obedienciam... Dominus om.
M — 33 sacramento: sacramenta M — 34 quisquis: quis M — 39 desinit... fuerit
om. U — perfectum om. M — Istud: Illud U

01 solum non propter se solum, sed propter alios datur, et ideo necesse
est, ut vero corde et munda consciencia quantum ad se sumatur. Ad
alios vero non solum sine omni culpa sed eciam sine omni infamia
propter fratrum scandalum, ad quorum utilitatem — non solum ut
05 presint sed eciam ut prosint — sacerdocium datur. « *Hec ibi.*

Sic dicit *Crisostomus Iohannis VI in fine*,²⁰⁵ quod et Iudas vocatus
ad dignitatem apostolatus et protunc fuerit bonus, quia vocacio ad
talem dignitatem respicit presentem iusticiam. *Et concordat cum eo*
Lira dicens, quod » distribucio²⁰⁶ bonorum respicit iusticiam conmutati-
10 vam, ut habetur II Ethicorum, ut alicui plus detur de honore, quanto
mayor est in virtute. Et ideo non est verisimile, quod Iudas vocatus
fuerit ad honorem apostolatus nisi tunc fuerit iustus, vel tunc eum
Cristus iustificaverit, ut esset tali honore dignus, sicut iustificavit
Matheum, quando eum vocavit ad apostolatum, ut habetur Mathei IX.

15 Item Iohannis XVII dicit Cristus de suis discipulis loquens ad Patrem:
,Quos / dedisti michi, custodivi, et nemo perit ex eis, nisi filius perdi- C 112v
cionis.' Et certum est, quod loquitur de perdicione, que est peccatum
mortale, quia Iudas adhuc vivebat vita corporali, et sic perierat per
peccatum mortale, postquam datus fuit Cristo per fidem a Deo Patre.

20 Et sic secundum Crisostomum licet / postea peccavit prodendo et 109v^a
tradendo Cristum, non contradicit isti vocacioni, quia apostoli ex sua
vocacione non fuerunt in bono confirmati, quod patet ex casu Petri,
qui post suam vocacionem Cristum negavit. Et similiter dicendum est,
quod licet Iudas tempore sue vocacionis fuerit bonus, tamen postea

25 Cristum prodendo peccavit, et extunc erat malus. Quando Cristus
apostolis dixit, 'nonne XII elegi et unus ex vobis dyabolus est', sua
tamen malicia non erat apostolis nota, sed soli Cristo, qui congno-
scit corda. Cristus tamen suam maliciam dixit in generali, ipso audiente, ne
credens suam maliciam latere sine timore malum operaretur, non
30 tamen dixit in speciali, ne extunc inverecundus factus peyor efficeretur,
secundum quod dicit Crisostomus « *ubi supra.*

Ideo dicitur *LXVIII di. Sicut:* » Si²⁰⁷ quis cum levi culpa ad sacerdo-
cium venit, pro culpa penitencia debet indici, et tamen ordo servetur «,
*ubi glossa*²⁰⁸ *de huiusmodi culpis allegat V q. IIII In loco*,²⁰⁹ et ibi dicitur
35 de indiscretis vocibus, tumultibus, perturbacionibus, fabulis vanis,
risibus, discrepacionibus etc. Et dicit *glossa dicti / c. Sicut*,²¹⁰ quod C 113:
loquitur de promotis. Sed si enorme peccatum tacuisset, secus esset
secundum Iohannem, *ut L di., ubi dicitur:* » Ex²¹¹ penitentibus, quamvis
sit bonus clericus, non ordinetur; / si per ignoranciam episcopi factus 109v^b
40 fuerit, deponatur a clero, quia se ordinacionis tempore non prodidit
fuisse penitentem. Si autem sciens episcopus ordinaverit talem, eciam

01 necesse... consciencia: necesse est vera cordis et munda consciencia U — 03 infa-
mia: infamea M — 05 eciam om. M — 07 fuerit: fuit U — 10 ut habetur: nam ut
habetur M — II Ethicorum: V Ethicorum *Lira* — 12 ad honorem... fuerit om.
M — fuerit iustus: fuerat iustus U — vel tunc: vel quia tunc *Lira* — 13 iustifi-
caverit: iustificaverat M — 14 ut habetur: quod habetur C, *supra lineam tamen*
ut — 15 Item: Et U — 23 qui: quia M — 24 quod licet: licet quod U — 29
sine: ne ex *Lira* — operaretur: operetur U — 33 ordo: odio M — 36 etc. om.
U — Sicut bis M — 40 quia se: se om. U — 41 eciam ipse: et ipse U

ipse ab episcopatu suo, ordinandi duntaxat potestate privetur. « *Et 01*
secundum c. penultimum eadem di.: »Dicimus²¹² eum penitentem, qui
M 118v post baptisma / aut pro homicidio, aut pro diversis criminibus gravis-
simisque peccatis publicam penitenciam gerens sub cilicio divino fuerit
reconciliatus altario. De occulto autem peccato dic, ut habetur *Extra 05*
*De temporibus ordinacionum, Quesitum.*²¹³

Unde dicitur *XXXII di. ex Meldensi synodo:* »Nemo²¹⁴ ad sacrum
ordinem permittitur accedere, nisi aut virgo aut probate castitatis et
qui usque ad subdyaconatum unicam et virginem uxorem habuit. «
Et hoc est, quod dicit *Apostolus I Thymotei III:* »Oportet²¹⁵ ergo episco- 10
pum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium « *etc. Et ad*
Thytum I dicit Paulus Thyto: »Et²¹⁶ constituas per civitates presbiteros,
sicut et ego disposui, si quis sine crimine est, unius uxoris vir « — *dicit*
Lira »scilicet²¹⁷ post baptismum. « Si autem ante baptismum habuit
uxorem et mortua fuit, non preiudicat ei quin post baptismum posset 15
110r^a ducere unam aliam, quia baptismus tollit illam irregularitatem. / De
C 113v hoc vide, quod habetur *Extra De bigamis, | Debitum, per Bernhardum*
*in glossa.*²¹⁸ Et querit *Bernhardus Extra De clericis coniugatis, Sane:*
» Quid²¹⁹ de isto, qui corrumpit uxorem suam antequam eam ducat? «
Et dicit finaliter, »quod²¹⁹ potest promoveri, quia causa impeditenti 20
cessat, quia iste non divisit carnem suam in plures. « *Argumentum dicti*
c. Debitum et eodem tytulo, c. unico libri VI, et Ioannes Andree in Novella
in dicto c. Sane. Et Bartholomeus Brixienensis in dicto c. Nemo querit:
» Quid²²⁰ si credit se contrahere cum virgine et est corrupta? Dico
eum non esse promovendum, cum sit maritus corrupte, ut *LI di. Qui 25*
in aliquo « *etc.*

An autem presbiteri cum suis uxoribus, ipsis in habitu laycali vel
in minoribus copulatis, dormire valeant, dubitatur. Pro isto dicitur
XXXI di.: »*Nicena*²²¹ *synodus* volens corrigere hominum vitam in
ecclesiis conmorancium, posuit leges, quas canones vocamus, in quorum 30
tractatu videbatur aliquibus introducere legem, ut episcopi, presbiteri,
dyaconi, subdyaconi cum coniugibus, quas ante consecracionem duxe-
runt, non dormirent. Surgens autem Phanucius confessor contradixit,
honorabiles confessus nupcias, et castitatem dicens esse cum propria
110r^b coniuge concubitus, swasit/que concilio, ne talem ponerent legem, 35
gravem esse asserens causam, que aut ipsis aut eorum coniugalibus
ocasio fornicacionis existeret. Et hoc quidem Phanucius. licet nupciarum
esset inexpertus, exposuit, synodusque laudavit sentenciam eius et
C 114r nichil ex hax parte sancivit, sed hoc / uniuscuiusque voluntate, non
necessitate, permisit. « *Ubi dicit glossa:* »Ergo²²² unus potest contradicere 40

05 die: dicit *M* — *Extra om. C* — 07 sacrum: sacrorum *CM*: sacrorum in sacrum
corr. in U — 08 accedere *om. U* — 10 1 Thymotei III: 1 Thymotei IIII *UM* — ergo
om. U — 11 ad Thytum: ad *om. UM* — 12 presbiteros: prespiteros *U* — 14 scilicet
om. U — Si autem: Si enim *U* — 15 preiudicat: predicat *M* — 18 De clericis
coniugatis, Sane: De clericis qui, Sane *U* — 19 corrumpit: percorrumpit *U* — 22
Debitum om. U — tytulo, c. unico libri VI: tytulo et unico c. l. VI *M* — 23 Et
Bartholomeus Brixienensis: Bix M — 25 corrupte: corrupte mulieris *U* — 26 *etc. om.*
C — 27 An: Alii *M* — ipsis: sic ipsis *M* — 33 dormirent: dormierunt *M* — contra-
dixit: dixit *M* — 34 propria: proprio *U* — 35 talem *om. M* — ponerent: pone-
ret *U* — 39 sancivit: sanxivit *C* — hoc: hoc in *Fr.* — 40 contradicere: tradicere *M*

01 toti universitati, si habet rationabilem causam, nam sententia unius potest trahere alios ad partem suam, ut *ibi*.

Alius autem dicitur sacerdos, ut in dicto c. Dominus / declaravit, M 119r
scilicet solo sacramento, non autem verax, »sicut²²³ fuit pontifex
05 Cayphas, persecutor unius et veri summi sacerdotis«. Et de illo dicitur
I q. 1 »Vilissimus²²⁴ computandus est, nisi precellat sciencia et sanctitate,
qui est honore prestancior«. Unde XXXII di. § Porro dicitur:
»Sciendum²²⁵ vero est, quod canones apostolorum (quorum auctoritate
10 Orientalis et ex parte Romana utitur ecclesia) et insignis Cyprianus
dyaboli appellant.« Sic dicit Crisostomus De imperfecto Mathei VII:
»Audi²²⁶, qui doctus es ab hereticis, putas te eruditum. Raptus es, non
eruditus. Et baptizatus ab eis putas te cristianum / factum. Devoratus 110v
es, non salvatus. Nam luporum devorare est, non salvare.« Pro eis
15 facit, quod dicit glossa c. Imperatores XI q. ultima sic: »Sicut²²⁷ enim
nostri sacerdotes exsufflant in baptismo dyabolum, sic sacerdotes
hereticorum Cristum.« Ad hoc XXIII q. IIII Quando, ubi Augustinus
vocat eos »dissipatores²²⁸ ecclesie, flagellatores Cristi, exsufflatores
Cristi et blasphematores Cristi baptismi«. / C 114v

20 Alii autem, ut patet in dicto § Porro,²²⁹ sicut Stephanus et Cornelius
martires et pontifices Romani et Augustinus in libro De baptismo,
affirmant baptisma sive ab heretico sive a scismatico tamen ecclesie
more celebratum ratum esse. Loquitur autem Augustinus cum suis
maxime in casu necessitatis. cum subditur in dicto §: »Subito²²⁹ enim
25 morituro, dum forte catholicus non invenitur, sancius est ab heretico
baptismi sacramentum sumere quam in eternum perire« etc. Ideo
ceteris paribus sancius est a meliori recipere baptisma et catholico
(dictum est igitur supra secundum Apostolum, quoniam »nisi²³⁰ venerit
dissessio primum« etc.) intantum, quodsi non esset sacerdos catholicus,
30 sed avarus, symoniacus, secundum Thomam²³¹ baptizare potest quilibet
alius fidelis. Ad hoc optime facit glossa c. Baptizandis I q. 1, ubi querit:
»Quid²³² si sacerdos nullomodo vult baptizare, nisi ei detur pecunia? / 110v
Dicunt, quod si baptizandus adultus est, nichil ei debet dare, quia sola
fides ei sufficit, De cons. di. IIII Baptismi. Si est puer, baptiset eum
35 offerens, vel pater vel mater. Sed si illi ita debiles sunt vel nesciunt
formam baptismi, vel nullus est alius, qui baptiset in necessitate, non
ideo danda est pecunia et committenda symonia, potius permittatur
mori sine baptismo. Argumentum dicti c. Baptizandis et c. Placuit. / Ego C 115r
40 sic non deberem facere.«

04 non autem: non anima M — 05 et veri: et om. U — 07 Porro dicitur: Porro, et dicitur M — 09 Orientalis: originalis M — et insignis: eciam et insignis U: eciam insignis M — 11 appellant: appellarent C — 13 baptizatus ab: inbaptizatus ex M — 14 devorare est: est devorare M — 15 facit: est M — XI q.: IX q. U — enim nostri: nostri enim M — 16 exsufflant: sufflant M — in baptismo: in baptismum U — 20 ut patet: utque U — 23 ratum esse: ratum esse etc. C — 27 baptisma: baptismum U — 29 primum om. U — 31 facit: dicit M — ubi querit om. U — 32 nullomodo: ullomodo CM — 36 formam bis U

Quo autem ad confeccionem, secundum quod potest haberi de 01
 canonibus: aliter est dicendum de ecclesiastico peccatore sacerdote, qui
 ab initio rite et debite intravit per ostium et ordinatus est, licet postea
 M 119v factus / sit malus per lapsum, in peccato adhuc occulto et intra ecclesiam
 existens numero licet non merito, sicut Iudas ante Domini sui prodicio- 05
 nem manifestam, et aliter dicendum est de heretico et ab initio intus
 occiso per symoniam nil recipiens nisi malediccionem et lepram, ut
 magis infra patebit, et de manifesto preciso et scismatico, sicut fuit
 111r Iudas post Domini sui / tradicionem appertam. Ista distincio potest
 haberi ex § *Hec igitur*²³³ et c. *Sicut Christus 1 q. 1.*²³⁴ 10

De primis potest intelligi Augustinus et sui sequaces, dicentes, quod
 mali conficiunt sacerdotes, ut in c. *Intra catholicam*²³⁵ et in c. *Sicut*
*Christus*²³⁴ in principio et in concordanciis. Et ad istum sensum loquitur §
*Cum vita 1 q. 1*²³⁶ et c. *Sacerdotes*.²³⁷ Et quod communiter dicitur, quod
 non conficit digne malus sacerdos sive meritorie, quia effectum salutis 15
 non confert ei, quem merita faciunt indignum, pocius inpletur in eo
illud Apostoli » qui²³⁸ manducat corpus Domini et bibit sanguinem indigne,
 iudicium sibi manducat et bibit«. Et sic dicunt iura, quod talis suspensus
 est quoad se, licet non quoad alios. Quantum ergo ad participantes,
 C 115v dicitur: / quod si offerat Deo malus et accipiat inde bonus? Tale cuique 20
 est, qualis quisque fuerit, quia *scriptum est* »omnia²³⁹ munda mundis«,
 et omnia in fide Christi purgantur. Ad hoc *1 q. 1 Nos dicimus*.²⁴⁰ Quando
 autem sint participantes tales, quales et illi qui offerunt, eciam ipsis
 non prosint, ut in dicto c. *Nos dicimus*.²⁴⁰ Unde dicit *Cirillus in epistola*
*ad Augustinum, quomodo Ieronimus in mortis articulo sit locutus: »Heu*²⁴¹ 25
 me, Domine, quid dicam! quot hodie sacerdotes te comedunt in altari
 111r^b acti carnes pecudum et volucrum, ymmo peyus! Nocte / mulierum utuntur
 actu turpissimo, et te mane masticando comedunt. Ubi, Domine,
 latitas? Dormisne an vigilas? Est tibi hoc acceptum sacrificium? Est
 hec oblatio, quam eligis? Exaudis preces eorum de celo et de sede 30
 maiestatis tue? Vere si velles hoc sacrificium et libamen, mendax
 fieres et socius peccatorum. Certe, Domine, si vera sunt, que locutus
 es per os prophetarum, si iustorum solum supplicacionibus presto es,
 si placent hec, tale impediendum est sacrificium, ne fiat. Unde hui-
 usmodi sacrificium fit ad sacerdotis preiudicium et dampnacionem, 35
 nec, pro quibus fit, prodest. Ymmo, ut verissime dicam: qui vitam talis
 sacerdotis agnoscit et eum pro se celebrare facit, fit eiusdem peccati
 C 116r conscius nec non et pene particeps.« / *Hec ille.*

Ideo dicitur *XXXII di. § Porro: »In*²⁴² tantum obsunt eis, ut vero
 ydolatre sint, cum talibus (scilicet sacerdotibus) et ordinacionum et 40
 sacramentorum confectio, et aliter, quam permissum est scienter
 susceptio vehementer a sanctis canonibus prohibeantur. Ayt enim
 Samuel propheta: ,Quoniam peccatum ariolandi est repugnare et quasi

03 ostium: hostium C — 06 est om. CM — 10 Hec igitur: Hec Et igitur M: Hoc
 igitur Fr. — 14 Et quod... sacerdos om. U — 17 illud: id M — 23 offerunt:
 afferunt U — eciam: et U — 24 prosint: prosunt C — 29 tibi hoc: hoc tibi
 M — 31 libamen: volamen M — 37 eiusdem: huiusmodi M — 43 quasi om. U

01 scelus ydolatrie nolle acquiescere. Agentibus igitur vel suscipientibus
hec sacramenta obsunt, nisi sola / morte interveniente /, utpote ne **111v**
sine baptismate vel comunione quilibet humanis rebus decedat. Hec **M 120r**
de malis catholicis, qui intra ecclesiam sunt, ut *in dicto § Porro*.

05 De symoniacis autem et fornicatoribus scilicet notoriis, utputa per
propriam eorum confessionem in iudicio factam vel per sententiam vel
per rei evidenciam, ut quia publica argumenta super terram gradiencia,
sicut sunt pueri sive concubina, ita se exhibent conspectui hominum,
quod nulla possunt tergiversacione celari, ut dicit *Raymundus in Summa*.^{242a}

10 *Concordat Extra De vita et honestate clericorum, Vestra*²⁴³ et c. *ultimo*.²⁴⁴
De huiusmodi ergo sacramentis dicit *Gregorius XXXII di. § Verum,*
scribens Rudolfo et Berthulfo ducibus inter cetera: »Officium²⁴⁵ symonia-
corum et in fornicacione iacencium scienter / nullomodo recipiatis, et **C 116v**
quantum potestis, tales a sanctis ministeriis, ut oportuerit, prohibeatis.«

15 Sic dicitur *3¹ Regum II*,²⁴⁶ quod rex Salomon deposuit Abiathar et
pro eo posuit Sadoch sacerdotem. Sic adhuc invenitur in multis partibus,
quod quam cito sacerdotes deprehenduntur in fornicacione, adulterio
sive alio crimine, quod communitas eos reicit et expellit et nonnunquam **111v**
eciam punit, ut dicitur *X q. I in glossa, quod* »clerici²⁴⁷ concubinarij

20 non debent comedere bona ecclesie« nec est eis offerendum. Sic dicit
Hostiensis in Summa super 3° Decretalium in tytulo De decimis, quod
»si²⁴⁸ clericus non fecerit servicium, ut debet, aut notorius fornicator
sit, laycus non tenetur dare decimas illi. Argumentum *Extra De cohabi-*
tacione clericorum et mulierum, Tua, et c. ultimum«, quia alias esset

25 particeps peccatorum huiusmodi sacerdotum. *Concordat Extra De*
officio delegati, c. I in textu et in glossa.²⁴⁹ Et »si²⁵⁰ episcopi consenserint
privatibus fornicariorum sacerdotum, datur principibus secularibus
licencia, ut eorum feminas nancipent servituti et ipsos fornicatores ab
officio deponant«, ut *XXXII di. Eos qui*. Et episcopus si non correxerit

30 pro excessibus sacerdotes, ipsi patroni debent »hoc²⁵¹ auribus regis
intimare« et »per²⁵² seculares opprimi / potestates«, ut *XVII di. Nec* **C 117r**
licuit, et XVI q. ultima Filiis.

De symoniacis autem dicit *Augustinus I q. I* »Sicut²⁵³ eunuchus
fuit, qui Ioseph conparavit, ita qui gratiam mercatur, vivum semen
35 non habet siccis genitalibus. Sicque quod ignis sacrificii, qui per LXX / **112r**
annos Babilonce captivitatis sub aqua vixerat, extinctus est Anthiocho
Yasoni vendente sacerdocium, quod significavit ignem in Spiritu sancto
non lucere in symoniacis sacramentis«. Ideo dicitur *ibidem in § Quid*

02 utpote: utputa *M* — 03 comunione... decedat *em.*: comunione quibuslibet
humanis rebus decedat *CM*: comunione decedant decedant quibuslibet humanis
rebus decedat *U* — 04 intra: inter *M* — 06 per sententiam: per *om.* *M* — 08
sicut *om.* *M* — 10 *Vestra* et: *Vestra* in *M* — 14 ministeriis: misterii *UM* — 15 3¹
Regum: 2¹ *Regum* *M* — 17 quam: tam *M* — deprehenduntur: deprehunduntur
C — 19 eciam *om.* *M* — ut: unde *CM* — clerici concubinarij: clerici et concu-
binarij *M* — 23 decimas: decimam *CM* — 27 fornicariorum: fornicatorum *M* — 28
licencia *om.* *M* — 29 Eos qui: Eos qui et *XVI q. ultima Filiis* *U* — 31 *Nec licuit*:
Non licuit *M*: in *C* *Nec om.*, postea tamen additum — et *XVI q. ultima Filiis om.*
U: in *C om.*, postea tamen additum — ut... *Filiis*: ut *XVII di.* et *XVI q. ultima*
Filiis, Non licuit *M* — 35 *LXX*: triginta *U* — 37 vendente: vendenti *U* — 38 *Quid*
in hiis: *Quid om.* *U*

in hiis, quod huiusmodi sacramenta »falsa²⁵⁴ sunt quantum ad effectum, 01
quia non possunt in cordibus hominum gignere vel accendere celestem
graciam.« Ideo dicit Crisostomus in suo Dyalogo l. III c. V: » Illud²⁵⁵
est misterium, sine quo nec salus nec ea, que bona sunt promissa divina.
redduntur. Nemo enim valebit ingredi in regnum celorum nisi ex aqua 05
renatus et spiritu, et qui non manducat carnem Domini et bibit eius
saguinem, non habebit vitam eternam. que per nullius alterius quam
sancti efficiuntur manus sacerdotis« etc.

M 120v De hereticis / autem et scismaticis dicit glossa c. Nos dicimus 1 q. 1:
 » Si²⁵⁶ veritate duce regimur, non est Cristi corpus, quod hereticus 10
 conficit. « Ad hoc XXVIII q. 1 Scisma, ubi dicit Pelagius papa: » Non²⁵⁷
 est Cristi corpus, quod scismaticus conficit, si veritate duce dirigimur. «

112r^b Ubi / dicit glossa, quod » Iohannes²⁵⁸ Faventinensis intellexit hoc ad
C 117v litteram «. / quia secundum glossam c. Nos dicimus²⁵⁹ supra hoc sacra-
 mentum est sacramentum unitatis, ut De cons. di. II Qui passus,²⁶⁰ 15
 sed extra unitatem ecclesie confici non potest, 1 q. 1 Extra ecclesiam²⁶¹
 et c. Sacerdotes.²⁶² Ideo dicit Salvator Iohannis XV: » Sicut²⁶³ palmes
 non potest ferre fructum nisi manserit in vite, sic et vos, nisi in me
 manseritis. « Et sequitur: » Quia²⁶⁴ sine me nichil potestis facere. «

Ad constitutionem enim sive perfectionem cuiuslibet rei duo requi- 20
 runtur, scilicet materia et forma, comprehendendo sub materia efficien-
 tem et sub forma finem. Principale autem efficiens confeccionem
 ewkaristie sive corporis et sanguinis Cristi est Christus verus Deus et
 homo, ministeriale autem est sacerdos. Ideo dictum est supra secundum
 Crisostomum, quod per » nullius²⁶⁵ alterius quam sancti efficiuntur manus 25
 sacerdotis«. Unde dicitur Extra De Summa Trinitate, Firmiter, § Una:
 » Hoc²⁶⁶ utique sacramentum nemo potest conficere, nisi sacerdos,
 qui rite fuerit ordinatus secundum claves ecclesie, quas ipse concessit
 apostolis eorumque successoribus Iesus Kristus. « Sed secundum quod
 dicitur 1 q. 1 » Quisquis²⁶⁷ per peccuniam ordinatur, ad hoc, ut fiat here- 30
 ticus, promovetur « et lepram accipit, ut ibi in c. Cum ordinaretur,²⁶⁸
112v^a et spiritum mendacii accipit, ut ibi in c. Gracia,²⁶⁹ et male/diccionem
 et dampnationem, ut ibi in c. Qui perfectionem,²⁷⁰ et » sacerdos²⁷¹ non
 est, sed inaniter tantummodo dici concupiscit«, ut ibi in c. Quicumque.

Materia autem, circa quam, secundum doctores est panis triticeus 35
C 118r non fermentatus, id est panis azimus. Et secundum Gwilhelmum [de
 Monte Lauduno in pane fermentato conficit ecclesia Orientalis, et
 secundum eum » absurdum²⁷² esset dicere, quod ideo dampnaretur «
 etc. ut ibi, et vinum aqua mixtum, non acetum nec agresta nec botros
 bene maturus, in quo est vinum. Poterit autem fieri de vino puro sine 40

01 sacramenta: sacramentis M — 08 etc. om. C — 09 et om. M — 10 Cristi corpus: corpus Cristi M: Cristi om. Ū — 11 papa om. U — 13 glossa, quod om. U — 14 hoc sacramentum... passus om. U — 15 Qui passus: Quia passus Fr. — 16 confici: conferri M — 17 Sacerdotes: Sacerdos U — 18 sic... sequitur om. M — sic et vos: sic nec vos UC — 20 constitutionem: constituendum U — 21 comprehendendo... forma om. U — 23 Cristi: Iesu Cristi M — 24 Ideo: Sicut M — 26 De Summa Trinitate: De Summa Trinitate et fide catholica U — 27 utique: itaque M — 28 claves: canones M — 34 dici om. U — 35 triticeus: triticus M — 36 Et secundum Gwilhelmum: Et Gwilhelmus U — 38 eum om. M — 39 botros: botrus CM

01 aqua, licet fieri non debeat, sed non e converso, ut dicit *Gwilhelmus ubi supra*. Ad hoc *De cons. di. II Cum omne*,²⁷³ ubi dicitur, quomodo quidam lac pro vino dederunt. Et sic de aliis, que ibi reprobantur.

Forma a Cristo instituta panis sunt hec verba necessaria tantum
05 » hoc²⁷⁴ est corpus meum«. Hoc verbum enim quod est coniunctio
causalis, est de congruitate. Super forma sanguinis sunt opiniones;
dicunt quidam, quod hec tantum sunt de forma seu de substantia
» hic²⁷⁵ est sanguis meus«. Alii dicunt, quod ymmo usque ad » remis-
sionem²⁷⁵ peccatorum« totum inclusive. Et / quia sunt solempnes opinio- 1127^b
10 nes, nullus audeat precipitare electionem, quare melius totum dicitur
de forma, quia pars comprehenditur sub toto. *Hec Gwilhelmus*²⁷⁶ *ubi supra*.

O Deus, ad quid devenimus, quod in hiis arduis certitudinem / nesci- M 121r
mus, sed in opinionibus fundamur, cum tamen, ut dictum est supra,
15 nichil est fragilius eo, quod in sola opinione hominum consistit! Si
igitur esset sacerdos rite ordinatus et debita materia presupposita et
non applicaret debitam formam verborum cum intentione debita, vel
sciens / se in mortali crimine constitutum propter » facinoris²⁷⁷ consci- C 118v
ciam, peractis ceteris circumstantiis, celebrare se fingeret suppressis
20 verbis, quibus conficitur«, planum esset, quod non conficeret, ut *Extra*
De celebratione missarum, De homine.

Finis autem est, » ut²⁷⁸ sumant sic et dent ceteris«. Ad hoc enim
Cristus instituit — videant hic sacerdotes, celebrantes ex sola consu-
tudo vel propter necessitatem, quia oportet eos celebrare, quia cottidiani
25 vel cappelani seu ebdomadarii, vel quia funus sive sponsa, vel quia
se obligant ad XXX requiem sine / intervallo, vel ex alia causa sinistra, 113^a
non ut Deum placarent, se et fideles Cristi cibarent, sed pocius adhuc
repellunt maledicuntque communicare volentes et sanguinem Cristi
sub specie vini ipsis dare denegantes. Videant, an finis debitus iste
30 dici potest, et quid valeat dici illud, quod non sortitur finem suum
debitum. Frustrum enim dicitur calciamentum cuius non est calciatio,
sic medicina dicitur frustra non inducens sanitatem.

Ideo dicit *Apostolus I Corinthiorum V* » cum²⁷⁹ huiusmodi non cibum
sumere«, scilicet » qui²⁷⁹ fornicator aut avarus (et sic de aliis) nomi-
35 natur«, et *II Iohannis c. unico* » neque²⁸⁰ recipere in domum nec ave-
dicere«, et *II Thessalonicensium ultimo* » hunc²⁸¹ notate et ne commiscea-
mini cum illo, ut confundatur«, et *Mathei XVIII* esse debet » sicut²⁸²
ethnicus et publicanus«, quia ut dicitur *Mathei V* » ad²⁸³ / nichilum valet C 119r
ultra, nisi ut mittatur foras et conculcetur ab hominibus«. » Neque,²⁸⁴
40 ut dicitur *Luce XIII in fine*, » in²⁸⁴ sterquilinum utile est«, quia hec
dicit Dominus *Osee III*: » Separatum²⁸⁵ est convivium eorum«, *ubi*
dicit Lyra » id est²⁸⁶ excommunicatum«, » quia²⁸⁷ sacrificia / eorum 113^r
tanquam panis luctus; omnes qui manducant ea contaminabuntur«

01 licet fieri: licet sine M — non e converso: non om. U — 06 Super: Supra M — 19
fingeret: fingitur U: fugeret M: fingit Fr. — 22 Finis bis U — dent: dant M:
dentur U — 25 ebdomadarii: ebdomodarii U — funus: sumus M — 26 se obligant:
obligant se U — 27 Cristi: cristiani M — 28 maledicuntque: maledicunt U — et
om. U — 29 finis: fratres M — 30 finem: fratrem M — 31 calciatio: calceacio
C — 35 unico: uno CM — 40 quia hec: que hoc M

Osee IX. Ideo dictum est supra in § Verum »nullomodo²⁸⁸ recipiatis«, 01
unde glossa c. Qui vult, De pen. di. VI dicit,²⁸⁹ quod etiam in necessitate
non sunt petendi sacerdotes ab unitate ecclesie propter aliquam culpam
divisi. Allegat dictum § Verum. Ideo dicitur in glossa c. Si fuerit 1 q. 1,
quod »in sacramento²⁹⁰ eucharistie dicimus, quod de manu heretici 05
sumendum non est«. Allegat XXVIII q. 1 c. ultimum, ubi vult Gregorius,
quod »pocius²⁹¹ est mortem arripere quam de manu heretici communio-
nem accipere«, sicut ponit exemplum ibidem de quodam nomine Berun-
guldus, qui ita fecit, ut ibi patet. Ad idem dicit Cyprianus in epistola 10
contra hereticos, et ponitur 1 q. 1 »Si quis«,²⁹² inquit, »de ecclesia heretica
presumpcione exierit, a semetipso dampnatus est. Cum huiusmodi secun-
M 121v *dum Apostolum nec cibum quidem debemus / accipere. Declaratur*
hoc in libro Regnorum, ubi cum homo Dei ad Ieroboam missus esset,
qui peccata sua exprobraret atque ulcionem futuram prediceret, panem
aput illum edere et aquam bibere prohibitus est, quod cum non custo-
118v^a *disset, divina sententia inde rediens, morsu leonis in / itinere interiit.*
An debet quisquam dicere sacramentum salutare et gratiam celestem
comunem cum hereticis esse posse, cum quibus nec terrestres cibis
nec secularis potus debet esse communis? Constat autem oleum, unde
baptizati tinguntur sanctificari et eucharistiam fieri apud illos omnino 20
non posse, ubi spes nulla est et fides falsa, ubi omnia per mendacia
geruntur. Nam hereticus more symearum, que, cum homines non sint,
formam humanam imitantur, vultum catholice ecclesie et auctoritatem
fidei et veritatem vendicat, cum ipse nec in ecclesia sit, benedicit, cum
a Deo sit maledictus, vitam pollicetur, cum sit mortuus. Deum invocat, 25
cum sit blasphemus, sacerdocium aministrat prophanus, ponit altare
sacrilegus. Ad hec omnia accedit et illud malum, ut antistites dyaboli
audeant eucharistiam facere, et cum nec sanctificari oblatio illic possit,
ubi Spiritus sanctus non sit, nec cuiquam Dominus per eius preces et
oraciones prosit, qui Deum ipse violavit. Si enim qui ecclesiam violant 30
118v^b *ethnici et publicani habentur, multo magis rebelles et hostes, / falsa*
altaria et illicita sacerdocia, et sacrificia sacrilega et omnia adulteria
fig<entes>, inter ethnicos et publicanos necesse est ut computentur,
quos omnes constat a caritate atque unitate ecclesie catholice recessisse.
Ergo omnia quecunque faciunt heretici carnalia sunt et inania et falsa, 35
ita ut nichil eorum, que illi gesserint, a nobis probari debeat. Non statim
suscipienda sunt et assumenda, que iactantur in Cristi nomine, sed que
geruntur in Cristi veritate. Quomodo enim perficere, que agunt, aut

01 Verum: VIII M — 02 dicit om. U — quod etiam: quod et U — 04 Verum:
 VIII M — glossa om. U — 06 vult: dicit M — 08 accipere: acquirere U — 10 Si
 quis: C in his verbis interruptum habet textum. Totus Cypriani locus in hoc codice
 deest, vacat tamen brevissimum spatium; continuationem textus in C vide p. 51 — inquit:
 inquit M — de ecclesia: ad ecclesiam M — 11 exierit: exierunt M — 12 nec: non
 U — 14 prediceret: predicaret U — 16 inde: tamen M — 17 An debet em. sec. Fr.:
 Audebant UM — 20 tinguntur: in M supra lineam add. ununtur — omnino om. U —
 24 in om. U — 25 pollicetur: pollicetur M — 26 sacerdocium: sacrificium U —
 27 antistites dyaboli audeant: antistes dyaboli audeant U: antistes dyaboli audeat
 Fr. — 28 sanctificari: sacrificari M — 30 violavit: violat U — 32 sacerdocia
 om. U — sacrilega: sacrilegia M — 33 fingentes em. sec. Fr.: fing. UM: in M
 pro ommissis litteris vacat spatium — 38 aut om. M

- 01 inpetrare aliquid illicitis conatibus a Deo possunt, qui contra Deum, quod non eis licet, moliuntur? Quare qui hereticis et scismatibus patrocinantur, censura divina in eorum probantur facinore et penis non solum duces et auctores, sed etiam participes desti<nari>, nisi se a comunione malorum separaverint precipiente Domino per Moysen: „Separamini a tabernaculis hominum istorum durissimorum et nolite tangere de omnibus que sunt in eis, ne simul pereatis in peccatis eorum.“ Et quod conminatus Dominus per Moysen fuerat, implevit, ut qui se a Chore et Datan et Abyron non separassent, / penas statim pro inopia **114r**
- 10 communionem solverent. Sicut etiam per Ozee prophetam Spiritus sanctus testatur dicens: „Sapientia eorum tanquam panis luctus; omnes qui manducant ea contaminabuntur“, docens scilicet et ostendens Dominus omnes omnino cum autoribus supplicio eorum coniungi, qui fuerint peccatis eorum contaminati.“ *Hec ibi Ciprianus in epistola de verbo ad verbum.*
- 15 *Ad idem dicit Ieronimus I q. I »Maledicam²⁹³ benedictiones vestras‘, hoc est: quicquid a vobis benedicetur, per me erit maledictum. « Ad idem XXIII q. IIII »Recedite²⁹⁴, exite / inde, et inmundum ne tetigeritis. « Item Ieronimus in Amos prophetam c. V, et ponitur I q. I »Odit²⁹⁵*
- 20 *Deus sacrificia hereticorum et a se proicit, et quocienscunque in nomine eius / congregati fuerint, detestatur fetorem eorum et claudit nares suas. « Item Crisostomus De imperfecto Mathei super isto »Attendite²⁹⁶ a falsis prophetis « etc. inquit: » Sed²⁹⁷ forte dicis: quomodo possum illum dicere non esse cristianum, quem video Cristum confitentem, altare habentem, sacrificium panis et vini offerentem, baptisantem, Scripturas sanctas legentem, omnem ordinem sacerdotii habentem? Hoc audi/responsum, quoniam et symea omnia membra hominis habet et per omnia hominem imitatur. Numquid propterea dicenda est homo? Sic et heresis omnia signa ecclesie habet et imitatur, sed non sunt ecclesie. « Et sequitur: » De²⁹⁸ hereticis cristianis loquitur Cristus fugiendis, qui a foris in scemate cristiani videntur, ab intus autem confessionis efficacitate gentiles. Et isti magis periculosiores sunt quam illi Iudayci, quoniam illi quidem reiecti ab apostolis et notati extra conventum cristianorum erratici vagabantur et furtim quosdam corrumpabant*
- 25 *incautos, isti autem quasi fundati cristiani et ecclesias suas habentes. Et quid dicam? Ecclesias etiam palam regentes cum libertate subvertunt. « Et sequitur: » De²⁹⁹ quibus lupis Apostolus: „Scio“, inquit, quia post discessum meum intrabunt lupi rapaces in vos, non parentes gregi, et ex vobis ipsis exient perversa loquentes, ut adducant discipulos post se.“ Ideo idem Mathei XXIII super isto »Ierusalem³⁰⁰, Ierusalem, que occidis prophetas « inquit: » Hic³⁰¹ intelligite semper ecclesiam, que*
- 30

01 qui... moliuntur: qui quodam moliuntur *M* — 04 destinari *em. sec. Fr.*: desti (pro omissis litteris vacat spatium) *M*: destituuntur *U* — 06 a om. *U* — 09 separassent... solverent: separasset... solveret *Fr.* — 12 scilicet *om.* *M* — 13 omnes: orans *M* — 14 in epistola: ubi supra *U* — 16 in verbis *Ad idem iterum C incipit; vide p. 50* — 18 Recedite: Secedite *U* — 19 prophetam: propheta *M* — 22 isto *om.* *U* — 24 confitentem: confitentem *U* — 29 heresis: hereses *UC* — habet: habent *UC* — imitatur: imitantur *UC* — non sunt ecclesie: non sunt propterea dicende ecclesie *U* — 31 cristiani *em.*: Cristii *UCM* — 34 vagabantur: fagabantur *U*: vagabuntur *C* — 38 in vos: et vos *M*

dicitur civitas pacis, cuius fundamenta posita sunt super montes 01
 Scripturarum. Sicut ergo illi Iudei spirituales egressi crediderunt in
 114v^a Cristum, illi autem, qui erant / Ierusalem corporalis, manentes in
 corporali Iudaysmo, persequentes spirituales Iudeos, id est apostolos
 C 120r ceterosque ex circumcisione credentes; sic et de ista nova Ierusalem, / id
 est de ecclesia, qui spirituales cristiani fuerunt, relicta corporali ecclesia,
 quam perfidi occupaverunt violencia, exierunt ab illis. Magis autem
 exierunt a nobis, sicut Iohannes exponit. Ille enim de ecclesia exire
 videtur, non qui corporaliter exit, sed qui spiritualiter veritatis funda-
 menta ecclesiastice relinquit. Nos enim ab illis exivimus corpore, illi 10
 autem a nobis animo. Nos ab illis exivimus loco, illi a nobis fide. Nos
 aput illos reliquimus fundamentum parietum, illi aput nos reliquerunt
 fundamenta Scripturarum. Nos ab illis egressi sumus secundum aspectum
 hominum, illi a nobis egressi sunt secundum Dei iudicium. Et illi corpo-
 rales cristiani persecuntur nos spirituales. « 15

Et de isto, quomodo lupi persecuntur oves et quomodo debeat
 cognosci lupus, pulchre dicit *idem Mathei VII super isto* »a³⁰² *fructibus*
eorum « etc. *De imperfecto*³⁰³. Et de illo dictum est in Conclusionibus de
 materia sagwinis.

Vos igitur, sacerdotes, qui symoniace intrastis et a symoniaco forte 20
 114v^b ordinati sive liniti maxime / scienter, non oportet multum gloriari / de
 M 122v huiusmodi honore et linicione exteriori, quia si ille ius consecrandi
 non habuit, iste ex olei infusione nichil consecracionis accepit, ut *LXVIII*
di. § Quid ergo,³⁰⁴ ideo pocius dolere et penitere et a summo pontifice
 reconciliacionem et dispensacionem petere, quia secundum quod dicitur 25
*1 q. 1 »In*³⁰⁵ *ecclesia Dei*, que corpus Cristi est, aliter nec rata sunt
 sacerdotia nec vera sunt sacrificia «, (*glossa*: » quantum³⁰⁶ ad habendam
 rem sacramenti et licitam executionem «), nisi in proprietate sue
 C 120v nature / verus nos pontifex reconciliet «. Unde dicit *Apostolus Actorum*
XX: » Attendite³⁰⁷ vobis et universo gregi, in quo Spiritus sanctus 30
 posuit vos episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo «,
 quia secundum quod dicitur *Romanorum VIII* » Deus,³⁰⁸ qui iustificat;
 quis est, qui condempnet? « Quoniam » diligentibus³⁰⁹ Deum omnia
 cooperantur in bonum « etc.

» Probacio³¹⁰ autem dileccionis est exhibicio operis « secundum *Gre-* 35
gorium. Ideo secundum Ambrosium in Sermone » mendacium³¹¹ est
 sacerdotem se profiteri vel clericum et contraria huic ordini operari «.
Et sic Actorum XXIII, cum dicebant Paulo » summum³¹² sacerdotem
 115r^a Dei maledicis? «, dixit *Paulus*: » Nescivi,³¹³ fratres, quia princeps / est
 sacerdotum «, quo dixit: opera sacerdotis non video in eo, quia » contra³¹⁴ 40
 legem iubet me percuti «, ut *ibidem*. Quare dicitur *Apokalipsis II*:
 » Habeo³¹⁵ adversus te pauca, quia caritatem tuam primam reliquisti.

07 perfidi: per fidem M — 11 animo om. U — 12 reliquimus; relinquimus M —
 17 reliquerunt: rolinquerunt M — 13 aspectum: aconspetum M — 14 sunt om. M —
 16 debeat: debet M — 19 sagwinis: sangwinis etc. M — 20 symoniace: symo-
 niaci M — 23 consecracionis: consecracione U — 27 sacerdotia nec vera sunt
 om. C — 29 reconciliet: reconciliat M — 32 Romanorum VIII: Rom. VII U:
 Romanos XIII M — 35 secundum Gregorium om. U — 37 sacerdotem se: se sacer-
 dotem C

01 Memor esto itaque, unde excideris, et age penitentiam et prima opera fac, quia dicit Dominus Ieremie VI: » State³¹⁶ super vias et videte, et interrogate de semitis antiquis, que sit via bona, et ambulate in ea, et inuenietis refrigerium animabus vestris. «

05 Et de istis semitis sacerdotum, quod Cristi vita, sufficienter dicitur in euangeliiis Mathei V, X et in Apostolo ad Thythotheum et ad Thytum, ut etiam supradictum est ibi » unius³¹⁷ uxoris vir «.

Quantum autem ad ius canonicum, humanum sive positivum, quis habet dispensare cum symoniaco in ordine vel in beneficio, vide glossam
10 magnam c. Quod / translacionem, Extra De renunciacione,³¹⁸ et De simonia, C 121r Tanta³¹⁹ et c. penultimum³²⁰ et Boechium De temporibus ordinacionum super c. Consultacioni, ubi dicit inter cetera, quod « cum³²¹ illo, qui est ductus ignorantia probabili et non supina, per discretum prelatum poterit dispensari. Quia et ordinati ab hereticis dispensative admittuntur
15 in ordinibus, ut Extra De ordinatis ab episcopo, qui resignavit episcopatu vel excommunicato, c. I et II. «

De servitoribus autem symoniacorum vide in Speculo / aureo, quod 115r^b
» quando³²² notorium est per confessionem propriam in iudicio factam, aut per sententiam iudicis aut per evidenciam facti aliquem esse symoniacum, familiares illius, si impendunt ei suum servicium in hiis, que spectant ad huiusmodi tytulum per symoniam acquisitum, sive in spiritualibus, ut induendo eum pontificalibus, portando crucem aut curvaturam ante eum, et alia quecunque in ecclesia vel extra disponendo vel ministrando ut archiepiscopo vel episcopo, vel etiam in temporalibus,
20 ut procurando bona mense episcopalis aut aliud quodcunque officium vel servicium in sua curia exercendo, omnes tales peccant mortaliter, quia participant in crimine symonie criminose; secus est, / si procurarent M 123r sibi sua bona patrimonialia vel in aliquo honesto servicio deservirent, quod non esset racione symoniaci tytuli. Si autem sunt extra suam
30 familiam et tales persone, quarum requiritur consilium aut auxilium active seu cooperative / ad aliquid faciendum, quod incumbit racione C 121v huiusmodi beneficii sue tytuli, sicut sunt prelati et canonici ecclesie, et alii, quorum interdum requiritur consensus, interdum consilium. Et tales omnes, quociuscunque dederint consilium vel auxilium, aut
35 talem pro episcopo, canonico aut prelato receperint, sive etiam ab eis illa, que racione huiusmodi tytuli conferunt, / susceperint, ut plebanias 115v^a et alia beneficia ecclesiastica, aut auctoritatem audiendi confessiones aut licenciam predicandi, sine dubio participes sunt symonie. «

05 quod: quia M - 06 in Apostolo... ibi: ad Thythotheum et ad om. M: ad Thytum: ad om. U: supradictum est om. U - 08 positivum: positum UM - 10 Quod: Quoad M - 11 ordinacionum: ordinacionis C - 12 est ductus: est om. M - 14 dispensari: dispensare M - Quia: Et quia C - 15 in ordinibus: ab ordinibus C - 16 excommunicato: excommunicatu M: ex concor. C - 17 vide: dicitur CM - 19 facti: facto M - 22 in spiritualibus: in om. U - 23 curvaturam: creaturam M - 24 in temporalibus: in om. U - 25 ut: vel U - bona om. M - episcopalis: archiepiscopalis C: temporalis M - 28 sibi: isti U - deservirent: deservire C: om. M - 29 sunt extra: extra sunt M - 31 aliquid: aliquid UM - incumbit: cubit M - 32 et canonici: vel canonici U - 34 tales omnes: omnes om. U - quociuscunque: quocienscunque UC - dederint: dederunt M - aut talem em. sec. Speculum: et talem UCM - 35 receperint: receperunt M - 36 conferunt: conferuntur Speculum - susceperint: susceperunt M - plebanias: plebanis M

Et idem dicit de aliis inferioris status, si huiusmodi ab eis recipiant, 01 et dicit, quod »iure³²³ canonico talis nunquam potest agere veram penitenciam pro peccatis, quamdiu non dimittit tytulum seu beneficium per symoniam acquisitum «, ut dicit Gregorius in Registro, et ponitur 1 q. 1: »Si³²⁴ quis neque sanctis pollens moribus vel neque a Deo populoque 05 vocatus vel pulsacione coactus inpudenter Cristi sacerdocium iam quolibet facinore pollutus, iniusto cordis amore, sordidis precibus sive oris comitatu sive manuali servicio sive fraudulentum munusculo episcopalem seu sacerdotalem, non lucro animarum, sed inanis glorie avaricia fultus, dignitatem acceperit, et in vita sua non sponte reliquerit, eumque 10 in aspera mors penitencia non invenerit, proculdubio in eternum peribit. « Hec ille.

C 122r »Nisi³²⁵ igitur primum venerit discessio «: discedite, / servitores symoniacorum, vosque promotores ad hoc instate, si veram velitis 15 agere penitenciam, ut huiusmodi removeantur et alii canonice et propter **115v^b** Deum instituantur. / Vosque, sacerdotes et populi, discedite ab huiusmodi symoniaciis episcopis, canonicis, plebanis, ceteris sacerdotibus.

Hic potes adducere *totum c. XVIII ex Apokalipsi et finem precedentis*, quomodo meretrix est nudata et Babilon cecidit, et quomodo fidelis populus fugere debet ab ea, et qui sunt dolentes de casu eius, scilicet 20 mercatores. *Item totum c. Ieremie LI; valde concordat et L ibidem*, quod eciam loquitur de casu et destruccionem Babilonis. *Et Ysaie X in fine dicitur: »Ece³²⁶ dominator Dominus exercituum confringet lagunculam in terrore et excelsi statura succidentur et sublimies humiliabuntur « etc. Et Ysaie XXVII: »Nunquid³²⁷ iuxta plagam percucientis se percussit 25 eos? Aut sicut occidit interfectores eius, sic occisus est? « etc. Et Ysaie XXVIII: »Et³²⁸ erit eis verbum Domini manda remanda « etc., usque ibi »et mendacio³²⁹ protecti sumus «. Et Ysaie XXXIII in principio: »Ve³³⁰ qui predaris, nonne et ipse predaberis? « etc. Et Iob XX circa medium ibi »iuxta³³¹ multitudinem adinventionum suarum « etc. Roma. 30 *norum VI »nam³³² finis illorum mors est « etc. Et II Corinthiorum VI: »Nolite³³³ iugum ducere cum infidelibus. Que enim participacio « etc.**

116r usque ad finem. /

O Domine Deus, da videre renovacionem ecclesie tue sancte! Heu corde anxius qua voce ipse intonare debeam? Quis scribendi stilus, quis, 35 **C 122v** ve, modus eloquencie / explicare sufficiat »in³³⁴ cor hominis non ascendit « **M 123v** / tantam pestem mortificantem animas in populo cristiano gravissime sevientem. En scismata, en hereses et errores ubilibet infiniti, et heu, iam principes catholici seculares mutuis dissensionibus occupati, avaricia pregravati, luxuria excecati atque viciis aliis circumdati tantam cor- 40 ruptionem ecclesie Cristi non advertunt, sed nichilominus symoniacos,

02 et dicit: sed dicit *M* — veram *om.* *U* — 04 dicit: dicendo dicit *M* — 07 sive oris: sive *om.* *Fr.* — 09 avaricia: avaricie *U* — 10 reliquerit: relinquerit *M* — 13 discessio: dissensio *M* — 15 et propter: et *om.* *C* — 18 XVIII *om.* *M* — ex *om.* *U* — finem: fratrem *M* — 19 quomodo meretrix: quo meretrix *U* — est *om.* *U* — 23 confringet *om.* *U* — 24 succidentur: succindetur *M*: succidentur *U* — 25 Et Ysaie XXVII... occisus est *om.* *C* — Nunquid *em. sec. Vulg.*: nunquam *UM* — 27 eis *om.* *U* — 28 ibi et: ibi in *M* — 29 Et Iob... mors est *om.* *M* — 37 animas... sevientem *om.* *M* — 38 infiniti: infini *M* — et heu: et *om.* *U* — 39 dissensionibus: discensionibus *M*

01 hereticos avarosque sacerdotes Deo odibiles populo ipsisque inutiles
protegunt. promovent. nonnunquam et fovent. Tu ergo, Criste Iesu,
vide afflictionem populi tui. quem redemisti sanguine tuo. propter nomen
sanctum tuum in vitam eternam.

05 Et tantum de primo prime partis.

Dixi secundo, quod in debito modo querendi oportet attendere loci
amenitatem, ut queras, ubi potest inveniri, quia ut iam dictum est, non
invenitur in hereticis, symoniacis, fornicatoribus, usurariis, aliisque
viciosis et malivolis. / »quia³³⁵ in malivolarum animam non introibit **116r**
10 sapiencia nec inhabitabit in corpore subdito peccatis« etc., *Sapientie I.*
Item non invenitur in lecto carnalis delectacionis, *Canticorum V* »in³³⁶
lectulo meo« (hoc est, cum adhuc in desideriis carnalibus requiescerem
et cum adhuc in tenebris infidelitatis et ignorancie essem posita) »per³³⁶
15 noctem quesivi, quem diligit anima mea«. Noctes in proposito ignoran-
ciam vel secularia negocia intellige, que animam obtenebrant. *Ideo*
sequitur »quesivi³³⁶ illum, et non inveni«. Quomodo sponsum poterit
invenire anima, que vel ingorat, vel secularibus occupatur negociis?
Igitur non invenitur in lecto molli et suavi sive in aliis mundi et carnis
delectacionibus et vanitatibus. (Quantum ad litteram hic potes adducere,
20 que dicta sunt circa primam petitionem oracionis dominice de lecto et
ornatu vestimentorum.)

Quantum autem ad spiritum adulacionis et dulcis sermonis, multi
»querunt,³³⁷ sed non inveniunt«, ut *XLVI di.* »Sunt nonnulli,³³⁸ qui dum
malefacta hominum laudibus efferunt, augent, que increpare debuerant. ;
25 Hinc enim per prophetam dicitur: ‚Ve, qui consuunt pulvillos sub omni
cubito manus, et faciunt cervicalia sub capite universe etatis.‘ Ad hoc
quippe sub cubito pul/villus vel cervical sub capite iacentis ponitur, ut **116r**
molliter quiescat. Quique ergo male agentibus adulatur et pulvillum
sub cubito vel cervical sub capite iacentis ponit, ut qui corripi ex culpa
30 debuerat, in ea fultus laudibus molliter quiescat. Hinc rursus scriptum
est: ‚Ipse edificabat parietem, illi autem linebant eum.‘ Parietis quippe
nomine peccati duricia designatur. Edificare ergo parietem est contra se
quempiam obstacula peccati construere. Sed parietem liniunt, qui
peccata perpetrantibus adulantur, ut quod illi perverse agentes edificant,
35 ipsi adulantes quasi nitidum reddant. Sed sanctus vir sicut de bonis
mala non estimat, ita iudicare bona de malis recusat, dicens: ‚Absit
a me hoc, ut iustos vos iudicem; donec deficiam, non recedam ab inno-
cencia mea.‘ »*Hec ibi Gregorius in Moralibus.*

Ecce quomodo isti sutores nequam consuunt et a pavimento ecclesie
40 usque ad tectum / ornant, ut oculos insipientium et aures audiencium **M 124r**

05 In verbo partis textus C explicat — 09 animam om. M — 10 inhabitabit: ha-
bitabit M — 12 desideriis: desidius M — 19 litteram: litteras M — hic om. U —
20 de lecto: de lectu U — 22 ad spiritum adulacionis: ad spiritum in lectu adula-
cionis U — 25 dicitur om. U — 26 capite: cabite M — 28 quiescat: quiescatur
Fr. — Quique: Quisquis Fr. — 29 sub cubito om. U — 30 in ea om. M — quiescat:
requiescat U — 31 linebant: leniebant U — 33 liniunt: leniunt U — 34 quod:
quid M — 36 dicens om. M — 39 consuunt: consumunt M — pavimento: para-
mento M — 40 tectum: tectam M

delectentur! Hii sunt »venditores³³⁹ olei« *secundum Gregorium*, scilicet 01
 adultores, qui propter favorem, gratiam, pecuniam, utilitatem propriam
 aut timorem peccatoribus veritatem non dicunt nec eos corrigere volunt,
 sed plus eis applaudunt. Et sunt doctores, confessores, predicatores
 1167^b applausivi, qui / sauciatis vulneribus peccatorum infundere deberent 05
 vinum, mordens per correccionem, ne homines faciliter peccarent, et
 oleum liniens per venie consolacionem, ne desperarent. Sed vinum cor-
 reccionis obmittunt et solum oleum adulacionis infundunt, per quod
 peccatores seducunt, ita quod »cecus³⁴⁰ ceco« *etc.* Fatui sunt ergo, qui
 tales eligunt confessores. *Unde Bonaventura:* »Mali³⁴¹ libenter audiunt, 1 0
 cum in peccatis excusantur, quia invidus et iracundus libenter audiunt,
 cum dicitur eis ,ille te nimium lesit, non potes ei indulgere', superbus,
 cum dicitur ei ,nobilis vel dives es, non potes sic incedere vel alteri
 subesse', luxuriosus, cum dicitur ei ,juvenis es, non potes continere',
 avarus, cum dicitur ei ,multos habes pueros sive familiam multam, et 15
 mala sunt tempora — non potes carere — quin lucreris, sicut potes?',
 gulosus, cum dicitur ei ,si inebriaris, non est tibi inputandum, quia
 habes debile caput'. « *Unde psalmista:* »Oleum³⁴² peccatoris non inpiguet
 caput meum«, id est: adulacio non confortet me in malicia. Et de isto
 vide, ubi dictum est de usura et de quadruplici missione de doctoribus 20
 Cristi et Anticristi.

117^a O quam / multi hodie in huiusmodi lectis querunt intrare, confidentes
 tantum in eorum exterioribus exercitiis corporalibus, sicut in longis
 eorum ethnicis oracionibus, in missacionibus, in vigiliis, in tot vel tot
 requiem, indulgenciis fictisque fraternitatibus, luminibus, candelis 25
 magnis, inclinacionibus coram picturis sive ymaginibus, aspersionibus,
 peregrinacionibus, campanis in pulsuque ipsarum, in festivitibus suis
 et aliis suffragiis mendicatis, de quibus dicit *Matheus de Cracovia*,³⁴³
 ut potes videre in Punctis, ubi dictum est de oracione.

Ideo dicit *Salvator Luce XIII:* »Contendite³⁴⁴ intrare per angustam 30
 portam«, non dixit »fiduciam habete in tot missas sive requiem sive
 indulgencias aut carrenas«. *Ideo sequitur* »quia³⁴⁴ multi, dico vobis.
 querunt intrare et non poterunt«, intellige quia male querunt et indebite,
 secundum quod dicit *Apostolus* »petitis³⁴⁵ et non accipitis, eoque
 male petatis«. Sic dixit duobus filiis Zebedei: »Nescitis,³⁴⁶ quid petatis. 35
 Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum?« *etc.*, *Mathei XX.*
Sic dicit Apostolus, quod »corporalis³⁴⁷ exercitacio ad modicum, pietas
 autem ad omnia utilis est«.

117^b Item non / invenitur in vico mundialis negociacionis, ut *Canticorum V*
sequitur »surgam«,³⁴⁸ scilicet de statu corporis et carnalis delectacionis 40
 »et³⁴⁸ circuibo civitatem per vicos et plateas«, hoc est per lata itineris
 huius seculi gradientes et voluptatibus suis deditos aspiciam, si forte
 in illis dilecti mei vestigia inveniam. *Et sequitur:* »Quesivi³⁴⁸ illum, et

02 favorem *om.* *M* — 04 applaudunt: applaudant *U* — 07 liniens: leniens *U* —
 12 eis *om.* *U* — 13 alteri: aliter *M* — 15 dicitur ei: ei dicitur *U* — 25 fictisque:
 fictis quia *M* — 32 carrenas: canneas *M* — 33 intellige: integre *U* — male: mali
M — 34 accipitis: accipietis *M* — 37 ad modicum: ad modicum valet *M* — 39 in-
 venit *om.* *U* — vico: ficio *M* — 42 deditos: deditus *M* — 43 inveniam: inve-
 niatur *U*

01 non inveni. « / *Ambrosius De viduitate*: » Nequaquam³⁴⁹ ibi queramus M 124v
Cristum, ubi invenire non possumus. Non est Cristus circumforaneus.
Cristus enim pax est, in foro lites; Cristus iusticia est, in foro iniquitas;
Cristus operator, in foro ocium manet; Cristus caritas est, in foro
05 obrectacio; Cristus fides est, in foro fraus est ac perfidia. « Et de illo
vide, ubi dictum est de usuris in puncto de mercatoribus post
Crisostomum.

Sed nunquam in hiis, qui »dilatant³⁵⁰ phylateria sua et magnificent
fimbrias et amant primos recubitus in cenis et primas cathedras in
10 synagogis, et salutaciones in foro, et appellari ab hominibus Rabi «
invenitur Cristus. Respondit Salvator *Luce XII*: » Cavete³⁵¹ a scribis,
qui volunt in stolis ambulare et salutari in foro et in primis cathedris
sedere. « *Et Bernhardus in epistola*: » Falleris,³⁵² fili mi, falleris, si te putas
in/venire aput mundi magistros scienciam, quam soli Cristi discipuli, 117v
15 id est mundi contentptores, Dei munere assecuntur. Non enim hanc
leccio docet, sed unccio, non littera, sed spiritus, non erudicio, sed
exercitacio in mandatis Dei. « *Hec ille*. Sunt heu communiter infeliciores
» infelicibus³⁵³ Iudeis «, qui » Herodem³⁵³ docuerunt et se non docuerunt «,
ut dicit Crisostomus Mathei II, nostri autem legisperiti et scribe multi
20 cum hoc, quod se non docent nec alios docent nec docere permittunt,
nisi ad eorum voluntatem predicetur sive docetur.

Ideo dicit *Ieronimus in Omelia super Iohalem*: » Difficile³⁵⁴ homines
potentes, nobiles et divites et multo hiis difficilius eloquentes credunt
Deo; obceatur enim cor eorum diviciis, opibus atque luxuria, et circum-
25 dati viciis non possunt videre virtutes sed nec audire veritatem simpli-
citatemque Scripture. « Ad hoc dicit Salvator *Iohannis V* » quomodo³⁵⁵
potestis vos credere, qui gloriam ab invicem recipitis, que a solo Deo
est, non queritis? « Quia secundum quod dicitur *Iohannis XII licet*
» ex³⁵⁶ principibus multi crediderunt in eum, tamen propter pharyseos
30 non confitebantur, ut de synagoga non eicerentur. Dilexerunt enim
gloriam hominum magis quam gloriam Dei. « Propterea pa/rentes ceci 117v
nati dixerunt *Iohannis IX*: » Nos³⁵⁷ nescimus, quis oculos eius aperuit,
ipsum interrogate, quia timebant Iudeos. Iam enim conspiraverant
Iudei, ut si quis confiteretur eum Cristum, extra synagogam fieret. «
35 Ideo et Nicodemus » venit³⁵⁸ ad Iesum nocte «, *ut ibidem II*.

O quando³⁵⁹ docemus legem Iesu Cristi, quando meditamur in ea,
non audeo dicere, *ut psalmista*. Die ac nocte, sed hora una diei sive
noctis resonant quidam legem in pallaciis magistrorum et in ore ipsorum
audiuntur tota die totoque tempore vite ipsorum, sed non Cristi seu
40 Symonis Petri cetorumque discipulorum, sed potius Iustiniani,
Platonis et Aristotelis sive Ciceronis aliorumque gentilium, sive poetarum
tradicionem et ficiones, cum tamen dicat *Augustinus*: » Tanta³⁶⁰ est
cristianarum profunditas litterarum, ut in eis quotidie proficerem,

04 manet: inane MPL — 05 in foro fraus: infra in foro fraus U — perfidia: per-
vidia UM — 19 legisperiti: legisperite M — 21 voluntatem: utilitatem M —
24 cor: mens M — 25 videre: videri M — 27 ab invicem: ad invicem M — 32
quis: quia U — 37 diei sive noctis: die ac noctis M — 38 legem: leges M —
41 Aristotelis: Aristotilis M — sive poetarum: siveque poetarum M — 43 quoti-
die: cottidie M — proficerem: profiterent U

M 125r si eas solas a puericia usque ad decrepitam senectutem / maximo ocio, 01
summo studio, meliori ingenio, conarer addiscere. « Sic dicitur *Iohannis*
III, quod » puteus³⁶¹ altus est. «

118r^a O quam multi / student et vires consumunt in huiusmodi tradicioni-
bus et pessimis occupacionibus, quia »hanc³⁶² pessimam dedit Deus 05
filiis hominum occupacionem, ut occupent se cum hiis, que sunt sub
sole «, *Ecclesiastes I*, propter solum inane nomen acquirendum magisterii,
doctoratus sive alterius secularis dignitatis nomen non fugientes cum
Salvatore in montem, quando volebant » eum³⁶³ facere regem « *Iohannis*
VI. (Hic nota de bestia plena nominibus blasphemie, hoc est plena 10
superbia et vana gloria, de qua in Apokalipsi.) Omne enim nomen
quod sibi cristianus ex superbia nititur acquirere, ut per illud habeat
gloriam in hoc mundo, est nomen blasphemie Iesu Cristi, et omnis
cristianus, qui querit gloriam et laudem in hoc seculo, est plenus
blasphemia Cristi. Nam »unus³⁶⁴ Dominus«, unus Doctor, unus Magister, 15
»unus³⁶⁴ Pater omnium«, *Mathei XXIII*: » Vos autem³⁶⁵ nolite vocari
Rabbi «, et *Iacobi III* » nolite³⁶⁶ plures magistri fieri, fratres mei, scientes,
quoniam mayus iudicium sumitis «. » Omnis³⁶⁷ igitur, qui in terra gloriatur
se esse ducem, principem, doctorem, magistrum, patrem, et inde nomen
118r^b suum in terra / vocavit et dilatavit, hic blasphemavit Iesum, Cristum et 20
contradicit Iesu Cristo, et hic est Anticristi. Et ille, qui maxime est
talís, pro tempore est maximus Anticristus. « *Hec Parisiensis*.

De veris autem doctoribus dicit *Ieronimus in Omelia*: » Ille³⁶⁸ est
doctor ecclesiasticus, qui lacrimas, non risum movet, qui arguit vicia,
qui nullum beatum, nullum felicem esse dicit, qui non prevenit sententiam 25
iudicis sui, « dicente *Scriptura* » ne³⁶⁹ laudes hominem in vita sua «,
quia » ve³⁷⁰ hiis, qui dicunt malum bonum et bonum malum, dulce
amarum « et e converso, non sanctum sanctum et e converso, ut *Ysaie V*
et *XI q. III Si quis et c. Ve qui dicitis*³⁷¹, et *XXIII q. IIII Quisquis*³⁷².

Unde *Danielis II* dicit *Lyra*, quod statuam auream Nabuchodonosor, 30
hoc est » simulacionem,³⁷³ nequeunt indicare arioli, id est sacerdotes
symoniaci, magi, id est phylosophi vani, malefici, id est iurisperiti,
quia sua sciencia communiter utuntur ad malefaciendum. Sed Daniel,
id est confidentia veritatis, Sydrach, id est continencia puritatis, Misach,
id est constancia probitatis, Abdenago, id est consciencia parvitatis 35
seu humilitatis, merentur ficcionem cognoscere ac eciam evitare. «
Unde dicitur *XLVI di.*: Magister³⁷⁴ debet esse humilis et benignus
118r^a auditoribus et humiliter docere non / cum austeritate et potencia, quia
» asperitatis³⁷⁵ nimie increpacio nec correccionem recipit nec salutem «,
ut *XLV di. Cum beatus*, et » nimia³⁷⁶ sevicia preceptoris culpe comparatur «. 40
Digesta, Ad legem Aquilis. Preceptoris nec seviendi audacia debet concedi
nec paterna disciplina obmitti, *XXIII q. V Circumcelliones*,³⁷⁷ quia
» dum³⁷⁸ nimium servatur humilitas, regendi frangitur auctoritas «,
LXXXVI di. Necessitas.

06 occupent: occupant *M* — 08 secularis om. *U* — 09 in montem: in desertum *M* —
11 superbia: superbie *U* — 12 quod om. *M* — 20 vocavit et dilatavit: vocabit et
dillatabit *M* — blasphemavit: blasfemiavit *M* — 23 in Omelia: III Omelia *M* —
29 XI q. III: X q. III *M* — 33 quia: qui *U* — 39 asperitatis: austeritatis *U* —
41 Aquilis (*sic*): Aquiliam *CIC*

01 O quam multi etiam student non ad contempnendum et prociendum
 aurum, quemadmodum multi fecere phylosophi gentilesque pagani,
 sed potius / ad multiplicandum redditus beneficiorum, collegiaturarum M 125v
 ac proventus aliorum, non attendentes, quod dicit *Bonaventura* »ve³⁷⁹
 05 illis, qui habent plura beneficia per vicarios distributa, ipsi tollunt
 lanam, sed de ovibus nichil curant«. Et ideo verum erit illud, *quod*
dicitur »qui pluralis est in beneficiis, pluralis erit in tormentis«. Sed
 dicunt: »Habeo dispensacionem.« Sed nunquam dispensari potest,
 ut sis avarus, ut res ecclesie male expendas, ut accipias et non deservias.

10 *Item Gilbertus in quodam sermone de Sancto Martino inquit:* »Mayor³⁸⁰
 perfidia est recipere stipendia et nolle militare Deo, quod acci/dit eis, 118v^b
 qui de stipendiis pauperum vivunt, qui simul et semel in diversis collegiis
 militare volunt. Nam quomodo servis, qui simul et semel fide interposita
 teneris interesse et diversis ecclesiis deservire? Aut si tibi parcitur?
 15 Nescio, quomodo voluntas ultima testatoris servetur.« *Hec ille.*

O quam multi student, ut ornati, cappati, cucullati, variati, togati,
 incrassati, inpingwati, dilatati incedant, et ita recalcitantes derelin-
 quentesque Deum factorem ipsorum recedunt a Deo salutari eorum!
 Ideo dicit *Bernhardus in epistola ad Eustachium:* »Sunt³⁸¹ et alii — de mei
 20 ordinis hominibus loquor — qui ideo ad presbiterium et dyaconatum
 ambiunt, ut mulieres licencius videant. Omnibus hiis cura de vestibus,
 si bene oleant, si pes laxa pelle non folleat, crines calamistri vestigio
 rotantur, digiti de annulis radiant, et ne plantas humidior via aspergat,
 vix inprimunt sua vestigia. Tales cum videris sponso magis quam clericos
 25 dices.« *Et sequitur:* »Equi³⁸² per horarum momenta mutantur, tam
 nitidi, / tam feroces, ut illum Tracie regis putes esse germanum.« 119^a
Hec ille.

O meretrix, circumdata auro, purpura et bisso et lapide precioso!
 Quando hec Christus docuit et apostoli sui que sancti docuerunt? Non hec
 30 via arta et angusta porta, ducens ad vitam, sed spaciosa et lata, per quam
 multi ambulant ad dampnacionem.

Nec invenitur in turba | carnalis | congnicionis, || *Luce II,*³⁸³ sed
 in templo, hoc est in area | spiritualis | devocionis. || Ideo dicit *Sponsa*
Canticorum ubi supra: »Invenerunt³⁸⁴ me vigiles, qui custodiunt civi-
 35 tatem. Num. quem diligit anima mea, vidistis? « Vigiles interrogans cum
 intenta aure predicacionem percipit. *Et sequitur:* »Cum³⁸⁴ pertransissem
 eos paululum « (eorum dicta et doctrinam diligenter perscrutando)
 »inveni,³⁸⁴ quem diligit anima mea. « Hoc est: cum intellexissem Christum
 omnem sublimitatem et gratiam sanctorum superare, tunc vero intellexi,
 40 quantum iste distat a sublimitate ceterorum sanctorum. »Tenui³⁸⁴
 ergo eum « (hoc est ardentissima fidei devocione illi inhesi), » nec³⁸⁴
 dimittam « (eum, sed in eius fide et devocione perseverabo). / 119^b

07 in beneficiis: in *om.* M — 11 Deo: de eo M — 15 testatoris: detestatoris M —
 16cucullati: coculati M — 19 Eustachium: Eustachiam M — Sunt: Sed U —
 20 ordinis: ordinibus M — presbiterium et dyaconatum: presbiterum et dyaco-
 num M — 21 Omnibus: Omnis MPL — 22 folleat: fulgeat M — 23 radiant
 radeant M — 26 Tracie: Tracee M — 28 auro, purpura: aura purpura M —
 35 interrogans *em.*: interrogant U: *om.* M — 36 percipit: precipit M — 37 eos pau-
 lulum: paululum eos M — 39 vero: vere M

Ecce ubi querendus est Cristus: scilicet ubi sunt vigiles, custodes 01
 M 126r pastoresque civitatis, / qui *secundum Bernhardum* pascunt »exemplo³⁸⁵
 conversacionis, verbo predicacionis, fructu oracionis« et ad mandatum
 Cristi; non aput illos, qui seipsos pascunt nec abstinentes ab omni
 munere, sed pro censibus et oblacionibus contendunt, inscribunt, 05
 citant et excommunicant, et ita questum ypocritice querunt. Ideo dicit
Gregorius in Moralibus: »Ypocrita³⁸⁶ assumpto sanete conversacionis
 habitu filiorum custodiam deserit et temporalia queque defendere eciam
 in iurgiis querit. Unde *Danielis XI*: »Impii³⁸⁷ in testamentum inciam-
 bunt fraudulenter,« et »docti³⁸⁸ in populo docebunt plurimos«. Et 10
sequitur: »Et³⁸⁹ applicabuntur eis plurimi fraudulenter.« Et de isto
 magis infra docetur.

Et tantum de secundo prime partis.

Dixi 3°, quod in debito modo querendi oportet attendere modi
 congruitatem, ut queras, quomodo potest inveniri. De quo dicit *Iohannes*: 15
 »Qui³⁹⁰ dicit se in Cristo manere, debet, sicut et ipse ambulavit, ambu-
 lare.« Et iterum: »Qui³⁹¹ michi ministrat, me sequatur.« Ideo dicit
Bernhardus in persona Cristi: »In³⁹² vita mea poteris cognoscere vitam
 tuam, ut sicut ego paupertatis, humilitatis, caritatis, castitatis, paciencie
 119v^a et obediencie indeclinabiles semitas tenui, ita / et tu eisdem incedas, 20
 non declinans ad dexteram neque ad sinistram.«

Ecce primum ponit modum paupertatis. Ideo sermonem suum
 in monte incepit a paupertate, dicens *Mathei V* »beati³⁹³ pauperes
 spiritu« etc. Hoc precipiens apostolis suis, inquit *Mathei X*: »Nolite³⁹⁴
 possidere aurum nec argentum« etc., ut ibi numerat VIII, per que indubie 25
 intelliguntur prohiberi omnibus sacerdotibus Cristi sub pena peccati
 mortalis, quod ipsi afferant sive possideant quidquam temporalium,
 quod retardaret eorum officium in quantum tales. Unde providens
 de necessariis vite eorum subdit: »Dignus³⁹⁵ est operarius cibo suo.«
 Item licenciat ac precipit, quod sint »edentes³⁹⁶ et bibentes, que aput 30
 illos sunt« *Luce X*.

Et licet temporalia provocativa sint ad spiritualia sicut spiritus carni
 naturaliter copulatur, Deus tamen prohibuit temporalia adiungi spiri-
 tualibus in apostolis, quia Deus voluit ecclesiam suam regi per spiritualia
 prelatos et temporalium contemptores. Nam qui vult sibi cavere de 35
 muscis, caveat sibi a lacte et melle, que inclinacius musce amant. Pre-
 videbat enim Cristus, quod amatores temporalium auferrent ei animas,
 119v^b et spiritualibus officiis temporalia luera connecterent. 2^a/similitudo
 Parisiensis est, quod volens aliquid dilacerari a canibus ipsum involvat
 in carnem, et canes ex appetitu ad ipsum lacerabunt tam carnes quam 40

03 verbo: verbum *M* — 06 et excommunicant: et *om. M* — 07 assumpto: assumpta
U — 09 in iurgiis: in *om. M* — Danielis XI: Danielis VI *U* — in testamentum:
 incestum *U* — 14 quod *om. U* — 15 quomodo: quo *U* — Iohannes: Iohannis
U — 20 eisdem: eiusdem *U* — 23 Mathei V *om. U* — 25 indubie: indebite *M* —
 26 prohiberi: prohibere *M* — 27 afferant: offerant *U* — quidquam: quicquam *M* —
 30 aput illos: aput eos *M* — 32 seqq. cf. Puneta, cod. Bibl. Univ. Prag. IV G 15, f.
 6v^a — 38 temporalia: corporalia *U* — 2^a: 2° *U*

01 eciam involutum. Sic est eciam de canibus dyaboli: quando temporalia
sunt spiritualibus convoluta, inde est, quod huiusmodi pedes Anticristi
amantes dulcia, scilicet temporalia, dum eis predicatur sive proponitur
de non possidere et de ewangelica paupertate, propter os illud, quod
05 rodunt, socium eorum ipsis prius dilectum odiunt.

Versus: »Dum³⁹⁷ canis os rodit, socium, quem diligit, odit.«

Pro pleniori igitur / intellectu istius materie, quia avaris est valde M 126v
ridiculosa, ut dicitur *Luce XVI*, cum dixisset Dominus « non potestis³⁹⁸
Deo servire et mammonae, audiebant omnia hec pharisei, qui erant
10 avari, et deridebant illum », et divitibus valde tristicis, ut *Mathei XIX*,
»cum³⁹⁹ audisset adulescens verba hec, abiit tristis. Erat enim habens
multas possessiones », et *Luce XVIII* »hiis⁴⁰⁰ ille auditis contristatus
est », et *Marci X* qui »contristatus⁴⁰¹ in verbo, abiit merens ».

Pro notato volo habere primo, quid sit possessio / secundum iura, 120r
15 semper tamen paratus ad melius informandum. Unde potest sic notifi-
cari: possessio, scilicet civilis, est corporalis rei detencio corporis et
animi iurisque aminiculo concurrente, ex qua possidens potest rei
vindicacionem intemptare racione detemptacionis rei, quia est vel esse
incipit apud alienum. Et ex isto de facili potest haberi notificacio illius,
20 quod est possidere, mutatis abstractis in concreta.

Dicitur primo »possessio, scilicet civilis« (hoc est iuris), quia aliter
esset dicendum de possessione naturali, que tantum in facto consistit.
Eciam de possessione ewangelica aliter est dicendum, ut infra patebit.
Dicitur »rei corporalis«, quia sola corporalia proprie possidentur. Unde
25 dicta est »possessio⁴⁰² quasi pedum posicio«. »Incorporalia⁴⁰² vero,
ut iurisdiccio », ius patronatus, »servitutes,⁴⁰² non possidentur proprie,
quia non possunt corporaliter apprehendi«, sed quasi possidentur,
ut *Extra De foro competenti, Conquestus, in glossa*. Et ideo in illis dicitur
»quasi possessio«.

30 Dicitur »corporis«, quia necesse est, ut quis corpore vel saltem oculis
adipiscatur. »Quandoque⁴⁰³ enim est possessio, que habet plurimum
iuris et minimum facti, ut si acquiritur michi possessio per / servum 120r
vel per eum, quem habeo in potestate, et tunc ignoranti acquiritur
possessio; aliquando habet multum iuris et facti, cum acquiritur per
35 procuratorem; quandoque habet parum iuris et plurimum facti, ut que
corpore nostro acquiritur: quia ibi animus noster necessarius est et sine
corporali actu non procedit, et tunc usucapio non procedit sine corporali
possessione, licet in retinendo plurimum iuris est, quoniam solo animo
retinetur.« Hec proseguere *Extra De concessione prebende, Cum nostris*,
40 *in glossa*.

Unde dicitur consequenter »animi«, quia possessio eciam solo animo
proditur; dicitur »iuris aminiculo«, quia oportet quod fit secundum

06 *versus in utroque codice designantur* — 07 *intellectu om.* M — 10 *illum: illud* U — 11 *audisset: dixisset* M — 13 *contristatus: contristatus est* U — 14 *secundum iura om.* U — 18 *vindicacionem: vindicacionem* U — *rei om.* U — *esse incipit: incipit esse* M — 20 *possidere: possideri* M — 28 *foro: voro* U — 32 *per servum: per bis* U — 34 *possessio... acquiritur om.* M — 37 *non procedit: nec procedit* M — 38 *animo: anima* U — 39 *Hec: Hoc* M — 42 *proditur: perditur* U

iura constituta; dicitur »intemptare rei vindicacionem,« hoc est accionem 01
 proponere coram iudice in iudicio contencioso super re ista ablata seu
 auferenda, et sic sibi eam econverso vindicat, eam ut uti possideat,
 ut *Digesta, De rei vindicacione, Officium*,⁴⁰⁴ et *Extra De causa possessionis,*
Pastoralis,⁴⁰⁵ ex quibus patet, quod tali modo civili possidere non licet 05
 clericis nec dominia talia habere. *Ideo Luce XXII*, dum »facta⁴⁰⁶ esset
 contencio inter dydiscipulos, quis eorum videretur esse mayor, dixit
 120v^a Iesus: reges gencium dominantur eorum«, / et sequitur »vos⁴⁰⁷ autem
 non sic«.

Ad idem *XI q. III Ira, ubi dicit Ambrosius*: »Dominus⁴⁰⁸ Iesus, 10
 mittens ad ewangelizandum dydiscipulos, misit eos sine auro, sine argento,
 sine virga, ut incentiva litis et instrumenta eriperet ulcionis.« *Item*
 M 127r *Augustinus, et ponitur VIII di.*: »Quo⁴⁰⁹ iure defendis / villas ecclesie,
 divino an humano? « *Et sequitur*: »Iure⁴⁰⁹ humano dicitur: hec villa mea
 est, hec domus mea est, hic servus meus est.« *Et sequitur*: »Noli⁴⁰⁹ ergo 15
 dicere: quid michi et regi? Quid ergo tibi et possessioni? Per iura regum
 possidentur possessiones. Dixisti: Quid michi et regi? Noli dicere posses-
 siones tuas, quia ipsa iura renunciasti humana, quibus possidentur
 possessiones.« *Hec ibi*.

Et ideo dicitur *XXIII q. VIII § Hiis auctoritatibus, et c. Si mortem*, 20
 quod duplices sunt episcopi: quidam, »qui⁴¹⁰ predia, villas, castella
 et civitates possident, ex quibus Cesari debent tributa, quibus a Domino
 dicitur: ,Reddite, que sunt Cesaris, Cesari', et Apostolus: ,Reddite
 omnibus debita; cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal'.« Alii
 120v^b sunt episcopi, »ipsum⁴¹⁰ solum Deum in hereditatem accipientes, 25
 dicentesque 'Dominus pars hereditatis mee'. Hiis nichil est commune
 cum principibus seculi, quia temporalia penitus abiciunt, ne eorum
 occasione legibus imperatorum obnoxii teneantur. Talibus nulla occasio
 relinquatur occupacionis secularis milicie, ita ut dicere valeant: 'venit
 princeps mundi huius et in nobis non habet quidquam'.« *Et illis dictum* 30
est cum Petro, »qui⁴¹¹ enim a Domino electus materialem gladium
 exerceret, ut Magistrum a Iudeorum iniuria defensaret, audivit: ,Con-
 verte gladium tuum in vagina. Omnis enim, qui gladium acceperit,
 gladio peribit', ac si apperte diceretur: Hactenus tibi tuisque predeces-
 soribus inimicos Dei corporali gladio licuit persequi; deinceps in exemplum 35
 paciencie gladium tuum, id est tibi hactenus concessum, in vaginam
 converte, et spiritualem tantum gladium, quod est verbum Dei, in
 mactacione veteris vite exerceas.« *Unde Ambrosius*: »Arma⁴¹² episcopi

01 intemptare: intencione M — vindicacionem: vendicionem U — 03 auferenda:
 auferenda U — eam ut uti: eam om. M — 05 civili om. M — possidero: possideri
 M — 06 nec dominia: non dominia U — 12 incentiva: intentam M — eriperet
 ulcionis: ulcionis ariperent M — 14 divino: divo U — hec villa: hoc villa M —
 15 hec domus mea est om. M — Noli: Nolite U — ergo dicere: dicere ergo M:
 ergo om. Fr. — 16 Quid ergo tibi: Quid tibi ergo Fr.: Quid michi M — regum:
 rei M — 17 possidentur possessiones em. sec. Fr.: possidentur possessionis M: possi-
 dentur et possessiones U — 20 q. VIII:q. III M — Si mortem: Si in morte Fr. —
 25 accipientes, dicentesque: accipientesque U — 27 temporalia: secularia M —
 29 relinquatur: reliquitur M — 33 vagina: vaginam Vulg. Fr. — 35 in exemplum:
 et exemplum M — 36 tuum om. M — 38 Ambrosius om. M

01 lacrimae sunt et oraciones. « Quamvis omnibus generaliter dicatur, specialiter tamen prelati dictum intelligitur.

Et sic et isto modo non possidere idem est, quod relinquere omnia. 121r
Secundum hoc dicit *glossa ordinaria Luce XIII super isto* » nisi quis
05 *renunciaverit* « etc., quod relinquere convenit tantum illis, » qui⁴¹³ omnia
temporalia postponunt et solis eternis inhyant. Sic dicere oportet
apostolicos et ewangelicos sacerdotes cum Petro » ecce⁴¹⁴ nos reliquimus
omnia et secuti sumus te. Non vult enim Dominus habere sacerdotes
proprietarios sive locum apostolorum tenentes. Unde cum adolescens
10 dixisset » omnia⁴¹⁵ hec custodivi a iuventute mea, non illico ait Iesus
» veni,⁴¹⁵ sequere me, sed adiunxit adhuc » unum⁴¹⁶ tibi deest: vade et
vende « etc., et sequitur » et veni,⁴¹⁶ sequere me, quasi diceret: tunc es
a principio aptus ad apostolatam sive ad sequendum me in sacerdotio
legis gratie. Et pulchre declarat hoc *Origenes Omelia VI in Genesim*,
15 ponens differentiam inter sacerdotes pharaonis et Christi, dicens inter
cetera: » Negat Christus⁴¹⁷ suum esse discipulum, quem viderit aliquid
possidentem. « Cetera et aliorum sanctorum dicta de ista materia vide
in actu *Magistri Iacobi, quem fecit super isto articulo* » *Utrum / decime* M 127v
sunt pure elemosine «.⁴¹⁸

20 Ad idem ponitur *VIII q. 1 Si ergo*: » Propinquis⁴¹⁹ agrorum et prediorum
relinquatur/hereditas, gubernatio populi illi tradatur, quem Deus eligit. 121r
Homini scilicet tali, qui habet (sicut scriptum audistis) in semetipso
Spiritus Dei et precepta Dei in conspectu eius sunt, et qui Myosi valde
notus et familiaris sit, id est in quo sit claritas eius legis et sciencia,
25 ut possint eum audire filii Israel. « » Requiritur⁴²⁰ igitur secundum
Ieronimum ibi in c. Licet » in⁴²⁰ ordinando sacerdote etiam populi
sentencia, ut sciant omnes et certi sint, quia qui prestancior, qui sancior,
qui in omni virtute eminentior, ille eligitur ad sacerdotium et hoc
attestante populo, et cetera plura *ibidem de ista materia*.

30 Unde *Ieronimus interlinealiter super isto* » nolite possidere « etc., conti-
nuando ad precedencia dicit: » Quia⁴²¹ alios ad contemptum diviciarum
hortamini. « Nolite⁴²² possidere aurum « etc., ubi dicit *Lyra*: » *Predicator*⁴²³
enim verbi divini debet esse absolutus a sollicitudine temporalis. Tempo-
ralia enim in sui acquisitione molestant animam et adhuc plus in sui
35 possessione. Et quia sunt quasi membra incorporata ipsi corpori habenti,
et ideo magis trahunt mentem hominis ad inordinatam dileccionem sui,
et quia hoc suffocat verbum Dei, ideo non debet esse in predicatoribus
ewangelii. «

2^a ratio secundum eundem, quia si hec haberent, scilicet aurum et
40 argentum etc., viderentur non causa salutis predicare, sed lucri. Et sic
patet, quomodo exponit non / possidere pro non habere sive relinquere. 121v

03 sic et om. M — idem est: id est M — 04 Luce XIII: Luce XXIII U —
06 eternis: terrenis M — 07 reliquimus: relinquimus M — 11 vade et vende etc.:
vade et vende omnia que habes etc. M — 12 veni, sequere: veni et sequere
U — quasi... sequendum me om. U — 14 Et pulchre: Ut pulchre U — Origenes:
Gregorius U — 16 Christus: Cristum M — 21 quem Deus... tali om. U — 26 in
ordinando: in om. U — 27 certi sint: ceteri sint M — 30 nolite possidere... hortamini
om. U — 33 sollicitudine: solitudine M — 35 quasi membra... habenti: membra
et corpora ipsi corpori habenti M: iam quasi membra incorporata ipsi habenti
Lyra — 39 hec haberent: hoc haberent M

Unde dicit *Bernhardus De contemptu mundi*: »Ecce,⁴²⁴ nos reliquimus 01
omnia! — Bene, optime, et non ad insipientiam tibi. Nam mundus
transit et concupiscencia eius. Et relinquere hec magis expedit quam
ab eis relinqui. Idem: »Et secuti sumus te.» — Nimirum, quia »exultavit
ut gigas ad occurrendam viam,» nec currentem poteris sequi oneratus. 05
Nec utilis conmutacio pro eo, qui super omnia est, omnia reliquisse.
Omnia, si sane dixerim, non tantum possessiones, sed cupiditates,
et eas maxime. « *Unde Gregorius*: »Quando⁴²⁵ ad fidei agonem venimus,
luctamen contra malignos spiritus sumimus; maligni autem spiritus
nudi sunt, quia nichil in mundo proprium possident. Nudi ergo cum 10
nudis luctari debemus; vestitus quis cum nudo luctetur, cicius ad
terram deicitur, quia habet, unde teneatur. « *Item Augustinus De eccle-*
siasticis dogmatibus: »Bonum⁴²⁶ est facultates cum dispensacione paupe-
ribus erogare. Melius pro intencione sequendi Dominum insimul donare
et absolutum egere cum Cristo. « Item Gregorius: »Cum⁴²⁷ deesset terrena 15
substantia, de qua eterno iudici rationem poneremus, uberius ad patriam
tendimus, quia quasi in via pondere caremus.« *Item Bernhardus*:
121v^b »Quidni⁴²⁸ / periclitatur castitas in deliciis, humilitas in divitiis, pietas
M 123r de medio Babilonia, fugite, salvate / animas vestras!« *Item Ysydorus*: 20
»Semper⁴²⁹ interna quiete frueris, si te a strepitu terrenarum accionum
subtraxeris. «

Sed dicres, tu dotatus sacerdos et possessionarius: »Grave est relin-
quere omnia. Durus⁴³⁰ est hic sermo, quis potest eum audire?» « *Respondit*
Bernhardus: »Nichil⁴³¹ credentibus impossibile, nichil amantibus difficile, 25
nichil asperum mitibus, nichil humilibus arduum reperitur, quibus et
gracia confert auxilium et obedienti devocio lenit inperium. «

Aliomodo non possidere, id est renunciare, quod (*secundum glossam*
ordinariam ubi supra) convenit omnibus, qui »ita⁴³² licite utuntur
mundanis, que possident, ut tamen mente tendant ad eterna.« Et sic 30
patet, que sit diferencia inter relinquere et renunciare, et quomodo
intelligendum sit *illud* »nolite⁴³³ possidere« et iterum »nisi⁴³⁴ quis renun-
ciaverit omnibus, que possidet« etc. *Ideo Luce XVIII* »Iesus⁴³⁵ videns
122r^a adolescentem tristem factum, dixit: quam / difficile, qui pecunias
habent, in regnum Dei intrabunt«, et *Marci X exponens illud dixit*: 35
»Filioli,⁴³⁶ quam difficile est confidentes in pecuniam regnum Dei
introire.« *Ideo dicit Ieronimus De norma vivendi*: »Si⁴³⁷ quis vere cristi-
anus est, si quis diligit Christum et specialiter sacerdos et monachus,
non solum renunciat omnibus, que possidet, sed eciam seipsum abnegat«.
»Imitatores⁴³⁸ estote paupertatis Christi, ut sequamini vestigia eius, qui, cum 40

01 reliquimus: relinquimus M — 03 hec: et U — 06 conmutacio: comunicacio
M — reliquisse: relinquisse M — omnia reliquisse: omnia om. U — 09 sumimus:
sum U — 11 vestitus: nam vestitus M: si vestitus MPL — quis: quisquis M:
quisquam MPL — 12 deicitur: derigitur U — 15 terrena: terra U — 16 poneremus:
ponemus U — 20 Ysydorus: Ysodorus M — 21 Semper: Super U — interna:
eterna M — accionum: saccione M — 26 asperum: asperius M — humilibus bis
M — reperitur om. U — 28 non possidere: quomodo possidere U — 29 qui...
licite... tamen em. sec. *Glossam*: quia... lucte... cum UM — 34 dixit om. M —
35 habent: habet M — intrabunt... regnum Dei om. M — 39 renunciat: renuncient U

01 in forma Dei esset portans omnia verbo virtutis sue, in cuius domo sunt
 divicie et gloria, semetipsum exinanivit formam servi accipiens. Pauper
 et inops natus est, pauper et plus quam inops fuit, quousque vixit,
 pauperrime mortuus est et sepultus. Unde inquit 'vulpes foveas
 05 habent' «*etc. Et Bernhardus inquit:* » Lege⁴³⁹ vitam Christi ab utero matris
 usque ad patibulum crucis, et non invenies nisi stigmata paupertatis. «
Et sequitur secundum Ieronimum ibidem: » Si⁴⁴⁰ Christum Deum creditis,
 non posse falli credite; alioquin non esset Deus. Et si ipsum non posse
 falli creditis, ipsum sequamini. Impossibile / est diviciis affluere et **122r^b**
 10 Crisum sequi. Natura denegat, ut contraria misceantur. Non possumus
 Deo servire et mammonæ. » Et^{440a} si alio posset iri tramite, in toto mendax
 fieret Deus. « *Idem:* » Non⁴⁴¹ vestimentis et ordine solum quis est sacerdos
 et monachus, sed vita. Ecce monachis undique fervet mundus et sacer-
 dotibus, et tamen perrarissimi sunt sacerdotes et monachi, quia vix
 15 de centum unus reperitur. Nulla certe in mundo tam crudelis bestia est
 quam malus sacerdos sive monachus, nam corrigi non patitur nec
 veritatem unquam audire potest. Et ut breviter dicam, omni pereminent
 malicia. Heu quantum in quibusdam spiritualibus habitu et nomine
 crevit avaricia sive cupiditas, quod certe sunt lupi rapaces in vestimentis
 20 ovium. Ubi sacerdos vel monachus cupidus est et sine misericordia,
 ab eo plus quam a serpente fuge. Nam iste tantum ultra necessitatem
 retinet, quo centum viverent, qui fame pereunt. « *Hec Ieronimus.*
Versus: » Dum⁴⁴² surgunt miseri, miseris nolunt misereri. «
 Et de ista materia vide plenius / in Punctis post materiam de sacerdo- **M 128v**
 25 tibus Beel.

Unde Crisostomus / super Iohannem: » Qui⁴⁴³ pecuniarum concupis- **122v^a**
 cenciam deserunt, hii maxime sunt, qui Deum ut oportet diligunt. «
Bernhardus: » Si⁴⁴⁴ sapis, si habes cor, si tecum est lumen oculorum
 tuorum, desine iam et ea sequi, que et consequi miserum est. Beatus,
 30 qui post illa non abiit, que possessa onerant, amata inquinant, amissa
 cruciant. « *Idem in epistola:* » Voci⁴⁴⁵ Dei tui dulciori super mel et favum
 si preparas aurem interiorem, fuge curam exteriorem, ut expedito et
 vacante interno sensu dicas quoque tu cum Samuele loquere, Domine,
 quia audit servus tuus. « *Crisostomus super Matheum:* » Sicut⁴⁴⁶ difficile
 35 est arborem iuxta viam positam fructus suos usque ad maturitatem
 servare, sic difficile est virum fidelem iuxta istum mundum viventem,
 id est in actibus eius, iusticiam immaculatam usque ad finem tenere.
 Recede de via et plantare in loco secreto, ut nec mundus tecum habeat
 commune aliquid nec tu cum mundo. « *Bernhardus super Cantica:* » Solus⁴⁴⁷
 40 es, si non omnia cogites, si non affectes presencia, si despicias quod
 multi suscipiunt, si fastidias quod omnes desiderant, si iurgia de/vites, **122v^b**
 si dampna non scencias, si non recorderis iniuriarum, alioquin, nec, si

03 inops fuit: fuit *om.* M — 07 Crisum Deum: Deum *om.* M — 08 Et *om.* U —
 09 diviciis: delicii M — 11 posset *om.* M — 12 est sacerdos: est *om.* M: sacerdos
 bis U — 19 certe: certi M — lupi bis U — 20 vel: ut U — 22 pereunt: periunt M —
 23 versus in U tantum designantur — 24 plenius: melius M — 25 Beel: vel M —
 29 que *om.* U — 30 abiit: habiit M — onerant: honerant M — 32 curam: tuam M —
 36 sic: sicut U — 37 usque: qui usque M — tenere: timere M — 39 Cantica:
 canonica U — Solus: Salus U — 40 affectes: afferes U — 41 devites: devides M

solus corpore es, solus es. « *Augustinus De verbis Domini:* » Ecce⁴⁴⁸ recole, 01
 dives, primordia tua! Dic, rogo, quid attuleris, audi Apostolum: ‚Nichil’,
 inquit, ‚intulimus in hunc mundum’ quando nati sumus, sed ‚nec auferre
 quid possumus’, utique quando de mundo exhibimus. Nichil attulisti,
 nil auferes. Quid te inflas contra pauperem? Certe quando aliquo casu 05
 vetera sepulcra franguntur, ossa divitum non agnoscuntur. « *Ambrosius:*
 » Audi,⁴⁴⁹ nudi omnes nascimur, nudi morimur. Nulla discrecio inter
 cadavera mortuorum, nisi forte quod gravius fetent divitum corpora
 distenta luxuria. « *Augustinus De civitate Dei:* » Temporalibus⁴⁵⁰ magis
 utendum est quam fruendum, ut frui mereamur eternis. Non sicut 10
 perversi, qui frui volunt nummo, uti autem Deo; qui non nummum
 propter Deum impendunt, sed Deum propter nummum colunt. «

Et tantum de possessione laycorum et consequenter quomodo non
 licet possidere predicatoribus ewangelii. Sequitur iam de alia possessione.

Aliomodo per oppositum possidere est omnia temporalia dimittere 15
 128r^a et illi soli vivere, qui omnium possessor / est et cui sunt omnia subiecta,
 scilicet Cristo Iesu, quem cum habuerint, reputant se omnia cum illo
 possidere. *Ad istum sensum exponit Lira illud II Corinthiorum VI*
»tanquam nichil habentes et omnia possidentes«, dicens: » ‚Nichil⁴⁵¹
habentes’, nam apostoli omnia temporalia propter Cristum dimiserunt. 20
Mathei XIX: ‚Ecce nos reliquimus omnia et secuti’ etc. Et ‚omnia
possidentes’, quia vivebant Cristo et non sibi ipsis. Omnia autem erant
Cristo subiecta Mathei ultimo: ‚Data est michi omnis potestas’, propter
 M 129r quod / apostoli reputabant omnia subiecta sibi. « *Hec ille.*

Et sic dyseipuli Cristique sacerdotes possident. *Ambrosius De virgini-* 25
tate: » Omnia⁴⁵² nobis Christus. Si vulnus curare desideras, medicus est;
si fibribus estuas, fons est; si gravaris iniquitate, iusticia est; si auxilio
indiges, virtus est; si celum desideras, via est; si tenebras fugis, lux
est; si cibum queris, alimentum est. ‚Gustate igitur et videte, quoniam
Dominus suavis est.’ « Idem De vera religione: » Nullum⁴⁵³ peccatum 30
 128r^b committi potest, nisi cum appetuntur ea, que Christus contempsit, aut
 fugiuntur, que ille sustinuit. / Tota itaque vita eius in terris per hominem,
 quem suscipere dignatus est, disciplina morum fuit. « *Idem: » Omnia⁴⁵⁴*
bona terrena contempsit homo factus Dominus Iesus, ut contempnenda
monstraret; et omnia terrena mala sustinuit, que sustinenda precipiebat, 35
ut neque quereretur in illis felicitas, neque in istis infelicitas timeretur. «
Et sic possidentes Cristum omnia possident, quia venerunt michi
pariter cum illo omnia bona.

Aliomodo possidere, id est potestatem habere de ewangelio et altari
 vivere; et secundum quod dicit *Prosper I q. II Sacerdos,* » de⁴⁵⁵ ewangelio 40

01 solus es: solus est *M* — 02 attuleris: autem *U* — audi... quando *om. U* —
 05 auferes: auferas *U* — 15 per oppositum: propter oppositum *M* — omnia tempo-
 ralia... possessor est *bis U* — 16 soli: solum *M* — possessor est: est *om. M* —
 19 habentes... possidentes... habentes: habens... possidens... habens *M* —
 21 reliquimus: relinquimus *M* — secuti etc.: sumus te secuti *M* — 26 curare *om.*
M — desideras: desideres *U* — 31 nisi cum: non cum *M* — 32 fugiuntur que: fugi-
 nutur ea, que *M* — 36 in illis: in *bis U* — infelicitas: felicitas *U* — 37 Cristum...
 possident *om. U* — 38 pariter cum illo omnia bona: pariter omnia bona cum
 illo *M* — 40 de ewangelio *om. U*

01 vivunt, qui nichil habere proprium volunt, qui nec habent nec habere
aliquid concupiscunt, non suorum, sed sunt omnium possessores. Quid
est aliud de ewangelio vivere, nisi laborantem inde, ubi laborat, necessaria
vite percipere? « Quia secundum quod dicit *Ieronimus XVI q. 1* »aposto-
05 *licis*⁴⁵⁶ *viris* et ewangelizatoribus Cristi in necessariis nolle tribuere se
ipsum condemnare est. Ad hoc *XIII q. 1* § *item*⁴⁵⁷ *Dominus* precepit
discipulis, ut comederent et biberent ea, que aput auditores suos
erant, sed non iussit eis, ut dominos de domibus suis eicerent / et rebus **128v**
suis expoliarent. Non facile invenies, qui tales hospites libenter suscipiat.
10 Mus in pera, ignis in synu, serpens in gremio male suos remunerant
hospites. « Ideo *XLVIII di. § In quibus dicitur*: sacerdos itaque »de⁴⁵⁸
altario vivere, non luxuriari « querat. Unde ait *Ieronimus*: »Tibi,⁴⁵⁹
o sacerdos, de altario vivere, non luxuriari, permittitur. « Dicit *glossa*
super illo verbo »vivere«: »Sufficere⁴⁶⁰ debet ergo clerico, quod vivat,
15 id est sola necessaria habeat; et artatur illa necessitas tantum ad victum
et vestitum, ut *XII q. 1* *Episcopus*. « Unde dicit *Bernhardus in epistola*:
»Quidquid⁴⁶¹ preter necessarium victum ac simplicem vestitum de
altario retines, tuum non est; rapina est, sacrilegium est. « *Idem*: »Con-
ceditur⁴⁶² tibi, ut, si bene deservis, de altario vivas; non autem, ut de
20 altario luxurieris, ut de altario superbias, ut inde compares tibi frena
aurea, sellas depictas, calcaria deaurata, varia griseaque pellicea. «
Hec ille.

Ideo *Bernhardus dicit ad Eugenium papam*: »Ve⁴⁶³, ve, in domo Dei
horrendum videmus, quod in / ydolatras ministrantes. Mencior, si non **M 129v**
25 ydolorum servitus / avaricia est, si non eciam quibusdam venter suus **123v**
factus est deus. Quid enim quis pre ceteris colit, id sibi deum constituisse
probatur. « Unde dicit *Gregorius VII. in c. Pervenit 1 q. III*: »Pervenit⁴⁶⁴
ad nos fama sinistra, quod quidam episcoporum non sacerdotibus
proprie dyocesis decimas atque cristianorum oblaciones conferant,
30 sed potius laycalibus personis, militum videlicet sive servitorum, vel
(quod gravius est) consanguineis. Unde si quis ammodo episcopus
inventus fuerit huius divini precepti transgressor, inter maximos hereticos
et anticristos non minimus habeatur, et, sicut Nicena synodus de symo-
niaciis censuit, et qui dat episcopus, et qui recipiunt ab eo layci, sive
35 precio, sive beneficio eterni incendii ignibus deputentur. « *Hec ille*.

Et quia isti sunt, ut patet, maximi anticristi et heretici et per con-
sequens nichil possunt proprii possidere, ut *XXIII q. VII c. II et III*⁴⁶⁵
quasi ad unam magnam columpnam, et ideo domini⁴⁶⁶ temporales iuste et
catholice auferant et auferrent ab huiusmodi anticristis et maximis
40 hereticis possessiones / temporales et in usus pauperum et defensionem **124r**

05 in necessariis: et in necessariis *U* — nolle: ulle *M* — 11 de altario: de altari
U — 13 luxuriari: luxuriare *M* — 14 quod vivat: quo vivat *Fr.* — 17 simplicem
om. *U* — 20 luxurieris: luxuries *U* — 21 pellicea: pellicia *M* — 23 *Bernhardus dicit*:
dicit *Bernhardus M* — 24 in ydolatras: michi adolatras *M* — Mencior: menciar
M — 29 conferant: comparant *M* — 32 precepti: mandati *U* — inter... anticristos:
inter maximo et Anticristus *M* — 33 et, sicut: et *om.* *M* — 36 maximi: maxi-
me *U* — 39 auferant: auferunt *M*

legis Dei converterent. Nec potest hereticus de iure petere restitutionem 10
aliquorum ex eo, quod nichil potest possidere, ut *XVIII q. 1 in summa*.⁴⁶⁷

O Domine Deus, putasne videbo, putasne durabo, putasne inveniet
me illa benedicta hora, in qua sic meretrix apocaliptica denudaretur
et carnes eius igne tribulacionis concremarentur! Spero videre bona 05
Domini, ut det in cordibus eorum, quod faciant, quod illi placitum
fuerit!

Et tantum de possidere et non possidere pro presenti, semper tamen
paratus melius informari a quocunque.

Et quia parum est ad salutem relinquere exteriora illa, que possidemus, 10
nisi et relinquamus et abnegamus nosmetipsos, ideo dicit Salvator
Luce XI: » Si⁴⁶⁸ quis vult post me venire, abneget semetipsum et tollat «
etc. Abnegare seipsum est difficilimum, cum nemo⁴⁶⁹ carnem suam odio
libenter habeat. *Unde Crisostomus super Matheum*: » Incipe⁴⁷⁰ resistere
124r^b deside/riis, et tunc intelliges, quam fortes sunt spiritus desideriorum 15
malorum, qui te persecuntur. Hec est pugna periculosa, et hec est
gloriosa victoria. Qui poterit odire quod amat, et amare quod odit? «
Unde Leo papa in Sermone: » Vim⁴⁷¹ sibi factura est anima, ut palmam
laborum, quam sibi subtrahi multis inimicis adversantibus sentit,
viribus contendat eripere. « *Ysydorus De summo bono*: » Tales⁴⁷² non 20
habent premium, qui laboris certamen non habent. « Ideo dixit Salvator
Mathei XI: » Regnum⁴⁷³ celorum vim patitur et violenti rapiunt illud. «
Unde:

» Spernere⁴⁷⁴ mundum, spernere nullum, spernere sese,
spernere se sperni, quattuor ista valent. «

25

M 130r *Sic Paulus gloriatur, quia « ter⁴⁷⁵ / virgis cesus, semel lapidatus, ter
naufragium passus « etc., ut in epistolis suis patet. Et sic apostoli « ibant⁴⁷⁶
gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine «
etc., ut in Actibus. Unde sequitur: » Et⁴⁷⁷ tollat crucem suam. « Non
Petri, non Pauli nec alterius, quia dicerent forte: » Ite⁴⁷⁸ potius ad venden- 30
tes et emite vobis, ne forte non sufficiat nobis et vobis. « *Ymmo secundum
Augustinum⁴⁷⁹ tunc proderit nobis Cristi passio, si assit nostra imitatio.*
124v^a Frustra enim/sanctos honorat, qui sanctorum spernit sanctitatem.
Unde dixit Salvator: » Si⁴⁸⁰ potestis bibere calicem, quem ego bibiturus
sum « *etc. Ideo dicit « tollat⁴⁷⁷ crucem suam. « Unde Augustinus in Sermone*: 35*

02 aliquorum: aliquarum U — ut *XVIII q. 1 in summa*: ut *XXIII q. VII c. II*
et *III* quasi ad unam magnam columpnam. Et ideo domini temporales iuste et
catholice auferant et auferrent ab huiusmodi anticristis et maximis hereticis, ut
XVIII q. 1 in summa U; cf. p. 67, 38—40. — 03 Deus, putasne videbo, putasne durabo
om. U — 06 faciant: facient M — 12 et tollat *om. M* — 15 intelliges: intelligas M —
fortes *em.*: fortis UM — sunt *em. sec. Iohannis Siloensis Collectam, ed. Molnár, f.*
96a², p. 132: sit UM — sunt spiritus: spiritus sit M — 17 poterit: potuerit M —
18 palmam: palilmam M — 19 quam: qui U — 20 Ysydorus: Ysodorus M — 23 Unde
om. U — 24 verba spernere sese, spernere, sperni, quattuor ista valent in U
rubro colore (sicut versus) designantur — 25 valent: valet M — 26 semel lapidatus:
ter lapidatus M — 27 naufragium: naufragia M — ut... patet *om. U* — 28 habiti:
abiti M — pro nomine *om. M* — 29 ut in Actibus *om. U* — tollat: tollet M — 31 et
emite vobis *om. M* — 34 quem... sum *om. U*

01 »Tota⁴⁸¹ vita cristiani hominis, qui secundum ewangelium vivat, cruciat et martirium est.« *Gregorius in Moralibus:* »Et⁴⁸² Paulus nec mundi gloriam querebat nec a mundi gloria ipse querebatur, et se mundo et mundum sibi crucifixum esse gloriatur. « *Quod et Apostolus Gallatheorum V:*

05 »Qui⁴⁸³ Cristi sunt, carnem suam crucifigunt cum viciis et concupiscentiis.« *Super quo dicit Augustinus:* »Congruit⁴⁸⁴ nostre devocioni, ut qui Domini crucifixi passionem celebramus, reprimendarum carnalium voluptatum crucem nobis faciamus.« *Ambrosius super Luce:* »Non⁴⁸⁵ amanti divicias, non amanti honores, non amanti que sua sunt, sed que Iesu Cristi; non amanti que videntur, sed que non videntur; non cupido vite, sed ei qui festinat dissolvi et esse cum Cristo crucifixus est mundus. Hoc est enim crucem tollere et sequi Cristum, ut et nos moriamur et sepeliamur cum eo.« *Bernhardus in Floribus:* »Circuire⁴⁸⁶ possum, Domine, celum et terram, mare et aridam, et nusquam te inveniam nisi in cruce. Ibi dormis, ibi pascis, ibi cubas in meridie. Crux enim tua fides est, cuius latitudo / caritas, longitudo longanimitas, altitudo spes, 124v^b profundum timor. In hac cruce te invenit, quicumque te invenit. In hac cruce anima suspenditur a terra et dulcia poma de ligno vite decerpit. «

20 *I Petri II:* »Hec⁴⁸⁷ est enim gracia, si propter conscienciam Dei sustinet quis tristitiam paciens iniuste. Que est enim gracia, si peccantes et colaphisati suffertis? Sed si bene facientes et patienter sustinetis, hec est gracia aput Deum.« *Et ibidem IIII:* »Nemo⁴⁸⁸ autem vestrum paciatur quasi homicida aut fur aut maledicus aut alienorum appetitor. Si autem ut cristianus, non erubescat.« *Bernhardus De consideracione:*

25 »O⁴⁸⁹ ambicio ambiencium crux, quomodo omnes torques omnibus places? Nil acerbius cruciat, nil molestius inquietat, nil tam aput miseris mortales celebrius huius negociis est. An non limina apostolorum plus ambicio quam devocio terit? « *Idem super Psalmo Qui habitat:* »Omnes,⁴⁹⁰ que sua sunt, querunt, non que Iesu Cristi. Ipsa quoque ecclesia dignitatis officium in turpem questum et tenebrarum negocia transire permittit; nec / in huius animarum salus est, sed fluxus queritur diviciarum. Propter 125r^a hoc contendunt, propter hoc frequentant ecclesias, missas celebrant.« *Ambrosius in libro De virginibus:* / »Collum⁴⁹¹ chathena constringit, M 130v pedes conpedes includunt; nil refert, an corpus auro ligatur an ferro,

35 si cervix premitur, nichil precium iuvat, nisi quod vos, mulieres, estis miserabiliores quam qui publico iure dampnantur. Illi optant exui, vos ligari; mulier sic ornata est domus omnium demonum infernalium.« *Hec ille.* Et de illo vide circa primam petitionem oracionis dominice.

40 *Ysidorus De summo bono:* »Qui⁴⁹² crucem portat, debet et mundo mori. Nam ferre crucem mortificare seipsum est. Ferre et non mori

01 cruciat et martirium est: crux est atque martyrium MPL — 02 Et Paulus: Quia Paulus M — 04 Quod et: Idem M — Apostolus Gallatheorum: Apostolus ad Gallatas M — 13 possum: possunt U — 22 autem: enim M — 23 maledicus: maleficus M — 25 torques: torquens MPL — 26 nil tam aput: multam aput M — 29 ecclesia dignitatis officium: ecclesiastice dignitatis officia MPL — 30 transire permittit: transiere MPL: permittit om. MPL — 32 contendunt: tendunt MPL — 33 De virginibus: De virginitate M — 36 miserabiliores: miserabiles U — 39 Ysidorus: Ysodorus M — et mundo: in mundo M — 40 Nam ferre M

symulacio ypocritarum est. « *Bernhardus*: »Ve⁴⁹³ semel et iterum pauperibus superbis, ve, inquam, semel et ve iterum portantibus crucem Christi et non sequentibus Christum: quia nimirum cuius participantur passionibus, humilitatem sectari negligunt. Duplici quippe contricione conterentur, qui huiusmodi sunt, cum et hic pro temporali gloria se affligunt, 01
 125r^b et in futuro pro interna / superbia ad eterna supplicia pertrahuntur. « *Ysidorus De summo bono*: »Qui⁴⁹⁴ ad hoc devocionem sanctitatis pretendunt, ut aliis quandoque preesse possint, illi non Christi discipuli, sed pravitatis sectatores existunt, quia non pro Deo, sed pro seculi honore portare student crucis laborem. « *Bernhardus in Apokalipsim*: »Ve⁴⁹⁵ 10 portantibus crucem, nisi sicut Salvator suam, sed sicut ille Cireneus alienam. Ve citharedis, citharisantibus, non ut illi apokaliptici in citaris suis, sed vere ut ypokrite in alienis. « *Augustinus De cristianis*: »Quid⁴⁹⁶ enim prodest, si de aureo annulo sigillum facias et putridas paleas intus recludas? Quid prodest, si signum Christi in ore, fronte, pectore 15 ponimus, et intus in anima crimina et peccata recondimus? Qui enim male cogitat, male loquitur; male operatur, si se emendare noluerit, quando se cruce signat, peccatum illius non minuitur, sed augetur. Multi enim, dum ad furtum aut adulterium vadunt, si pedem inegerint, signant se cruce, et tamen de malo opere se non revocant. Unde nesciunt, 20 miseri, quia per signum crucis includunt in se demones magis, quam
 125v^a excludunt? « *Hec ille*. / Et de ista materia vide, ubi dictum est de ymaginibus ante materiam de commendacione passionis Christi.

Bernhardus in Sermone: »Neminem⁴⁹⁷ audiamus, fratres, non carnem et sanguinem, non spiritum quemlibet, descensum a cruce suadentem. 25 Persistamus in cruce, moriamur in cruce, deponamur aliorum manibus, non nostra levitate. « *Ieronimus in epistola*: »Licet⁴⁹⁸ sparso crine et scissis vestibus ubera, quibus te nutrierat, mater ostenderit, licet in limine pater iaceat, percalcato patre perge, siccis oculis ad vexillum crucis evola. Solum pietatis genus est esse in hac re crudelem. Veniet postea 30 dies ille, quo victor revertaris ad patriam. « *Hec ille. Bernhardus in Sermone beati Andree*: »Triplitem⁴⁹⁹ possumus considerare statum vel triplex gaudium, scilicet incipiencium, proficiencium et perfectorum.

M 131r / Inicium / enim sapientie timor Domini', medium spes, caritas plenitudo. Qui iniciatur a timore, Christi crucem sustinet patienter; qui proficit in spe, portat libenter; qui consumat in caritate, amplectitur eam ardentem. 35
 125v^b Solum iste est, qui dicere potest quia, amator tuus semper fui, / o bona crux, et desideravi te amplecti'. « *Hec ille. Unde* »qui⁵⁰⁰ amat patrem suum plus quam me, non est me dignus».

01 pauperibus superbis: pauperibus fratribus U — 06 pro: per M — pertrahuntur: protrahuntur M — 07 Ysidorus: Ysodorus M — 08 possint, illi... discipuli... sectatores existunt... student: possit, ille... discipulus... sectator existit... studet U — 11 sed em. sec. MPL: vel UM — 12 apokaliptici: apokalipti U: de Apokalypsi MPL — 18 cruce: cruci M — 20 cruce: cruci M — Unde: Et MPL — 28 scissis: cissis M — 29 percalcato patre perge: per calcatum perge patrem MPL — 30 evola em. sec. MPL: esse volo U: te volo M — 33 gaudium: gradum MPL — 35 a timore: a om. M — 36 consumat: consumatur U — amplectitur: amplectatur M — 38 amat: habet U

Dixi, quod in debito modo querendi quarto oportet attendere finis utilitatem, ut queras, cuius utilitatis sit inveniri. Unde psalmista: »Querite⁵⁰¹ Dominum et vivet anima vestra.« »Cum⁵⁰² enim Deus sit
 05 vita anime, anima vero vita corporis, et sicut corpus vivere non potest anima absente, ita non nisi Deo presente anima vivere valet. Habet itaque anima Deum sibi presentem per gratiam, que vivens peccatum suum confitetur, eamque vita, que Deus est, inhabitat, quam inhabitando vivere facit. Si autem illam inhabitat, ergo templum sancti Spiritus est
 10 facta, ergo illuminata est, ergo a tenebris peccatorum expiata est, ergo templum dyaboli esse desiit, que ad lucem venit, respectus cuius tenebras fugat. Nulla enim (ut ayt Apostolus) ,convencio Cristi ad Belial,' nulla ,participacio lucis ad tenebras,' nulla ,communicacio iusticie et iniquitatis,' nullus ,consensus templo Dei cum ydolis'.« *Hec De pen. di. 1 § Si*
 15 *antequam.*

Ecce, quanta utilitas habere dilectum: / *Augustinus in Soliloquio: 126r*
 »Constanter⁵⁰³ Deo crede, eique totum te committe, quantum potes. Noli velle esse quasi proprius et in tua potestate, sed eius, clementissimi et utilissimi Domini te servum esse profiteri. Ita enim te ad se sublevare
 20 non desinet nichilque evenire permittet nisi quod tibi prosit, eciam si nescias.« *Hec ille.* O magna utilitas! Sic docuit »Tobiam⁵⁰⁴ filium suum« *Thobie IIII:* »Omni⁵⁰⁵ tempore benedic Deum et pete ab eo, ut vias tuas dirigat et omnia consilia tua in ipso permaneant.« *Psalmista:* »Revela⁵⁰⁶ Domino viam tuam et ipse faciet « et »non⁵⁰⁷ dabit in eternum
 25 fluctuacionem iusto«. *Gregorius in Omelia:* »Ubique⁵⁰⁸ nobis occurit supeřna medicina, quia dedit homini precepta, ne peccet et peccandi tamen dedit remedia, ne desperet.« *Idem:* »Conditor⁵⁰⁹ noster mira dispensacione consilii et culpas respicit et vivendi tempus inpendit, ut longiora vite spacia aut converso fiant adiutorium itineris aut non converso augmen-
 30 tum dampnacionis.« *Idem in Moralibus:* »Deus⁵¹⁰ ipse manet intra omnia, ipse extra omnia, ipse super / omnia, ipse infra omnia; superior
 est per potenciam, inferior per sustentacionem, exterior per magnitudinem, interior per subtilitatem.« *Augustinus in epistola:* »Deus⁵¹¹ totus oculus est, totus manus, totus pes. Totus oculus, quia omnia
 35 videt, totus manus, quia omnia operatur, totus pes, quia ubique est.« *Augustinus in Meditationibus:* »Quis⁵¹² est Iesus / nisi Salvator? Ergo
 propter temetipsum esto michi, Iesus, noli sic attendere malum meum ut obliviscaris bonum tuum! O bone Domine, si ego admisi, unde me dampnare potes, tu non amisisti, unde salvare soles?« *Bernhardus:*
 40 »Iesus⁵¹³ in aure melos, in ore mel, in corde iubilus.« *Idem super illud*

02 quarto om. U — 03 psalmista: Psalmus M — 12 ut ayt Apostolus: ut Apostolus ait U — 14 nullus: nullius M — 16 Soliloquio: Sololoquio M — 17 te om. M — 20 evenire: devonire M — permittet: permittit M — eciam si: et si U — 23 Psalmista: Psalmus M — 24 non dabit: non dabis M — 25 fluctuacionem: luctacionem M — 26 ne peccet em. sec. MPL: noc peccet U: ne peccaret M — 28 tempus: tempora U — 29 adiutorium: adiutorio M — 30 Deus om. U — 37 propter: super U — Iesus: Iesu MPL — 39 amisisti: admisisti M — 40 in aure melos, in ore mel: in ore mel, in aure melos M

Psalmi »petra⁵¹⁴ refugium erinacis «: » *Eciam⁵¹⁵ revera ubi tuta firmaque* 01
requies infirmis nisi in vulneribus Cristi Salvatoris? Tanto illic securior
habito, quanto ille potencior ad salvandum. Fremit mundus, tremi-
corpus, insidiatur dyabolus, non cado. Fundatus enim sum supra
firmam petram. « *Idem:* » *Mundus⁵¹⁶ clamat ego deficio; caro ego inficio;* 05
dyabolus ego interficio; Cristius ego reficio. Quem ergo sequeris, miser
homo? Ego me convertam ad Iesum nudum, pendentem in cruce. Putas
126^v *michi requies erit? Utique non negabit / michi veniam, qui latroni*
obtulit paradisum. « *Idem:* » *Aput⁵¹⁷ Dominum misericordia et copiosa*
aput eum redempcio'. Prorsus copiosa, quia non gutta, sed unda saguinis 10
largiter per quinque partes corporis emanavit. Quid tibi facere debuit
et non fecit? Illuminavit cecum, solvit vinctum, reduxit erroneum,
reconciliavit reum. « *Idem in Sermone:* » *Exinanivit⁵¹⁸ Cristus semet-*
ipsum formam servi accipiens': filius erat et factus est tanquam servus.
Nec solum formam servi accepit, ut subesset, sed eciam mali servi, ut 15
vapularet et servi peccati ut penam solveret, cum culpam non haberet. «
Idem: » *Vide⁵¹⁹ nunc opera Domini, que posuit super terram: flagellis*
cesus, spinis coronatus, clavis confossus et affixus patibulo, obprobris
saturatus. Omnium dolorum tamen inmemor ait: 'Pater, ignosce illis,
quia nesciunt quid faciunt.' « *Idem:* » *Quam dulciter,⁵²⁰ Domine Iesu,* 20
cum hominibus conversatus es, quam habundanter multa et magna
bona hominibus dignatus es largiri, quam fortiter tam indigna quam
aspera pro hominibus passus es! Dura verba, duriora verbera, durissima
126^v *et horrenda crucis supplicia.* « *Idem:* » *Frustra⁵²¹ huius seculi sapientes*
de quattuor virtutibus tam multa disputaverunt, quas tamen appre- 25
hendere omnino nequiverunt, cum illum nescierint, qui factus est nobis
sapientia a Deo, docens prudentiam, et iusticia, delicta donans, et
sanctificacio, in exemplum temperancie continenter vivens, redempcio,
in exemplum paciencie fortiter moriens. « *Idem:* » *Quis⁵²² cogitare sufficiat,*
qualiter Dominus prevenit nos, venit ad nos, subvenit nobis? Singularis 30
illa maiestas voluit mori, ut viveremus, exulare, ut repatriaremur, et usque
ad servilissima opera inclinata est, ut constitueret nos super omnia
opera sua. « *Idem:* » *Utrumque⁵²³ michi es, Domine Iesu, et speculum*
paciendi et premium patientis. Utrumque fortiter provocat me et ve-
hementer accendit. « 35

Et tantum de utilitate et consequenter de toto primo membro quoad
M 132r singulas eius partes. /

Secundo dixi: in verbo thematis nostri regulat Cristus prepostere
 agendum ad debite ordinandum — ibi »primum regnum Dei«. Circa

01 erinacis: erinacis etc. *M* — 02 requies: reliqueres *U* — illic: ille *MPL* — 03 tremit: premit *MPL* — 04 supra: super *M* — 06 dyabolus ego interficio *om.* *U* — 10 prorsus copiosa: copiosa *om.* *U* — 11 Quid: Quod *U* — 12 et non: quod non *U* — 23 duriora: tunc duriora *M* — 26 omnino: ammodo *U* — nequiverunt: nequerunt *U*: nequiverunt *MPL* — 27 iusticia *em. sec. MPL*: iusticiam *UM* — 30 prevenit... venit... subvenit... voluit: prevenit... venerit... subvenerit... voluerit *MPL* — 31 repatriaremur: repatriaremus *U* — 36 Et tantum: Et sanctum *M* — 39 ad debite: addebite *U*

01 quod notandum, quod quia status / regni Dei est quietissimus pacis 127r^a
summa federacione, perfectissimus omnis boni congregacione, deliciosis-
simus mentis plena consolacione, iocundissimus laudis continua exulta-
cione, ideo hic in vita monemur ad quattuor primum facienda, scilicet
05 ad oblacionem pacis federantis, ad optacionem boni consumantis, ad
pregustacionem potus inebriantis; ad emissionem vocis obsecrantis.

De primo *Deuteronomio XX*: »Si⁵²⁴ quando accesseris ad expugnandam
civitatem, offeres ei primum pacem.« Dominus igitur veniens ad disci-
pulos, pacem eis attulit et vicarios suos pacem afferre voluit, *Mathei X*:
10 »Intrantes⁵²⁵ domum, salutate eam dicentes: pax huic domui.« Multi
tamen eorum potius sollicitudinem et turbacionem afferunt. Tantam
enim multitudinem sociorum et equorum habent, quod in magna sol-
licitudine oportet esse hospites eorum de provisione, sicut patet in
aticristica et superba constitucione, que habetur *Extra De censibus*,
15 *Cum Apostolus, ubi dicitur*: »Quocirca⁵²⁶ statuimus, quod archiepiscopi,
parochias visitantes, pro diversitate provinciarum et facultatibus 127r^b
ecclesiarum XL vel L eveccionum numerum, episcopi autem XX vel
triginta, cardinales XXV nusquam excedant, archidiaconi vero quinque
aut VII, decani constituti sub ipsis duobus equis contenti existant.«

20 Ecce quomodo ista constitucio sive hoc dogma consonat *legi Mathei X*
»in quancunque⁵²⁷ autem civitatem intraveritis«, non »equitaveritis«,
et Mathei ultimo »euntes⁵²⁸ in mundum universum« etc.! Et de hoc
potestis videre *collectam, que dicitur communiter Ambrosii, que legitur*
*in Ramis palmarum*⁵²⁹, *et Bernhardum ad Eugenium papam*⁵³⁰. An
25 Cristus ita equitavit et Petrus ceterique apostoli? Et si non patet illud
statutum doctrine ecclesiastice contrarium esse? Et per consequens
statuens et pertinaciter defendens suspecti sunt de heresi. Patet hoc
ex diffinitione heresis superius data.

De 2°, scilicet quantum ad optacionem consumantis, dicitur *Iosue*
30 *VIII*, quod »primo⁵³¹ benedixit populo«, id est bonum eternum optavit.
Sic dicitur *3^{ia} Regum VIII*: »Convertitque⁵³² rex faciem suam et bene-
dixit omni ecclesie Israel. Omnis autem ecclesia Israel stabat. Et ait
Salomon: benedictus Dominus Deus Israel.« *Et sequitur in fine ibi*:
»Stetit⁵³³ ergo et benedicit omni/ecclesie voce magna«.

35 Ecce quomodo hic isti layci benedicebant populum; quo ergo ausu
audent moderni episcopi inhibere sacerdotibus benedicere populum?
Contra quos dicitur *XCV di. Olym idem episcopus*⁵³⁴, de quo supra.
In c. sequenti dicitur: »Ecce⁵³⁵ ego dico presentibus episcopis suis atque
astantibus in altario presbiteros posse sacramenta conficere. Sed quia

01 quod quia: quod *om. M* — 02 omnis... deliciosissimus: omni bene congregacioni
deliciosissimus *M* — 03 iocundissimus... exultacione *om. M* — 05 optacionem: optacio-
nem *M* — 06 inebriantis: inhebriantis *U* — 07 accesseris: accessit *M* — 08 offeres:
offerens *M* — 09 Mathei X: Mathei V *U* — 12 equorum: quorum *U* — habent *em.*:
habet *UM* — 13 oportet: hominem *M* — sicut: sic *M* — 14 habetur: habentur
M — 19 existant: existant etc. *M* — 21 autem *om. U* — 25 apostoli: discipuli *U* —
26 ecclesiastice: ecclesie *M* — esse *om. M* — 27 Patet hoc: Patet huius *M* —
28 data *em.*: datam *UM* — 30 bonum eternum: bona eterna *M* — 31 Sic: Sicut *U*
34 omni *bis U* — magna: magna etc. *M* — 37 idem episcopus: quidem episcopi
M — 38 episcopis suis *om. M*

scriptum est: presbyteri duplici honore honorentur, maxime qui laborant 01
in verbo Dei, predicare eos decet, utile est benedicere, congruum est
confirmare, convenit reddere communionem, necesse est visitare infirmos,
M 132v orare / pro invalidis atque omnia Dei sacramenta complere. Nemo hinc
episcoporum invidia dyabolice temptationis infletur vel irascatur, si 05
plebem interdum exhortentur presbyteri, si in ecclesiis predicent, si
plebi, ut dictum est, benedicent. Et en, abnuentibus michi ista sic
dicam: qui non vult presbiteros facere que iubentur a Deo, dicat quid
magis Cristo? Aut quid poterit corpori aut sangwini eius anteponi?
Si presbiter Cristum consecrat, cum in altario Dei sacramenta benedicūt, 10
127v^b benedicere populum non debet, qui Cristum consecrare / non metuit? «
etc., ut ibi. Et de hoc eciam *in c. sequenti, ubi dicitur inter cetera:* »Pes-
sime⁵³⁶ consuetudinis est in quibusdam ecclesiis tacere presbiteros et
presentibus episcopis non loqui, quasi eis inuideant aut eos dedignantur
audire. »Et si aliud aliquid⁴, ut inquit apostolus Paulus, fuerit revelatum 15
sedenti, prior taceat.⁴ »Gloria patris est filius sapiens.⁴ Gaudet episcopus
in iudicio suo, cum tales elegerit sacerdotes.« Recordemur semper,
quod apostolus Petrus precipit »neque⁵³⁷ ut sitis dominantes in clero.«
»Quoniam⁵³⁸ ipsi presbyteri, ut legimus, episcopi nominantur, secundum
quod dictum est ad episcopum: »noli negligere gratiam, que data est 20
tibi per inposicionem manuum ministerii⁴, et alibi ad maiores natu:
»qui vos posuit episcopos regere ecclesiam suam⁴. Sed oderunt hoc
superbi sacerdotes in presbiterii nomine, qui nolunt hoc esse, quod
Cristus, qui discipulorum pedes lavit, qui baptizatus est a Iohanne,
licet baptizandum se esse a Domino proclamaret.« *Hec ibi et in c. Olym⁵³⁹.* 25
128r^a Eadem patet ratio de casibus, quos / dicunt episcopales, de quibus
Gwilhelmus in Sacramentali suo, ubi querit, »quare⁵⁴⁰ superiores sibi
retinent aliquos casus«, scilicet papa vel episcopus. »Dicit, quod una
causa est impericia inferioris rectoris, propter quam in arduis negociis
vel casibus voluit ad episcopos merito habere recursum, Extra De 30
penitentiis et remissionibus, Omnis. Alia ratio est, quia quidam sunt,
quos non odium criminis, sed timor infamacionis, amissio proprii
gradus ad penitentiam cogebat, et ut superiores sui tales congnoſcant,
in propria persona volunt audire eorum confessiones, ut magis agra-
ventur, et ipsi congnoſcant, quanta fides est in eis super sua contricione 35
adhibenda.« Alias, dum ipse sacerdos rite ordinatus sit, et illis causis
cessantibus, vi potestatis caracteris presbiterialis a quocunq; peccato

01 maxime bis M — 04 orare pro invalidis *em. sec. Fr.*: orare pro validis U:
curare pro invalidis M — Dei sacramenta: sacramenta Dei M — hinc: hic U —
05 infletur: impletur M — 07 Et en: Etenim Fr. — 08 dicam: dicta M — vult
om. U — iubentur: iuventur M — 09 Aut quid: Aliquid U — poterit: poteret U —
sangwini: signi U — 11 consecrare: secrare U — 12 Et de hoc: Et *om.* M — eciam
om. U — inter: in U — Pessime: possint M — 13 consuetudinis est: est *om.* M —
14 inuideant: invidiant M — dedignantur: dedignentur Fr. — 16 Gaudet:
Gaudet U — 18 in clero: in clerum *etc.* M — 21 tibi per *om.* U — inposicionem
manuum ministerii: in positione manuum misterii U — natu: nata M — 22 Sed
oderunt: Sed *om.* U — 23 in: et M — 25 et *om.* U — 27 Gwilhelmus: Wilhelmus
M — suo *om.* U — 28 retinent: retrahent M — Dicit: Dic Gullielmus, *cod. Bibl.*
Cap. Prag. N. XI., f. 53v^b — 38 cogebat: cogebant M — et ut: et *om.* M — 34
confessiones: confessionem M — 35 super *om.* M

01 absolvere potest ydoneum, hoc est absolutum denunciare et sibi consu-
lere. Unde dicitur *Mathei X*: »Et⁵⁴¹ convocatis XII discipulis suis,
dedit illis potestatem spirituum inmundorum, ut eicerent eos et curarent
omnem langworem et omnem / infirmitatem. « *Et Luce IX*: »Convocans⁵⁴² 128r^b
05 autem XII discipulos, dedit illis virtutem et potestatem super omnia
demonia«, et ut patet *Luce X*, dixit ad septuaginta duos discipulos:
»In⁵⁴³ quancunque civitatem intraveritis et susceperint vos, manducate,
que apponuntur vobis, et curate / infirmos, qui in illa sunt. « M 133r

Quos autem iam dicunt casus episcopales, sunt pocius seduccionales
10 et predales, sicut annus eorum iubileus pocius dicitur annus spoli
et depredacionis et seduccionis, quia tunc maxime spoliatur et seducunt
homines.

Hic eciam nota de benediccione episcopi symoniaci sive archiepiscopi
symonie heresi infecti in ordine vel in beneficio eomodo, quo dictum est
15 supra, dum cum manu benedicunt secundum morem ipsorum in plateis
equitantes vel transeutes, quod benediccio eorum vertatur in maledic-
cionem semper eomodo, quo dictum est supra. Item nota hic de questori-
bus sive petitoribus, qui dum venientes ad ecclesiam sive civitatem
aliquam, inducunt festa sub pena excommunicationis et malediccionis
20 ad populum congregandum et spoliandum cum eorum falsis et fictis
indulgentiis, et de / benediccionibus sed pocius malediccionibus. Et 128v^b
istam materiam possis dilatare, sicut noveris.

De 3°, scilicet de pregustacione potus inebriantis, dicitur *Iohannis II*:
»Omnis⁵⁴⁴ homo primum bonum vinum« dicit per contemplacionem
25 glorie in via alia modo pregustato. Attendant hic contradictores ewangelii
verbis et factis, nolentes a populo gustare vinum quod letificat⁵⁴⁵ cor
hominis germinansque⁵⁴⁶ virgines, quos sapiencia Patris miscuit omnibus
fidelibus suis, ipsi autem sicut fures quod bonum vinum subtraxerunt
convivis et vocatis ad »nupcias⁵⁴⁷, quas magnus rex preparavit filio
30 suo«, et adhuc subtrahunt, et sicut Manichei »saguinem⁵⁴⁸ redempcionis
nostre haurire omnino declinant« et locionem digitorum et manuum
loco illius dant. O quam permutacio ista, sed non dextre Dei excelsi
sed dyaboli sinistri, sicut et illa, quod Innocencius anno Domini CCCCVII
»constituit⁵⁴⁹ pacis osculum dari loco comunionis«, ut dicitur in
35 *Cronica Flores temporum*.

Unde *Ezechielis VIII in fine*: »Ecce⁵⁵⁰ ramum applicant ad nares
suas.« Et ideo maxime frigefactus est populus cristianus et debilitatus
cibo et potu subtractis, et omnes pre fame et siti lassati sunt in via,
ita quod »matribus⁵⁵¹ suis dixेरunt: ubi est triticus et vinum?, cum 128v^b
40 deficerent quasi vulnerati in plateis civitatis«, ut *Trenorum II*. Cristus
enim Iesus in nupciis et in convivio corporali mutavit aquam in vinum
(*Iohannis II*),⁵⁵² ipsi autem econtra in nupciis spiritus et convivio anime

02 dicitur: dicit U — 05 discipulos: apostolos U — 06 et ut: et om. U — 08 sunt
om. U — 10 dicitur om. U — 14 heresi: herese M — 20 fictis: victis U — 21 de
benediccionibus: de bis U — Et... noveris om. U — 24 dicit om. M — 25 hic:
hoc M — 28 quod: illud U — 30 saguinem om. M — 33 CCCCVII: CCCC°VI
M — 34 pacis osculum: pacem Fl. temp. — 35 Cronica: Caronica U — 37 suas:
suos M — maxime om. M — frigefactus: frigescens M — debilitatus: debilitatur
M — 38 subtractis: subtraccionis U — 39 quod: ut M — 42 Iohannis II: Iohannis
III M — spiritus et convivio om. U

tunc mutant vinum bonum in aquam manuum. Nonne isti scismatici 01
sunt a factis Cristi se dividentes et pertinaciter contradicentes? Ideo
heretici merito appellantur *per Leonem papam*,⁵⁵³ *ut supra*. Est enim
heresis⁵⁵⁴ dogma falsum sacre Scripture contrarium pertinaciter defen-
satum. Et de ista materia comunionis multiplica Scripturam, prout 05
tibi placuerit.

Et quod non debet dari intincta hostia, patet *De cons. di. II Cum omne, ubi dicitur*: »Illud⁵⁵⁵ vero, quod pro complemento communionis intinctam tradunt ewkaristiam populis, nec hoc prolatum ex ewangelio testimonium receperunt, ubi apostolis corpus suum et sanguinem con- 10
M 133v mendavit; / seorsum enim panis et seorsum calicis commendacio memoratur. Nam et intinctum panem aliis Cristum prebuisse non legimus excepto illi tantum discipulo, quem intincta buccella magistri proditorem ostenderet.« Sic bonum vinum fuit in primitiva ecclesia fidelibus propinatum, cum erat ipsis »unum⁵⁵⁶ cor et anima una«, 15
129r^a perseverantes cottidie⁵⁵⁷ / in oracione, orantes sicut »veri⁵⁵⁸ adoratores Patrem in spiritu et veritate«, non confidentes in longis ethnicis oracionibus. Unde dicit *Cyprianus in epistola V*: »Iam⁵⁵⁹, inquit, »predixerat horam venire Cristus, quando veri adoratores adorant Patrem in spiritu et veritate, et implevit, quod ante promisit, quod spiritum et 20
veritatem de eius sanctificatione percipimus, de tradicionemque eius vere et spiritualiter adoremus. Que enim potest esse spiritualis oracio, quam que a Cristo nobis data est, a quo nobis et sanctus Spiritus missus est? Que vera aput Patrem precacio, quam que a Filio, qui est Veritas, de cuius ore prolata est? Ut aliter orare, quam docuit, non ingorancia 25
sola sit, sed culpa, quando ipse posuerit et dixerit: ,Reicitis mandatum Dei, ut tradicionem vestram statuatis. Oremus itaque, fratres dilectissimi, sicut magister Dominus edocuit; amica et familiaris oracio est Deum de suo ore rogare, ad aures eius ascendere Cristi oracione. Agnoscat Pater Filii sui verba, cum preces faciamus. Qui habitat intus in pectore, 30
129r^b ipse sit in voce. / Et cum ipsum ,habeamus aput Patrem advocatum' pro peccatis nostris, quando peccatores pro delictis nostris petimus, advocati nostri verba promamus. Nam cum dicat quia ,quecunque pecierimus a Patre in nomine eius, dabit', quanto efficacius inpetrabimus, quod petimus Cristi nomine, si petamus ipsius oracione!« *Hec ille.* 35
Et dicit *Crisostomus*,⁵⁶⁰ quod qui non orat sicut Cristus docuit, non est Cristi discipulus, et quod tripliciter peccat, qui clamorose orat. Et de illo vide in quinta petitione oracionis dominice.

01 tunc *om.* U — 02 a factis: a sanctis U — 04 falsum: *om.* M — contrarium *om.* M — 05 Et... placuerit *om.* U: Et de ista materia *bis* M — 08 pro *om.* U — 09 prolatum: probatum U — 10 apostolis: apostolis suis U — 13 illi: illo *Fr.* — tantum *om.* M — 16 perseverantes: perseverans M — 18 in epistola: in *om.* M — 20 et implevit ... et veritatem *om.* M — 21 percipimus: percipimus *MPL* — tradicionemque: tradicionem quoque *MPL* — 23 quam que a Cristo *em. sec. MPL*: quam a Cristo *UM* — 24 Que vera: Que vera. magis *MPL* — 26 sed culpa: sed et culpa *MPL* — 28 edocuit: et docuit U: docuit *MPL* — et familiaris: et *om.* U — 29 ore *om.* *MPL* — 31 Et cum: Cum et Cum U — 35 quod petimus: quod *om.* U — 38 oracionis dominice: M in his verbis interruptum textum habet; de imaginibus expositio in hoc codice deest. Continuationem textus in M vide p. 78

01 Non eciam adorantes in ymaginibus, picturis manu factis. De abhomi-
nacione autem et de prohibicione ymaginum et sculptilium est valde
copiosa scriptura in libris Bible, quam scribere de toto esset laboriosum
et prolixum. Ideo quod citationes aliquod placet hic ponere, ex quibus
05 de facili de ista materia potest inveniri:

quis excogitavit ydola et sculptilia et quomodo habuerunt ortum,
habetur *Sapientie XIII post principium*, illud enim ad duas lineas
et ibidem ante medium ibi »initium⁵⁶¹ enim fornicacionis«. Et *Ysaie XLI*
post principium ibi »confortabil⁵⁶² faber« usque ibi »non⁵⁶² moveatur«. **129v**
10 Et *Ieremie VII circa medium »monne⁵⁶³ vides« per totum, Ieremie X in*
principio. Exodi XXXII, 3¹ Regum XI, Iudicum / XVII. Ysaie L, XLII
ante medium ibi »gloriam⁵⁶⁴ meam« et ante finem, et *XLIII post principium*
et *XLV ante finem ibi »nescierunt«*;⁵⁶⁵

de malediccione faciencium sculptilia et de stulticia et derisione
15 colencium habetur *Sapientie VIII circa medium usque ad XIII usque*
ibi »initium⁵⁶⁶ enim« quasi ad finem per totum, et *Sapientie XV. post*
principium ibi »sed⁵⁶⁷ figulus« usque ad finem. Ysaie XL circa medium
ibi »aut⁵⁶⁸ quam ymaginem« usque ibi »non⁵⁶⁹ moveatur«, *Ysaie XLI*
in fine. *Ieremie II post medium ibi »quomodo⁵⁷⁰ confunditur fur«, Ieremie X*
20 post principium ibi »lignum⁵⁷¹ est, argentum«, *Ieremie XIII in fine.*
Et *Ezechielis XXI ante medium ibi »interrogavit⁵⁷² ydola«, Abacuk II*
in fine, *Exodi XX, Deuteronomio V;*

de punicione colencium, scilicet quod sicut coluerunt irrationabilia,
sic puniti sunt per ea, que peccaverant, *Sapientie XVI et XVII quasi*
25 *per totum. Ieremie II post medium quasi per totum, Ieremie VIII in*
fine ibi »quare⁵⁷³ ergo«, Ieremie X post medium ibi »et⁵⁷⁴ dixit Dominus:
quia dereliquerunt«, Ieremie IX in medio ibi »secundum⁵⁷⁵ numerum«,
Ieremie XIII post principium ibi »et⁵⁷⁶ factum est verbum Domini« et
in fine, *Ieremie XVI ante medium ibi »quare⁵⁷⁷ locutus est Dominus*
30 *super nos«, Ieremie XVII in principio / [Ieremie XIX in principio] 129v*
ibi »quare⁵⁷⁸ fecit«, *Ieremie XXV post principium ibi »et⁵⁷⁹ nolite ire«,*
Ieremie XXXII post medium »et⁵⁸⁰ domus in quarum«, Ieremie XXXV
post medium ibi »et⁵⁸¹ nolite sequi deos«, Ieremie XLIII in principio
et circa medium ibi »quod⁵⁸² si nos sacrificamus«, *Ieremie L in principio.*
35 *Danielis V circa finem. Ezechielis V post principium »et⁵⁸³ contempsit*
iudicia«, Ezechielis VI per totum, Ezechielis XV per totum, Ezechielis XX
post principium per totum, Ezechielis XXIII per totum, Apokalipsis IX
in fine, *Actorum VII in fine;*

reprehensio ydolorum et colencium, et qui sunt, qui induxerunt
40 populum. sicut sacerdotes avariciam in talibus exercentes et prophete
falsi, habetur *Ieremie II in principio ibi »audite⁵⁸⁴ verbum Domini«*
quasi ad medium capituli, Ieremie XII in fine, Ieremie XXIII post
principium per totum, Ieremie LI circa finem ibi »mons⁵⁸⁵ pestifer«. Baruch VI per totum
(et ibi pulcre de sacerdotibus ydolorum cum
45 capitibus et barbis rasis, sicut iam, ut timendum est, sunt sacerdotes).
Ezechielis VIII post principium (et habes ibi manifeste de pictura parietum
et in fine de osculo pacis) ibi »et⁵⁸⁶ ramum applicant ad nares suas«

130^r etc., *Ezechielis* / *XVIII post principium* (ibi habes, quomodo est scanda- 01
lum), *Ezechielis XVI per totum* (et ibi habes, quod debet lapidari meretrix
et lupanaria eius destrui) *post medium ibi* » et⁵⁸⁷ *lapidabunt te* « (et ex
illo habet ortum forte, quod dicitur, quod sacerdos adhuc debet lapidari).
Et Danielis XIII per totum; 05

de ydolis et ydolaticis *I Corinthiorum XIII et X. I Regum XV;*
de destructione ydolorum vide *Liram Exodi XXIII* de combustione
vituli conflatis et *4^a Regum XVIII in principio et circa medium. Et*
LXIII di. § Verum, ubi dicitur: » Scripturaque⁵⁸⁸ divina dicit, quod
postquam Ezechias dissipavit excelsa et contrivit statuas et succidebat 10
lucis et fregit serpentem eneam, quem fecit Moyses; videlicet, quia
Dominus illum serpentem Deus fieri iusserat, ne serpentina morte
populus interiret, cum tamen ipsum populus colere et venerari ceperat,
idcirco destruxit iste, quod iubente Domino fecerat ille. Ac per hoc
magna auctoritas ista habenda est in ecclesia, ut si nonnulli ex prede- 15
cessoribus nostris fecerunt aliqua, que illo / tempore potuerunt esse sine
culpa, et postea vertuntur in errorem et supersticionem, sine tarditate
aliqua et cum magna acutoritate a posteris destruantur. « *Et 4ta Regum*
XXII et 4^a Regum V, ubi fecit Hyeu merdatorum vel cluacam de
domo Baal,⁵⁸⁹ et *3ta Regum XVIII circa finem* occisi sunt prophete 20
Baal,⁵⁹⁰

et nato Cristo corruerunt ydola, *ut in Cronica.* Et cum intravit
Egiptum, *ut Ysaie XIX,* sic cum Cristus intrat in animam, dimittit
homo alia mendicata suffragia, *ut Ysaie XVII et Canticorum V. Item*
Danielis XIII et primi Machabeorum II post principium de subtractione 25
deorum. *Genesis XXXI circa medium et Iudicum XVIII ante finem;*
de vera ymagine *Genesis I et IX.* » Facies⁵⁹¹ enim adinstar celestis
pulchritudinis facta fedari non debet, *C. de penis, Si quis in metallis.*
de persecucionibus, quas passi sunt, qui simulacra et sculptilia
inpugnaverunt, habetur *Ieremie XI circa finem ibi* » tu⁵⁹² *autem, Domine,* 30
demonstrasti michi «. *Et Actorum XIX circa medium,*⁵⁹³ *Danielis XIV,*
ubi Daniel destruxit ydolum Bel et draconem et ideo missus est in lacum
*leonum.*⁵⁹⁴ *Et Actorum XVI circa medium* de spiritu phytonico.⁵⁹⁵ Etc.

130^v Si eciam bonum vinum fuit in ecclesia primitiva fidelibus propinatum, /
dum erant⁵⁹⁶ cottidie fragentes panes circa domos et quotidie sumebant 35
cibum cum graciaram accione, non autem valet illacio: » ibi non dicitur
expresse de potacione sive bibicione, ergo non biberunt «, quia iste est
modus loquendi Scripture sacre, quod sub nomine conmestionis panis
sive cibi totam et integram intelligit refeccionem, licet eciam
de potu expresse non exprimatur. Ad hoc habetur *Luce XI, ubi dicitur:* 40
» Et⁵⁹⁷ cum loqueretur, rogavit eum quidam pharyseus, ut pranderet
aput se. Et ingressus recubuit. « Ecce nulla fit mencio de potacione,
» ergo non biberunt « non sequitur. Similiter *Luce VII dicitur:* » Rogab-
at⁵⁹⁸ autem illum quidam phariseus, ut manducaret cum illo «, et
non sequitur » ergo non bibit «. Et quod illud sit verum, patet manifeste 45

28 Si quis in metallis: Si quis in metallum *Cod.* — 34 a verbis Si eciam iterum *M*
incipit; cf. p. 76 — Si eciam: Sic eciam *M* — ecclesia primitiva: primitiva ecclesia *M* —
39 intelligit *om.*, *U* — 40 non *om.*, *U* — Ad hoc: Adhuc *U* — 43 dicitur *om.*, *M*

01 *Marci XIII, ubi dicitur:* » Et⁵⁹⁹ manducantibus illis accepit Iesus panem « etc., ubi Marcus nullam / mencionem expresse facit de bibicione **M 134r**
 facta in cena agni paschalis tipici, et tamen planum est, quod biberent, utque *Luce XXII, ubi dicitur primo:* » Desiderio⁶⁰⁰ desideravi hoc
 05 pascha manducare vobiscum « etc., et sequitur: » Et⁶⁰¹ accepto calice gracias egit et dixit: Accipite et dividite inter vos. « *Et tunc sequitur:*
 » Et⁶⁰² accepto pane gracias egit « etc. Et quia / Lucas posuit expresse, **180v^b**
 Marcus totum sub uno intellexit, sic *Iohannis VI* expresse ponitur de manducacione et de bibicione (et hoc aliquociens), et ideo concludendo
 10 *in fine dicit:* » Qui⁶⁰³ manducat hunc panem, vivet in eternum « intelligit eomodo, quo prius dictum est ante. Iste est enim modus loquendi vulgaris et communis, ut cum quis bene comedit et bibit cum aliquo, dicit » quam bene comedi cum isto «, vel si interrogatur ab aliquo » ubi fuisti? «, respondet » comedi cum isto «, et planum est, quod intelligit
 15 eciam, quod bibit cum eo, licet non sic exprimat. Sic istomodo quasi vulgari loquitur sacra Scriptura et maxime ewangelium Cristi, secundum quod dicit Lyra in multis passibus super ewangelio et maxime super Iohanne; ideo *Lyra Iohannis VI super illo* » panis, quem ego dabo « etc. dicit. quod » postquam⁶⁰⁴ egit de pane spirituali, quod est verbum, hic
 20 agit de pane spirituali, quod est sacramentum «. Totum autem et integrum sacramentum et totam eucaristiam communiter doctores vocant, et est sub utraque specie contentum, ut *Gwilhelmus de Monte Lauduno in Sacramentali suo*⁶⁰⁵ et *XXIII di. Accolitus in fine, ubi dicitur*, **181r^b**
 quod » accolitus⁶⁰⁶ accipiat urceolum vacuum ad suggerendum vinum
 25 in eucaristiam sanguinis Cristi «. Et si sub nomine panis sive manducacionis panis non intelligeretur potus, tunc Cristus diminute et insufficienter docuisset orare, cum dixit *Mathei VI:* » Sic⁶⁰⁷ ergo orabitis: Pater noster, qui es in celis « etc., et sequitur » panem⁶⁰⁸ nostrum supersubstantialiam da nol is hodie «, ubi manet potus tunc? Igitur » excusaciones⁶⁰⁹ sunt, ca-
 30 villaciones sunt, subterfugia sunt! «

Item dicit *glossa super isto* » qui^{609a} manducat hunc panem «; *glossa:* » scilicet ⁶¹⁰ »digne «, » vivet^{609a} in eternum «, et tamen »digne « non ponitur ibi *Iohannis VI*, sed in *Paulo I Corinthiorum XI*.⁶¹¹ Si ergo illud Pauli dictum, scilicet »digne « subintelligitur, quod ille expresse posuit, sic
 35 subintelligetur de calice, quem idem eciam expresse nominavit et dicit sumendum esse.

Istud autem hodie valde alienatum et ablatum est iuge sacrificium. Unde dicitur in *Summa sacrificiorum c. Hoc quocienscunque feceritis*,^{611a} quod in primitiva ecclesia omnes, qui intererant officio misse, tam layci
 40 quam clerici, communicabantur. Et istud duravit usque ad Cletum papam: Post / ea statutum fuit omnibus diebus dominicis communicare, **181r^b**

02 facit: fecit *M* — 04 utque: ut patet *M* — Desiderio *om. M* — hoc *om. U* — 09 et ideo: et *om. M* — 10 dicit *om. U* — 11 est enim: est *om. U* — 12 vulgaris: vulgaris *U* — 16 vulgari: et vulgari *M* — 17 ewangelio: ewangelii *M* — 18 etc. *om. M* — 19 quod est verbum: qui est verbum *Lyra* — verbum: verbum Dei *U* — hic agit: hic *om. U*: hic consequenter agit *Lyra* — 20 et integrum: et *om. M* — 24 accipiat: accipiet *M* — urceolum: aureolum *U* — 25 manducacionis: manducacione *U* — 26 intelligeretur: intelligitur *U* — 28 qui es in celis *om. M* — 32 scilicet *om. M* — 33 in Paulo: in plano *M*

M 134v et qui non communicaverunt, / ab ingressu ecclesie suspendebantur. 01
Unde De cons. di. II dicitur: »Peracta⁶¹² consecracione omnes communi-
cent, qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus. Sic enim eciam apostoli
statuerunt et sancta Romana tenet ecclesia.« Postea a Fabiano papa
institutum fuit ter in anno communicare, scilicet festo Natalis, Pasce 06
et Pentecostes. Et quia homines adhuc negligentes erant, Innocencius III
statuit adminus semel in anno, videlicet in festo Pasce communicare,
*ut Extra De penitenciis et remissionibus, Omnis utriusque sexus.*⁶¹³ Si
igitur homo sentit in statu primitive ecclesie, communicet frequenter *etc.*,
ut ibi. Ecce inpletum dictum Cristi de temporibus novissimis, quoniam 10
»superhabundabit⁶¹⁴ iniquitas et refrigescet caritas multorum.« *Et*
iterum: »Putas⁶¹⁵ veniens filius hominis inveniet fidem super terram?«
De quarto, scilicet de emissionem vocis obsecrantis, dicitur *I Thymotei II:*
»Obsecro ⁶¹⁶ igitur primum fieri obsecraciones, oraciones, postulaciones,
graciarum acciones pro omnibus hominibus.« Et de ista materia pertinet 15
alibi tractare et dicere.

Et ideo tantum de isto 2° principali.

181v* Tercio dixi, quod Cristus stimulat indigne presumentes ad stren/nue
operandum ibi »et iusticiam eius«. Pro quo notandum, quod iusticia 20
est virtus generalis, comprehendens tocius animi rectitudinem, que
consistit in debita ordinacione hominis ad Deum, ad se et ad proximum.
Bernhardus: »Habemus⁶¹⁷ ante nos priores, post nos minores, a dextris
amicos, a sinistris inimicos. Reddamus igitur singulis, quod suum est:
prioribus obedienciam, minoribus doctrinam, amicis leticiam, inimicis
pacienciam.« 25

In quantum ordinat hominem in Deum, continet in se virtutes
theoloycas: quia enim Deum congoscimus, iustum est, ut et credamus —
ecce fides. Quia vero ipsum fidelem credimus, iustum est, ut in ipsum
speramus — ecce spes. Et quia multa bona ab eo accepimus, iustum est,
ut ipsum super omnia diligamus — ecce caritas. 30

2° continet iusticia virtutes ordinantes hominem ad seipsum:
congoscetes enim nos a viciis inpuandos, iustum est, ut eisdem
per fortitudinem resistamus — ecce fortitudo. Et sic de aliis.

Tercio continet virtutes, hominem ad proximum ordinantes, sicut
est amor proximi, equitas, felicitas et misericordia in pauperes etc. 35

Item sciendum, quod est quedam iusticia vendita, quedam
181v^b superflua, / quedam remissa, quedam diminuta, quedam perfecta et
superhabundans: vendita est mercenariorum, latronum, furum, symonia-
corum, de quibus *Augustinus VIII q. I:* »Sunt⁶¹⁸ in ecclesia quidam
prepositi, de quibus Paulus apostolus Phylipensium II dicit: ,Sua 40
M 135r querentes, / non que Iesu Cristi. Quid est ,sua querentes'? Non Cristum

04 tenet om. U — ecclesia: ecclesia etc. M — 07 adminus: audimus M — 12 terram:
terra etc. M — 14 primum om. U: primum omnium *Vulg.* — 15 hominibus: homini-
bus etc. M — 19 et iusticiam: et om. U — 23 igitur: ergo M — 25 pacienciam:
pacienciam etc. M — 30 ut ipsum: quod ipsum U — 32 nos: vos M — 40 Phylip-
pensium: ad Philipenses M — 41 non que: non que sunt U

01 gratis diligentes, non Deum propter Deum querentes, temporalia comoda consequentes, lucris inhyantes, honores ab hominibus appetentes. Hec quando amantur a preposito et propter hoc servitur Deo, quisquis talis est, mercenarius est, inter filios eius se non computet. « *Hec ibi. Unde* 05 » si⁶¹⁹ conferens spirituale non confert pure et principaliter propter Christum, sed propter aliam causam temporalem, utputa propter pecunias, consanguinitatem, obsequium, preces carnales, favorem patrie vel ligwe, timorem, adulacionem, mendacium, lenocinium vel cuiuscunque peccati causa vendit et dando causam aliunde ascendendi facit recipientem 10 furem et latronem et per consequens sue damnacionis participem, quia ,ascendens aliunde' quam per hostium, quod est Christus, / .est fur et latro', Iohannis X, nec acquirit sibi aliquod ius sive tytulum, et licet recipiens finem intendebat bonum, utputa predicare, ruinam ecclesie reformare, et bona multa facere, si tamen in querendo non procedit per 15 debita media, sed per pacciones, soluciones, preces carnales, obsequium, adulaciones principum, promociones, et conferens, ut sic eciam sibi confert, nec confert tytulum, nec ille ex tali collacione aliquod ius acquirit. « *Hec in Speculo aureo.*

132r

Unde querit Iohannes Andree *De clericis non residentibus c. unico* 20 *I. VI in glossa penultima:* »Quid⁶²⁰ dices, ordinacio est in ecclesia, qui vadit ad talem horam tantum habebit, vadit canonicus ad horam principaliter pro denario, nunquid symoniam committit? Solucio dic secundum Hostiensem, qui hoc notat De verborum significato, Olym, quod tales graviter peccant et mentalem symoniam committunt, « *ut ibi.* 25 Sic dicitur *De cons. di. I. Sufficit, item quod* » qui⁶²¹ pro pecuniis aut adulacionibus secularium una die presumunt plures facere missas, non existimo evadere dampnacionem. « *Hec ibi.* Quid ergo illis, qui obligant se ad XXX requiem pro certa quantitate / peccunie?

132r

Unde secundum Henricum Boechium *Extra De prebendis et dignitatibus,* 30 *Significatum:* » Si⁶²² queratur, utrum sacerdos possit exigere vel recipere pecuniam vel aliquid temporale pro celebrando divina, distingwe: aut ex convencione possit recipere vel pacto, aut citra convencionem vel pactum. In primo casu refert: aut sacerdos tenetur ex debito officio ad missam seu exequias aut alia divina officia celebranda, et tunc exigere 35 aut recipere aliquid propter hoc symoniacum est, ut I q. III Vendentes; aut non tenetur ex debito officio vel huiusmodi divina officia celebranda, et tunc aut habet beneficium ecclesiasticum, / et tunc non M 135v

03 amantur: amator *M* — 04 inter: et inter *U* — 06 utputa: utpote *U* — 07 consanguinitatem: consangwineitatem *M* — 08 adulacionem: adolacionem *M* — mendacium: mendaci: *Speculum* — 09 causa *om.* *U* — et dando: vel dando *U* — ascendendi: ascendi *U* — 12 sibi tytulum *om.* *U* — 13 utputa: utpote *U* — 14 in querendo: in acquirendo *Speculum* — non procedit: non procedat *U*: non incedit *Speculum* — 18 in: ex *M* — 23 secundum *om.* *U* — De verborum significato: ubi sicut *U* — 24 mentalem: conmentalem *U* — 25 di. I.: di. II. *U* — 26 una die: unam diem *U* — presumunt plures: plures presumunt *U* — 27 Hec ibi: Hoc ibi *U* — 31 aliquid: aliquod *M*: aliud *Boechius* — 33 vel pactum: aut pactum *M*: vel *bis* *U* — 34 seu exequias: vel exequias *Boechius* — aut alia: vel alia *M*: sive alia *Boechius* — 35 aliquid propter hoc: propter hoc aliquid *U* — est: osset *Boechius* — 36 divina officia: officia divina *M* — 37 habet beneficium ecclesiasticum: habet officium beneficium ecclesiasticum *M*

potest aliquid recipere vel exigere; argumentum De symonia, Cum in 01
ecclesie et c. Suam, XXIII di. Hiis ergo secundum Iohannem, Tancretum,
Bernhardum, Hostiensem, aut non habet beneficium, et tunc aut
habet sumptus; et tunc dicit Raymundus, quod aut debet cantare gratis
aut cessare, alias videtur facere ex avaricia (aut symonia est aut avaricia); 05
aut non habet sumptus, sed est pauper; tunc queritur, nunquid licet
sibi aliquid recipere pro divinis officiis dicendis. Et dic, quod non, ut
De symonia quasi per totum. «

182v^a Sed dicit *Astenxis*,⁶²³ quod ex quo non tenetur ex officio / ad divina
celebranda et desunt ei sumptus, licite potest accipere et locare operas 10
suas. Dicit autem *Hostiensis*,⁶²⁴ quod propter hoc non potest locare
operas suas, cum sint spirituales, et sic vix aut nunquam symoniam
vitare posset.

Ymmo locantes operas suas pro certa porcione potius dicuntur 15
sacerdotes ydoli Miche, *Iudicum XVII*.⁶²⁵ Eciam tempore collacionis
sive administracionis divinarum gratis oblatum non est recipiendum
a viro iusto, quem describens *propheta ayt*: » Beatus,⁶²⁶ qui excutit
manus suas ab omni munere «, ut 1 q. 1 *Sunt nonnulli*,⁶²⁷ nec occasione
laboris, nec consuetudinis, nec ante, nec post licet timenti Dominum
aliquid recipere, ne conscienciam suam ledat et proximum scandalizat, 20
ut 1 q. III » *Si*;⁶²⁸ *quis obiecerit* non consecraciones emi, sed res, que
ex consecracione proveniunt, penitus desipere probatur. « *Et sequitur*:
» Quisquis⁶²⁹ horum alterum vendit sine quo nec alterum provenit,
neutrum invenditum derelinquit. Nullus ergo emat ecclesiam vel pre-
bendam vel aliquod ecclesiasticum, nec pastellum nec pastum ante vel 25
postea pro huiusmodi solvat. « *Concordat 1 q. 1 Eos, in fine, ubi dicit*
182v^b » eum⁶²⁹ omnino alienum a sacerdocio, qui aliquomodo / dederit vel
acceperit pecuniam in aliquo tempore, sive ante manus inposicionem
sive post inposicionem. Accipere enim est quocumque accipere. «
Unde in glosa c. Qui studet eadem q. dicitur: Argumentum⁶³⁰ est hic 30
contra illos, qui non exigunt ante collacionem, sed post, quia licet
Gesi, dum exegit munera a Naaman, iste iam fuerat gratiam consecutus.
Nichilominus tamen dicitur in dicto c. *Qui studet, quod* » gratiam⁶³¹
sanitatis Naaman Syro vendidit « et » leprosus⁶³¹ factus « est.

Unde dicit Innocencius, quod nunquam potest dici quemquam cogens 35
ad, ut pro spirituali aliquid det; puta si consuetudo erat, quod veniens
ad penitentiam daret unum denarium vel simile, non est cogendus
ipsum dare, quia aut dices, quod voluntarie ipsum dat, et sic nunquam
M 136r est cogendus / aut coactus. Et sic eodemmodo non est cogendus,
quia esset symoniacum (*Extra De symonia, Suam*⁶³² et c. *Cum in* 40

01 recipere vel exigere: exigere vel recipere U — 02 Suam: Tuam U — Hiis ergo:
Hiis igitur Fr., Boechius — 03 et tunc aut habet: et om. U — 04 et tunc dicit:
et tunc om. U — quod aut debet: quod om. M — 06 tunc queritur: et tunc aut
queritur M — 07 dic: dicit M — 12 sic om. U — 13 posset: possit M — 15 sacer-
dotes om. U — Miche: Michee U — Eciam: Et U — 19 Dominum: Deum M —
20 ne: ut M — 21 obiecerit: non obiecerit M — 22 Et sequitur om. U — 26 postea:
pro ea U — Eos: Ego M — 29 quocumque: quantumcumque U — 30 Qui
studet: Qui student M — 33 dicto: dicta M — 37 daret: dare U — 38 dat:
det U

01 *ecclesie*⁶³³), et contra ius naturale, quare perscribi non potest et per
 consequens nec consuetudo erit (*Extra De consuetudine, c. finali*,⁶³⁴
*VIII di. Que contra*⁶³⁵). Unde si tempore collacionis sacramentorum
 consuevit aliquid dari, non cogitur quis talem consuetudinem observare,
 05 quia » species⁶³⁶ mali est « *Extra De symonia, Audiuimus*; et quia nec
 ante / nec post dandum est (*ut supra, et 1 q. III c. II*⁶³⁷) *secundum* 183r
*Innocencium, in tantum, quod eciam » laudabile*⁶³⁸ opus secundum se,
 scilicet mittere nummos in concham, ratione temporis, scilicet collacionis
 sacramentorum, reprobatur, ne malignandi occasionem inducat; licet
 10 enim nummos in concham opus pietatis sit, tempore tamen
 suscipiendi baptismum symonie suspectionem inducit, adeo ut si eciam
 alio pretexto tempore prohibito detur, presumpcio symonie non
 evanescat « *Hec 1 q. 1 Emendari et in glossa.*

Beatus igitur sacerdos, » qui⁶³⁹ excutit manus suas ab omni munere «
 15 et vivit de altario eomodo, quo dictum est supra de possidere et non
 possidere.

Item notat *Hostiensis et frater Iohannes in Summa confessorum*
*De symonia q. XXXII et q. sequenti, quod » si*⁶⁴⁰ sint diversa cimiteria
 unius ecclesie vel monasterii, unum, in quo non intrat seu ponitur
 20 aliquis nisi sit canonicus vel frater, ad quem est taxatum, pro quanto
 extraneus in cimiterio comuni fratrum potest sepeliri, symoniacum
 est, *ut Extra De symonia, Audiuimus et c. Sicut*, quia pro terra nil recipi
 debet, *ut Extra De sepulturis, Abolendo* « *Item patet: » Si*⁶⁴¹ maior crux
 non portetur, nisi certo precio / habito, nam hoc sine dubio symoniacum 183r
 25 est et species mali et avaricie signum, et ergo reprobandum, *ut in c.*
Audiuimus. « Hec ibi.

Quid ergo de pulsacione canpane magne et accensione candelarum
 magnarum tempore exequiarum sive funeris, et hoc pro certo precio,
 et quod sepeliatur in ecclesia quis prope altare, remitto cuiuslibet discreti
 30 iudicio, an illud fit caritatis causa vel avaricie, cum pauperi non habenti
 illa persolvere illa non fiunt. O mors est in olla,⁶⁴² tu, sacerdos, portans
 te cum reliquiis, ut dicis, vel crucibus ad incitandum populum ad
 offerendum. Illas abusiones potes multiplicare sicut nosti.

Item vendunt iusticiam suam ypocrite, *ut Mathei VI: » Cum*⁶⁴³ facis
 35 elemosinam, noli tuba canere ante te, sicut ypocrite faciunt. « *Et sequitur:*
*» Amen*⁶⁴³ dico vobis, receperunt mercedem suam. « *Item dicitur: » Et*⁶⁴⁴
 cum oratis, non eritis sicut ypocrite, qui clamant in synagogis. « *Et*
*sequitur: » Amen*⁶⁴⁴ dico vobis, receperunt mercedem suam. « *» Ve*⁶⁴⁵
 vobis, scribe et pharisei / ypocrite, qui conmeditis domos viduarum et 136v
 40 oracione longa orantes. Propter hoc amplius accipietis iudicium «,
*Mathei XXIII. Et Marci XII dicitur: » Qui*⁶⁴⁵ devorant domos viduarum
 sub obtentu prolixie oracionis, hii / accipiunt prolixius iudicium. « *Et* 133r

04 cogitur: cogitas U — talem: tales U — 06 post dandum: post aliquid dandum
 U — 07 in tantum om. U — 08 collacionis: collacione M — 09 ne om. M — 11 sus-
 peccionem: suspicionem M — 19 vel monasterii: et monasterii M — 20 ad quem est:
 ad quem et est M — 21 comuni: contum U — 27 pulsacione: palsacione U — 29 et
 quod: quod om. U — 30 habenti illa: illa om. M — 31 fiunt: fiant M — olla:
 ulla M — 33 multiplicare sicut nosti: multiplicare etc. U — 37 clamant: amant
Vulg. — 42 accipiunt prolixius iudicium om. U

de hiis dicit *Apostolus II Thymotei III*: » Habentes⁶⁴⁶ speciem quidem 01
 pietatis, virtutem autem eius abnegantes. Et hos devita: ex hiis enim
 sunt, qui penetrant domos et captivas ducunt mulierculas oneratas
 peccatis, qui ducuntur variis desideriis; semper discentes et nunquam
 ad scienciam veritatis pervenientes« *etc.* Unde dicitur *Mathei VI*: 05
 » Orantes⁶⁴⁷ autem, nolite multum loqui, sicut ethnici« faciunt. *Et*
sequitur ibidem: » Cum⁶⁴⁸ autem ieiunatis, nolite fieri sicut ypocrite
 tristes.« *Et sequitur*: » Amen⁶⁴⁹ dico vobis, quia receperunt mercedem
 suam.« Ista quod faciunt, qui vendunt eorum multas missas et oraciones
 et indulgencias ordinum et conventuum et fraternitates fictas et cum 10
 illis mercantur, docet bene experientia, que optima est rerum magistra.
 Et de ypocritis satis est dictum, ubi dicebatur de communione frequenti.
 Et tantum de ista iusticia vendita illorum, qui » omnia⁶⁵⁰ ópera sua
 faciunt« coram hominibus, » ut⁶⁵⁰ videantur ab eis«. *Mathei XXIII*.

Superfluum iusticiam tangit *Salvator Mathei XXIII*: » Alligant⁶⁵¹ 15
 enim onera gravia et inportabilia et inponunt humeris hominum, digito
 autem suo nolunt ea movere.« Ideo *Luce XI ayt Iesus*: » Et⁶⁵² vobis
 legisperitis ve, quia oneratis homines oneribus, que portari non possunt,
 133v^b et ipsi uno / digito vestro non tangitis sarcinas.« Unde dicit *Augustinus*
XII di. Omnia: » Ipsam⁶⁵³ religionem, quam paucissimis et manifestissimis 20
 celebracionum sacramentis misericordia Dei voluit esse liberam, servi-
 libus oneribus premunt, ut tollerabilior sit condicio Iudeorum, qui
 eciam si tempus libertatis non congnoverint, legalibus tamen sacra-
 mentis, non presumpcionibus humanis, subiciuntur«, quos dure re-
 prendit *Salvator Mathei XV, dicens*: » Quare⁶⁵⁴ et vos transgredimini 25
 mandata Dei propter tradiciones vestras?« *Et sequitur*: » Et⁶⁵⁵ irritum
 fecistis mandatum Dei propter tradicionem vestram. Ypocrite, bene
 prophetavit de vobis *Ysaías*, dicens: Populus hic labiis me honorat,
 cor autem eorum longe est a me, sine causa colunt me, docentes doctrinas
 et mandata hominum.« *Et Marci VII*: » Relinquentes⁶⁵⁶ enim mandatum 30
 Dei, tenetis tradicionem vestram, baptismata urceorum et calicum et
 alia similia hiis facitis multa.«

Hic applica de tradicionibus inutilibus et legem Dei onerantibus
 paparum, collegiorum, monachorum, sacerdotum, et de ritibus superfluis
 M 137r in ornatibus, / et aliis cerimoniis missarum et locionibus et rasuris 35
 134r^a exterioribus, cum quibus / communiter se plus occupant hodie et Deo
 servire credunt quam cum lege. Insuper pro transgressione talium
 statutorum humanorum plus dolent, conscienciam formant et confitentur
 et appreciant, quam de transgressione legis Dei, cum tamen quilibet
 cristianus deberet credere firmiter, quod si viveret ut sanctus Petrus 40
 ceterique sancti in mandatis et lege Dei, quod salvaretur sicut isti,
 dimissis istis superfluis tradicionibus, que vel legi Dei contrariantur,

04 qui: que *Vulg.* — ducuntur: dicuntur *M* — 05 *Mathei VI*... *Et sequitur om. U* —
 07 *ibidem*: idem *U* — 08 quia receperunt: quia *om. M* — 09 quod *em.*: qui *UM* —
 14 *Mathei*: *Marci M* — 19 sarcinas: pondus *M* — 20 paucissimis: in paucissimis
U — 27 mandatum: mandata *U* — 33 Hic... tradicionibus: Hic a plura detraccio-
 nibus *M* — onerantibus: honorantibus *M* — 34 de ritibus: dentibus *M* — 35 locio-
 nibus: locucionibus *M* — 37 credunt: credere *U* — 42 dimissis: demissis *M* — su-
 perfluis *om. M* — tradicionibus: contrariacionibus *M*

01 vel adminus legem Dei impediunt vel onerant, quia interim, quod quis
se occupat illis tradicionibus, vel impeditur in lege Dei vel semiplene
se occupat in ea, et sic non potest esse toto corde, tota anima, tota
mente, totis viribus occupatus in lege Dei propter istas superfluas
05 tradiciones hominum.

Unde dicit *Lira Daniel VI super isto, quod* » principes⁶⁵⁷ et magistratut
et satrape inierunt consilium, ut tale decretum exeat imperatoris es
edictum, ut omnis, qui peccerit aliquam petitionem a quocunque Deo
et homine usque ad XXX dies, nisi a te, rex, mittatur in lacum leonum «:
10 » Hocmodo⁶⁵⁸ familiares principibus aliquando inducunt eos ad fa/ciendum 184r^b
aliqua statuta pessima sub specie boni, quod zelent pro rege, cum
tamen aliud intendant. Simile edictum fecit Asuerus ad suggestionem
Aman, ut habetur Hester III et IIII, quia quasi zelans pro pace regni
inpetravit fieri edictum de destructione Iudeorum, et tamen inpetravit
15 aliud edictum fieri, ne quis accederet ad regem infra XXX dies, in
hoc similans se zelare pro regis magnitudine. Ex eius reverencia nullus
auderet ad eum accedere in tanto tempore, sed hoc faciebat, ne aliquis
infra hoc tempus ad regem accederet, qui liberationem Iudeorum
inpetraret. « *Hec ille.*

20 Sic nunc inventa sunt interdicta huiusmodi dyabolica ad vindicandum
se de iniuriis, hoc est ne in propriis voluntatibus eorum impediuntur, ut
habetur *De sententia excommunicationis c. 1 in Clem. § penultimo, ubi
dicitur:* » In⁶⁵⁹ cessacionibus vero generalibus a divinis civitatum,
terrarum et aliorum locorum, quas aliquando ex consuetudine sibi
25 vendicant (quia ipsos hoc unico lumine ad repellendas iniurias eis
factas privare nolumus nec debemus), idem intelligimus observandum «,
scilicet quod debet observari et non infringi. O anticristiana et vulpina
dolositas, voluntatem et statuta sua apprecians et magnificans et
legem / Dei suumque servicium impediens! 184v^a

30 Unde *Augustinus super Psalmo XXXI:* » Ego⁶⁶⁰ dico per totum:
,laudate, pueri, Dominum, laudate nomen Domini.' Unde laudent?
Usque quo laudent? Respondet: ,a solis ortu usque ad occasum.' « / Ideo 137v^v
dicit *Hester XIII:* » Volunt⁶⁶¹ claudere ora laudantium te atque exting-
were gloriam templi. « Sic fecit Antiochus conburere libros legis et
35 interdixit laudem Dei, ut *I Machabeorum I post medium per totum et II
post principium. et II Machabeorum V, VI, VII.* Et quomodo habet
eciam ortum ex vulneracione cuiusdam cardinalis, racione cuius papa
totam Romam supposuit interdicto, habetur *in cronicis*; et quomodo
ulterius divulgatum est, *habetur in Decretalibus, in VI et in Clem.* Sed

01 interim: iterum U — 02 tradicionibus: contrariacionibus M — 03 occupat:
occupant M — 04 occupatus: occupatis U — 00 usque... rex: nisi a te, rex, usque
ad XXX dies U — 10 aliquando om. U — eos om. M — faciendum aliqua: aliqua
faciendum U — 11 boni om. *Lyra* — 12 tamen: cum hoc *Lyra* — 16 similans:
simulans *Lyra* — zelare pro regis magnitudine: zelare regis magnitudinem U —
17 ad eum: ad Deum M — aliquis: quis U — 18 Iudeorum om. M — 23 civitatum:
cunctarum U — 27 debet: debent M — 28 sua: suas U — 32 Respondet om.
M — 33 dicit: dixit M — 34 Antiochus: Anthonius M — 35 Machabeorum I: I om.
U — 38 supposuit interdicto om. U — in cronicis em.: in caronicis U: in corincis
M — 39 Sed: Si U

ista interdicta non timuit Mardocheus, Machabei, Eleazarus et mater 01
cum VII filiis, Daniel et Hester, sed plus timentes Deum quam regem
se fortiter pro salute et liberacione sua et populi exposuerunt, Daniel
orando et Hester ad regem intrando. Que tandem interdicta fuerunt
occasio ruine excogitancium ea, quia Aman suspensus in patibulo, et 05
isti, qui accusabant Danielem, missi sunt in lacum leonum. Sic Petro
existente in carcere » oracio⁶⁶² fiebat sine intermissione ab ecclesia ad
Deum pro eo », *Actuum XII*, non sicut docet c. *Si quis suadente XVII*
134^b q. 1⁶⁶³ et eis similia statuta interdicta continencia. Sed et nunc fideles
interdicta eorum anticristica non debent formidare, sed viribus omnibus 10
Deo servire et orare. Per hoc enim maxime destruitur Anticristi corpus,
et malicia et seduccio ipsius manifeste erunt, quia » in⁶⁶⁴ laqueo suo
humiliabit eum et cadet, cum dominatus fuerit pauper homo », *Psalmus IX*.

Unde dicit *Bonifacius VIII De sententia excommunicacionis, Alma* 15
mater, l. VI, quod ex huiusmodi interdictis et statutis, ne divina
celebrentur officia vel ministrentur ecclesiastica sacramenta » excrescit⁶⁶⁵
indevocio populi, pullulant hereses et infinita pericula animarum in-
surunt, ac ecclesiis sine culpa earum debita obsequia subtrahuntur ». *Unde dicit Iohannes Andree in glossa:* » Audivi⁶⁶⁶ de quodam loco in 20
marchia, quod tanto tempore steterat interdictum, quod facta relaxacione
homines illius loci XXX vel XL annorum, qui nunquam audiverant
missam, deridebant presbiteros celebrantes. « » Si⁶⁶⁷ ergo » hii tacebunt,
lapides clamabunt », id est layci Deum laudabunt.

Adhuc de ista iusticia superflua dicit *Crisostomus, et ponitur XXVI* 25
q. VII: » Alligant⁶⁶⁹ autem onera gravia et inportabilia etc., tales
sunt sacerdotes eciam nunc, qui omnem iusticiam populo mandant,
185^a et ipsi non modicum servant, videlicet, / non ut faciendi sint iusti, sed
ut dicendo appareant iusti. Tales sunt, qui grave pondus venientibus
M 138^r ad penitenciam ponunt, quia dicunt, et non faciunt, / et sic, dum pena 30
penitencie presentis frangitur, contempnitur peccati futura pena. Sicut
enim, si fascem super humeros adolescentis, quam non potest baiolare,
posueris, necesse habet, ut aut fascem reiciat, aut sub pondere confringatur:
sic et homo, cui grave pondus penitencie inponis, aut penitenciam
reiciet, aut suscipiens, dum auferre non potest, scandalizatus amplius 35
peccat. Deinde etsi erramus modicum penam inponentes, nonne melius
est propter misericordiam dare rationem quam propter crudelitatem?
Ubi enim paterfamilias largus est, dispensator non debet esse tenax;
si Deus benignus, ut quid sacerdos eius austerus vult apparere? »

Tercia hic iusticia dicitur remissa; *Apokalipsis III:* » Scio⁶⁶⁹ opera 40
tua; quia neque frigidus es, neque calidus: utinam frigidus esses aut

05 Aman: Amon U — 11 Deo servire: servire Deo M — Per: Pro M — 12 manifeste erunt: manifesta erit M — 13 cum: dum U — pauper homo: pauperum M — 16 et statutis: et sathanicis M — 18 pullulant: ullulant M — 19 earum: eorum U — 21 steterat: stetit M — 22 illius loci om. U — annorum om. M — qui om. U — 23 missam om. U — 26 etc. om. U — 27 eciam: et U — 28 non: nunc M: nec Fr. — 30 dum pena penitencie om. U — 31 frangitur: fugitur Fr. — Sicut: Sic U — 32 humeros: humores M — 41 calidus: callidus U

01 calidus! Sed quia tepidus es, id est non frigidus nec calidus, incipiam te evomere de ore meo. Quia dicitis: quod dives sum et locupletatus et nullius egeo, et nescis, quia miser es et miserabilis et pauper et cecus et nudus» etc. Quia » maledictus,⁶⁷⁰ / qui negligenter facit opera Dei«, 135r^b
 05 dicit *Ieremias 48*, et ponitur *Extra De officio archipresbiteri, Ministerium, in glossa*. Et maledictus⁶⁷¹ homo, qui terram duabus viis ingreditur et indui⁶⁷² veste non debet quis lino lanaque contexta, et nemo debet claudicare⁶⁷³ in duas partes, et nemo⁶⁷⁴ potest duobus dominis servire; nemo enim filius Dei⁶⁷⁵ et dyaboli simul esse potest. Et » nemo,⁶⁷⁶ mittens
 10 manum suam ad aratrum et respiciens retro, est aptus regno Dei«. »Cum⁶⁷⁷ minus malum existat, viam Domini non cognoscere, quam post agnitam retroire«, *II Petri II*, et ponitur *Extra De apostatis, Quidam, in textu et in glossa*. »Qui⁶⁷⁸ perseveraverit ergo usque in finem, hic salvus erit«, *Mathei X et XXIII*.

15 Alia diminuta et insufficiens iusticia sicut scribarum et pharyseorum. *Crisostomus Mathei V De imperfecto*: »Scribarum⁶⁷⁹ et pharyseorum iusticie sunt mandata Moysi, que de pena liberabant, non autem introducunt in regnum« etc.

Iusticia sufficiens et habundans sunt mandata Cristi minima *Mathei V*:
 20 »Qui⁶⁸⁰ solverit unum de mandatis istis minimis.« *Crisostomus*: »Dominus⁶⁸¹ manifeste ostendit, que sunt, dicens demonstratorie: ‚Si quis solverit unum de mandatis istis‘, id est, que modo dicturus sum. Nam talis est modus loquendi in Scripturis: que postmodum dictura sunt, quasi dicta demonstrantur, sicut est ibi ‚Audite hoc omnes gentes‘.
 25 Que / ‚hec‘, nisi que in sequentibus versiculis dicturus erat?« *Hec* 135v^a
Crisostomus. Ecce, quomodo hic iste doctor. manens circa textum, qui dicit »mandatis istis«, non dicit »consiliis«, sicut alii multi dicunt. Consilia ymmo sunt sex⁶⁸² Cristi mandata, / scilicet: non irasci, non
 M 138v^v
 concupiscere, non dimittere uxorem causa fornicacionis excepta, omnino
 30 non iurare, non resistere malo, orare et benefacere inimicis. Et dicuntur minima secundum Crisostomum mandata Cristi, quia in peccato minima videntur quantum ad homines negligentes, »in⁶⁸² actu difficilia et in remuneracione magna«: »Non⁶⁸² irasci difficile est in actu, quia dum levis culpa putatur, non facile observatur a multis, et in remuneracione
 35 magna sunt, quia difficile et laboriosum est abstinere ab eis. Mandata autem Moysi in actu facilia sunt, in remuneracione autem modica, in peccato autem magna, quoniam abstinere ab homicidio vel adulterio facile est. Ipsa enim criminis magnitudo voluntatem faciendi repercutit, et ideo non habet laudem, qui abstinet se ab illis. Et ideo in remuneracio-

01 calidus — calidus: callidus — callidus U — 02 dicitis: dices U — locupletatus: lopletatus U — 03 egeo: egio M — 04 negligenter: fraudulententer *Vulg.* — 05 dicit *om.* U — 48 *om.* M — 09 Dei et: Dei ac M — 10 suam *om.* M — 11 minus: unus M — 15 Alia: Similia M — 17 autem introducunt: autem etiam introducunt M — 18 etc. *om.* M — 19 Iusticia... sunt: Alia est iusticia sufficiens et habundans, ut sunt M — 22 id est: et M — 28 sex Cristi mandata: Cristi mandata sex M — 32 et in remuneracione: et *om.* M — 34 et in *om.* U — 36 in actu... remuneracione: in actu sunt facilia, sunt in remuneracione U — 37 vel adulterio: vel ab adulterio M

ne modica, in peccato autem magna; nam omne malum, quanto gravius 01
185v^b crimen est, tanto levius videtur / ad non faciendum et gravius facit
peccatum, si fuerit factum. « *Hec Crisostomus.*

Ideo sequitur: » Dico⁶⁸³ autem vobis, quia nisi habundaverit iusticia
vestra plus quam scribarum et phariseorum, non intrabitis in regnum 05
celorum «, id est *secundum Crisostomum:* » Nisi⁶⁸⁴ quis supra legis mandata
eciam hec, que aput illos minima estimantur, inpleverit, non intrabit
in regnum celorum; quoniam illa de pena liberabant, non autem introducunt
in regnum. Hec autem et de pena liberant, et in regnum inducunt. «
Hec ille. Crisostomus: » Incipit⁶⁸⁵ ostendere, que sunt minima illa, quorum
10 solucionem predixerat periculosam. ‚Scitis‘, inquit, ‚quod dictum
est antiquis: non occides. Ego autem dico vobis‘ etc. Qui ergo inplet
Cristi mandata, tacite in eis inplet et legis. Nam qui non irascitur,
multo magis non occidit; qui autem inplet legis mandatum, non omnino
et legis Cristi. Frequenter enim homo non occidit propter timorem 15
vindicte, tamen irascitur. Deinde sine mandatis huius Cristi nec possunt
stare legis mandata. Nam si concedatur licencia irascendi, datur et
causa homicidii faciendi. Ex ira enim homicidium generatur. Tolle
autem iram et homicidium non fit. « *Hec Crisostomus.*

Moyes enim securim⁶⁸⁶ posuit ad ramum arboris, prohibens opus 20
186r^a homicidii, / fornicacionis et ceterorum. » Dicebant⁶⁸⁷ enim Iudei «, ut
dicit *Lira de hoc precepto* » non occides «, » quod prohibetur occidendi
factum, non autem occidendi propositum «. Sed hunc errorem excludens
Salvator, dicit » ego⁶⁸⁸ autem dico « etc. Ipse enim sicut verus colonus,
de quo *Ieremie XIII* » quare⁶⁸⁹ quasi colonus futurus es in terra, et quasi 25
M 139r viator declinans ad manendum? Quare futurus es velud vir/vagus? « etc.,
» securim⁶⁸⁶ posuit ad radicem arboris «, prohibens voluntatem, concupiscentiam
malam. Unde dixit *Baptista Mathei III:* » Iam⁶⁹⁰ enim securis
ad radicem arboris posita est. «

Unde *Crisostomus Mathei III super isto* » Esca⁶⁹¹ autem eius erat 30
locusta et mel silvestre « *inquit:* » Parva⁶⁹² volatilia et non in altum
volancia manducabat Iohannes, maiora autem volatilia et in altum
volancia, que altissima celi poterant penetrare, Cristo postvenienti
quasi regi magno servabat. Ille enim postea veniens magna volatilia
et in altum volancia manducavit, id est docuit apostolos XII et sub 35
apostolis LXXII et ceteros cristianos, quibus altissima mandavit precepta:
„Antiquis dictum est: non occides; ego autem dico vobis, si quis iratus
186v^b fuerit‘ etc. „Antiquis / dictum est: non adulterabis; ego autem dico vobis,
usque ad oculum non concupiscas. Antiquis dictum est: non periurabis;

06 supra: super U — 07 eciam hec: hec om. U — 08 in regnum: in om. U — non autem introducunt in regnum: non autem eciam introducunt regnum M — 12 vobis om. M — inplet... inplet: implent... implent M — 13 et legis: et om. U — 14 inplet: implent M — non omnino et: non omnino enim et M — 15 Cristi om. M — 17 datur: dicitur M — 24 dicit om. U — dico om. U — 25 de quo Ieremie: de quo dicit Ieremie M — 26 declinans: declinas M — manendum: monendum U — etc. om. M — 27 securim: securem M — 31 locusta: lutosa M — et mel silvestre om. M — et non: non om. M — 32 et in altum: et om. U — 33 postvenienti: postveniente M — 34 postea veniens: postveniens U — 35 et in altum: et om. U — id est: et U

01 ego autem dico omnino non iurare'. « Sic idem dicit *Mathei XIX*:
» Habes⁶⁹³ ,non occides', trade hoc gentibus, ut discant non occidere;
tu autem sequere me, ut non iratus fueris. Habes ,non periurabis',
trade hoc gentibus, ut discant non periurare; tu autem sequere me,
05 ut non iures. « *Hec Crisostomus*.

» Qui⁶⁹⁴ ergo solverit « non agendo vel non credendo, ut pharysei,
» unum⁶⁹⁴ de mandatis istis minimis et docuerit sic homines «, ut solvant,
» minimus⁶⁹⁴ vocabitur in regno celorum «, id est » despectissimus⁶⁹⁵ est
in ecclesia sanctorum «, non quod ibi sit, sed quia ab hiis, qui ibi sunt,
10 minimus, id est despectissimus reputabitur, quasi diceret » erit eo indignus «. Unde *glossa ordinaria*: » Pharizeos⁶⁹⁶ notat, qui mandata Dei
dimiserunt pro suis tradicionibus, que nichil valent, dum vel minimum,
quod in lege est, pretereunt. Solvere est non agere, quod recte intelligit,
vel non intelligere, quod depravavit, aut minuere intergritatem superad-
15 ditionis Christi. « *Crisostomus*: » Id⁶⁹⁷ est, qui solverit et docuerit sic,
inter cristianos quidem erit, tamen minimus cristianus. « Ideo dicit
Crisostomus Mathei VII: » Qui⁶⁹⁸ vult esse verus cristianus, non solum
non occidat, sed nec irascatur sine causa; non solum non fornicetur,
sed nec usque ad oculum concupiscat; non solum non periuret, sed
20 nec iuret. « /

186v

Unde dicitur *XXVIII q. IV § » Ex⁶⁹⁹ hiis omnibus colligitur, quod
malorum vindicta Deo reservanda est. « Et sequitur: » Unde⁶⁹⁹ Cristus
in ewangelio ait: ,Audistis, quia dictum est in lege' (quemadmodum
ulcionis lex statuit) oculum pro oculo, dentem pro dente'. ,Ego autem'
25 (hanc vicissitudinem tollens et ad mansuetudinem et caritatis perfec-
cionem invitans vos) ,dico vobis: / nolite resistere malo, sed diligit
inimicos vestros et benefacite hiis, qui oderunt vos, ut sitis filii patris
vestri, qui solem suum oriri facit super bona et mala et pluit super
iustos et iniustos' etc. « *Et sequitur*: » In⁶⁹⁹ lege enim Veteris Testamenti
30 corporalis pena statuta est, in lege vero ewangelii omni peccanti per
penitentiam venia promittitur. Unde illa a terrore incipit, dicens:
,Ego sum Dominus Deus zelotes, visitans peccata patrum in filios usque
in terciam et quartam generacionem.' Hec vero a levitate mansuetudinis
et misericordie, ita inquires: ,Beati pauperes spiritu' etc., ,beati mites'
35 etc., ,beati misericordes, quoniam misericordiam consequentur'. In illa
dicebatur: ,Qui fecerit hoc vel illud, morte moriatur,' in ista dicitur:
,Gaudeo super uno peccatore penitentiam agente.' « *Et sequitur*: » Et,⁶⁹⁹
ut universaliter dicatur, in lege populus ille rudis servili timore penarum
cogebatur: unde et ,legem in pedagogum accepit; in ewangelio autem
40 populus gratie liber / et adultus filiali amore et hereditatis certitudine
ad cultum divine servitutis invitatur. « Hinc *Gregorius ait*: » Cum⁷⁰⁰*

M 139v

186v

01 autem dico: autem *om.* U — *Mathei XIX*: *Mathei XI* U — 05 Hec: Hoc *M* —
06 solverit non agendo: solverit de mandatis non agendo *M* — credendo: reddendo
U — 09 non quod: quod non *M* — hiis, qui: hiis et qui *M* — 11 notat: nota
M — 13 quod recte ... depravavit *om.* U — 14 minuere: minime *M* — 15 et
docuerit: vel docuerit *M* — sic *om.* *M* — 25 tollens et ad mansuetudinem *om.*
U — 28 vestri *om.* U — bona ... super *om.* *M* — 29 etc. *om.* U — 31 promittitur:
permittitur U — 32 visitans *em.*: visitas *UM* — in filios: et filios *M* — 33 in ter-
ciam: ad terciam *M* — 34 spiritu etc.: spiritu, quoniam etc. U — 36 fecerit:
fecit U — 38 universaliter: aliter U — 41 Gregorius: et Gregorius *M*

in lege scriptum sit ‚diliges amicum tuum et odio habebis inimicum 01
 tuum‘, accepta tunc licentia, iustum fuerat, ut Dei suosque adversarios
 quanta possent virtute conprimerent eosque in ore gladii ferirent. Quod
 in Novo proculdubio Testamento conpescitur, cum per semetipsam
 Veritas predicet, dicens ‚diligite inimicos vestros, benefacite hiis, qui 05
 oderunt vos‘. Quid ergo per tauros, nisi patres Veteris Testamenti
 signantur? Nam dum ex permissione legis acceperant, quatinus adver-
 sarios suos odii retributione percuterent (ut dicam ita), quid aliud quam
 thauri erant, qui inimicos suos corporee virtutis cornu feriebant? Quid
 vero per altilia, nisi patres Novi Testamenti figurantur? Qui dum gratiam 10
 interne pigwedinis percipiunt, terrenis desideriis innitentes, quasi
 contemplacionis pena se ad sublimia sublevant. «

187^r Ideo *Mathei XIII*: »Cum⁷⁰¹ dixerunt servi: vis, imus et colligimus
 ea« (*dicit glossa*: »Separando⁷⁰² eos a communitate ecclesie per excon-
 municacionem et tandem dimittendo / iusticie seculari exterminando per 15
 mortem. «), »et⁷⁰³ ayt: Non, ne forte colligentes zyzaniam, eradicetis« *etc.*
 Unde *Augustinus in libro De baptisate et ponitur XXIII q. IIII*
 »Quantus⁷⁰⁴ arrogancia tumor est, quanta humilitatis et lenitatis oblivio
 et arrogancie quanta iactacio, ut quis se posse facere credat, quod nec
 apostolis concessit Dominus, ut zyzania videlicet a frumento putet se 20
 posse discernere?« Ideo dicit *ibidem glossa ordinaria*: »Cum⁷⁰⁵ spiritualis
 homo audit hoc esse a dyabolo, qui nichil valet contra auctoritatem Dei,
 M 140^r potest ei voluntas suboriri, ut tales auferat / de mundo, si facultatem
 habet, sed consulit iusticiam Dei, an facere debeat et an Deus velit hoc
 esse officium hominum. Sed Veritas respondet non nosse hominem 25
 in hac vita, qualis futurus sit qui modo errat, vel quid error eius bonis
 conferat; et ideo non esse tollendos, ne boni interficiantur, qui forte
 futuri sunt; vel ne bonis obsit, quibus prosunt. Tunc vero oportune
 fieri, cum iam non est tempus conmutande vite vel proficiendi aliis;
 et tunc non ab hominibus, sed ab angelis debet fieri. « 30

187^r^b Ideo hic / datur locus penitencie, ut monemur non cito amputare,
 quia qui hodie errat, forsitan cras defendet veritatem. Si ergo modo
 avelleretur, triticum quod futurum erat, eradicaretur. Vel necesse est,
 ut mali permixti sunt bonis, per quos exerceanter, vel quorum compa-
 racione nitantur ad melius, quibus sublati altitudo caritatis marcescit. 35

Quid est eradicare? *Crisostomus Omelia XLVI super isto »ne eradicetis*
«⁷⁰⁶ inquit: » Hoc⁷⁰⁷ autem dixit, prohibens prelia et sanguines et occisiones
fieri. Neque enim oportet interficere hereticum, quia prelium inexpiabile

02 iustum: iustis *Fr.* — suosque adversarios: suosque adversarius *M* — 03 con-
 primerent: conprimunt *M* — in ore *om.* *M* — 05 predicet: predicens *U*: predicat
Fr. — benefacite: bene *M* — 06 oderunt *om.* *M* — 07 signantur: figurantur *M* —
 permissione: promissione *M* — 08 odii *in M* deest, vacat tamen spatium 4 fere
litterarum — 11 interne: eterne *U* — terrenis: eternis *U*: a terrenis *Fr.* — 12 pena:
 penam *M* — 13 servi: sed *U* — 15 exterminando: exterminandos *Lyra* —
 16 eradicetis: eradicare *M* — 18 tumor: timor *M* — humilitatis: humanitatis *M* —
 20 Dominus *om.* *U* — 21 glossa *om.* *U* — 22 hoc: hec *M* — 23 auferat: auferet *U* —
 24 sed *om.* *U* — et an: et *om.* *U* — 26 vel quid: vel quia *M* — 27 tollendos *em. sec.*
Glossam ordinariam: tollendus *UM* — 33 eradicaretur: eradicare *M* — 35 nitantur:
 vitantur *M* — 36 Quid: Quod *M* — eradicare: eradicari *U*

01 in orbem terrarum induceretur. Duabus itaque hiis eos detinet cogitationibus, una quidem, ut non frumentum iacturam accipiat, alia autem, quia penam accipiant ipsi omnino. « *Et sequitur:* » Quoniam⁷⁰⁷ ab ipsis etiam zyzaniis multos decens est transmutari et effici frumentum.

05 Si autem presumentes eos eradicaveritis, nocetis, efficitis ei, qui efficiendus est frumentum, eos, quos possibile est transmutari et effici meliores. interficientibus. Non igitur detinere hereticos et opilare et abscidere liberam eorum propalacionem, et synodus et studia dissolvere prohibent, sed interficere et occidere. « *Hec Crisostomus.*

10 Quam pulcre / concordant hec dicta doctorum cum ewangelio (et ergo **137v** anplectanda) et cum dicto *Pauli Romanorum XIII:* » Non⁷⁰⁸ sine causa princeps gladium portat. Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui malum agit. « Ecce dicit » vindex «, non » occisor «, quia vindicare debet et punire secundum Crisostomum supra. Ad hoc dicit [§] *XXIII q.*

15 *IIII His respondetur:* » Sunt⁷⁰⁹ quedam, que salubri ammonicione sunt corripienda, non corporalibus flagellis sunt animadvertenda; sed eorum vindicta divino examini tantum est reservanda, quando in delinquentes videlicet disciplinas exercere non possumus, vel quia non sunt nostri iuris. De hiis ayt Apostolus: ,Quid enim michi attinet de hiis, qui foris

20 sunt, iudicare? De hiis enim Dominus iudicabit; vel, quia illorum crimina, etsi nobis nota sunt, tamen manifestis indiciis probari non possunt. « *Hec ibi.* Ecce quomodo loquitur de disciplinacione, non de occisione.

Alia / igitur scriptura doctorum, per quam videtur fore licitum **M 140v** occidere, de communi lege ewangelica, vel est priori contraria, vel ad

25 iusticiam antiquorum reducens, sicut allegant maleficos⁷¹⁰ non paciariis super terram. Antiquis enim non fuit licitum occidere iniuste et extra iudicium. Item iusticia antiquorum fuit pena talionis, ut pro / homicidio voluntario et pro iniuria Deo et parentibus illata, et in aliis casibus expressis *Exodi XXI post principium et Deuteronomii XVII in principio*

30 et *XVIII in fine et XXI in fine et Exodi XXII post medium;* pro furto autem non occidebant, ut *Exodi XXII in principio*, nisi specialiter fuisset exceptum a Domino et mandatum expresse, ut de Achgor patet *Iosue VII circa medium, et primi Regum XV*, ubi expresse mandavit Dominus de occisione Agag et Amelech, et *3^{is} Regum XX et in aliis*

35 *multis locis in Regum, in Pentatewcon, Iudicum et Machabeorum, Hester et Iudith*, ubi Dominus iussit manifeste vel per revelationem occultam ad pugnandum contra adversarios et ad occidendum, dicens sepe: » ecce tradidi (seu tradam) eos omnes in manu tua. Quomodo igitur aliter iusticia nostra deberet excedere istam iusticiam antiquorum, nisi sicut

40 *dicit Dominus:* » Ego⁷¹¹ autem dico vobis, quia omnis, qui irascitur fratri suo « etc., scilicet non solum non occidere, sed nec irasci. Dicit *glossa ordinaria:* » Superaddicio⁷¹² Cristi non irasci, non concupiscere,

01 itaque: atque *M* — detinet: detinent *M* — 02 alia: alii *M* — 04 decens: docens *M* — transmutari: transmutare *M* — 05 nocetis *om. M* — efficitis: efficietis *M* — 13 agit: egit *M* — 19 qui foris: que foris *U* — 20 vel: vobis *U* — 25 iusticiam: instanciam *M* — 26 terram: terram etc. *M* — 28 parentibus illata: participibus illatus *M* — 29 in principio et XVIII *om. M* — 30 furto: furtu *U* — 31 nisi: non *M* — 35 Iudicum ... manifeste vel: Iudit et ceteris vel *U* — 38 tradam ... tua: tradam sive hos in manu tua omnes *M* — 39 nostra: vestra *M* — 42 ordinaria: unde *M*

a quibus difficile est abstinere, et ideo sunt magna in remuneratione. « 01
Dicit *glossa extra ordinem*: » Difficile⁷¹³ verum est in se, sed facile habenti
caritatem. «

188r^a Ideo dicit *Haymo super illud II Corinthiorum III*: » Littera⁷¹⁴ occidit,
spiritus autem vivificat: « Intelligendum⁷¹⁵ est hoc primo, quod littera 05
legis Moysaice occidit hominem corporaliter, iubendo et non iuvando.
Dum enim dicit, non occides, non adulterium facies, qui occiderit vel
qui adulterium aut tale aliquid perpetraverit, reus erit iudicio, id est
occidit, igne cremabitur, lapidibus obruetur, in patibulo suspendetur
et non iuvat, quomodo inpleatur, proculdubio ipsa occidit hominem, que 10
iudicium dat, ut occidatur, licet ipsa non sit causa mortis. Spiritus autem
vivificat, id est ewangelium, quod spiritualiter intelligit, et quod Spiritum
sanctum prestat, et non solum non occidit hominem in presenti, sed
insuper vivificat, id est vitam eternam prestat. Nusquam enim ewange-
lium iubet hominem occidi, sed provocat post culpam ad penitentiam, 15
promittens vitam eternam. Penitentiam, inquit, agite, appropinquabit
enim regnum celorum. « Hec ille. Unde contra illos, qui volunt reducere
ad iusticiam / antiquorum, dicitur *XXIII q. IIII § Ex hiis*⁷¹⁶ et *Roma-*
188r^b *norum VIII*.⁷¹⁷ Unde cum quidam / legem quasi coherentem pre-
dicarent esse tenendam simul cum gracia, ait *Apostolus*: » Non⁷¹⁸ enim 20
accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum
adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba, Pater. «

» Audistis,⁷¹⁹ quia dictum est antiquis: non periurabis. « Dicit *Crisosto-*
mus: » Ecce⁷²⁰ quartum mandatum, quod minimum putant avari,
qui bene iurare non putant esse peccatum, sine quo non potest stare 25
legis mandatum. Nam nisi iuramentum interdicatur, non possunt
amputari periuria. Ex iuramento enim periurium generatur. « *Et sequitur*:
» O⁷²¹ insipiens, qui alterum iurare compellis! Nescis, quid facis. « *Et*
sequitur: » Ipse⁷²² Deus, qui periurare vetuit, ipse et postea non iurare
mandavit. Qui ergo iurando non timet Dei preceptum negligere, nec 30
in periurando timebit. Quid autem? Timet Deum aut non timet Deum.
Si timet, et sine iuramento non mentitur, si autem non timet, neque
cum iuramento potest dicere veritatem. « *Et sequitur*: » Nunc⁷²³ autem,
cum sciatis, quia et bene iurare peccatum est, quomodo potestis esse
liberi, qui occasionem datis, unde peccetur in Deum? Cesset ignis, 35
et incendium non fit; subtrahe gladium, et homicidium non committitur;
188r^v sic tolle / iuramentum, et periurium non fit. Hec de illis dicta sunt,
qui iurant per Deum; eorum autem, qui iurant per elementa, execrabilior
iniquitas. « *Et sequitur*: » Propterea⁷²⁴ ydolotram se facit omnis, qui
per aliquid iurat, etiamsi iurare liceret: quia non redderet Deo iuramenta 40
sua, sed elementis, et dupliciter peccat. Primum, quia iurat; demum,
quia deificat per quem iurat. «

» Sed⁷²⁵ forte dicis: quid faciam? Non michi credit nec vult credere,
nisi iuravero. Acquiesce magis pecuniam perdere quam salutem.

07 occiderit: occidit *M* — 10 iuvat *em. sec. Glossam ord.*: vivet *UM* — quomodo:
quo *Glossa ord.* — 11 dat, ut: ut *om. M* — 18 et Romanorum: et *om. M* — 19 pre-
dicarent: predicaret *U* — 20 esse: eam esse *U* — 22 adoptionis: adoptionis *M* —
28 Et sequitur *om. U* — 29 postea: postmodum *U* — 34 quia *om. U* — 41 sua *om. M*

01 Preciosior tibi videatur anima tua quam res tua. Si rem aliquam per-
deris, vivere potes. Si perdideris Deum, quomodo vives? An nescis,
quia quod invitus amittis propter Dei timorem, maiorem mercedem
05 colluctacione facimus, pro illo dignius coronamur? Ecce, amice, anmoneo
te, ne hominem aliquando iurare compellas. Sive existimas eum bene
iurare sive male, magis recede ab eo. « *Hoc et similia multa per Crisosto-*
mum. Origenes super hunc locum: » Existimo,⁷²⁶ quoniam non oportet,
ut vir, qui vult secundum ewangelium vivere, adiuret alterum. Si enim
10 iurare [alterum] non licet, quantum ad ewangelii Cristi mandatum,
notum / est, quia nec adiurare alterum licet. «

1389^b

M 141v

/ Unde Augustinus XXII q. 1 » In⁷²⁷ Novo Testamento dictum est, ne omni-
no iurémus. Quod quidem michi propterea dictum esse videtur, non, quia
iurare peccatum est, sed quia periurare inmane peccatum est, a quo longe
15 nos esse voluit, qui omnino ne iuremus conmonuit. « Sed *secundum eundem*
De cons. di. II Liquido, loquens de sumpeione sacramenti: » Si⁷²³ hoc ille,
scilicet Dominus, monuisset, ut post cibos alios semper acciperetur, credo,
quod eum morem nemo mutasset. « Ergo quod Dominus conmonuit
omnino ne iuremus, nullus inmutare debet, quia » quod⁷²⁹ Dominus
20 iubet, bonus servus non mutat «, XXVIII q. 1 Sic enim.

Sic ergo tenuerunt apostoli primitivique cristiani: » Sermo⁷³⁰ eorum
fuit est, est, non, non « usque ad Fabianum papam, de quo legitur
in Cronica Flores temporum, qui anno Domini COXLIX » constituit,⁷³¹
ut pro causa licita homo iurare debeat « ad tollendas controversias,
25 et tandem alii supervenientes istud dilataverunt et statutis suis roboraverunt,
propter quod tunc glossatores videntes illa statuta papalia,
textum glossaverunt et alleniauerunt, ne contra statuta ista viderentur
loqui, quia alias non fuissent ab eis / accepti et approbati in scriptis
suis et canonisati, sed magis forte condempnati, reiecti et hereticati
30 cum aliis. Unde dicit *quidam doctor nomine Michael super istum locum*
» non⁷³² iurare omnino «: » Hic⁷³³ est advertendum, quod illud preceptum
de non iurando omnino datum fuit solis apostolis, qui fuerunt viri
perfectissimi, edificatores ecclesie primitive, et ideo protunc non licebat
eis aliquomodo iurare, quia fidelibus fuisset scandalum, quia per hoc
35 non monstrassent se viros perfectos, quorum verbo est assenciendum
sine iuramento. Sed post apostolorum predicacionem intelligendum est
illud 'omnino' id est false vel inutiliter. « *Hec ille.*

139^a

Hic possumus advertere, quomodo huiusmodi glossatores et consimiles
concordant cum primitive ecclesie vita, et quomodo sit fundata supra

02 potes: poteris M — 08 Origenes: Gregorius U — 10 alterum rem. sec. MPG —
11 adiurare: iurare U — 12 dictum est om. U — 13 quia iurare: quare iurare M —
15 eundem: Augustinum M — 17 scilicet om. M — monuisset: novisset M —
19 omnino ... iubet om. M — 21 primitivique cristiani em.: primitivique cristia-
nique U: primitivi cristiani quod M — 23 qui: quod M — 24 ut: quod M — 26 tunc
om. U — 27 ne: nec M — ista om. U — viderentur: videantur U — 28 ab eis
bis U — 31 Hic ... omnino om. U — 32 solis apostolis: solum apostolis M —
33 ecclesie primitive: primitive ecclesie M — non licebat: non om. U — 37 illud:
istud M — 39 supra: super M

verba et facta Cristi et apostolorum ceterorumque sanctorum. 01
» Qui⁷³⁴ habet aures audiendi, audiat«, quam longe recessimus a veritate.

Est et factum cum ista materia et consimili ewangelica, sicut modo fit et factum est de materia calicis sangwinisque Cristi dandi populo fideli laycali. Sicut enim patet ex scriptis doctorum de Constancia, 05 fatentur esse ewangelium Cristi et quod apostoli et primitiva ecclesia

189r^b sic tenuerunt, nichilominus tamen / eam condemnant dare, sic et tandem dantes et tenentes cum effectu hereticant. Sic suo modo de ista materia dicit *Innocencius III Extra De iureiurando*, » Etsi⁷³⁵ Cristus

M 142r precepit / secundum ewangelicam veritatem, sit sermo vester est, est, non, non', ut affirmacio vel negacio sicut procedit ex ore, ita procedat ex corde, quia tamen hominum exrescente malicia« etc., ita, quod admittit, quod pro re vera, licita et honesta potest iurari, et tandem nolentes iurare »ex⁷³⁶ hoc ipso facto tanquam heretici reputentur« ab eodem, ut *Extra De hereticis, Excommunicamus, primo circa finem*. 15

Ecce quomodo iste preceptum Cristi et ewangelium sicut per se dicit, quod Cristus precepit secundum ewangelicam veritatem »sit⁷³⁷ sermo vester est, est, non, non«, audet hereticare et observantes sive observare volentes tanquam hereticos condemnare! Si videtur alicui, quod aliquis sit supra Cristum, valens suum preceptum inmutare et condemnare, 20 potest consentire ei. Sed scire debet quilibet fidelis, quod »yota⁷³⁸ unum aut unus apex non preteribit a lege« Cristi, ymmo » celum⁷³⁹ et terra transibunt, verba autem eius non preteribunt«. Ideo non debet curare condemnationes istas humanas sive de sanguine, sive de non iurando

189r^b omnino, seu aliis punctis ewangelicis, sed potius Cristo credere / et 25 suis apostolis aliisque sanctis imitatoribus verbo et facto, nomine et re apostolorum Cristi.

Ymmo regula monachorum et monialium communiter tenet, quod non debent iurare. Unde *in Regula, ut dicitur, Benedicti, habetur*: » Non⁷⁴⁰ iurent, ut non periurent. « Unde sanctus *Iacobus apostolus*, qui, ut creditur, 30 interfuit in monte, dum Dominus predicta verba protulit, non iurare omnino *in canonica sua V c.* plane exponit, dicens » ante⁷⁴¹ omnia autem, fratres mei, nolite iurare neque per celum neque per terram neque per aliud quodcunque iuramentum; sit autem sermo vester est, est, non, non, ut non sub iudicio decidatis« (» id⁷⁴² est in condemnationem« 35 *secundum Lyram ibidem*), non querens evasiones seu sophisticaciones loycales. Et quia Spiritum sanctum in signo visibili cum aliis apostolis recepit, sibi plus est credendum in sua simplici exposicione, concordante cum dicto Cristi, quam aliorum dictis evasionem querencium, et precipue *Lire, qui dicit hic, quod* » negacio⁷⁴³ postponitur signo universali affirmativo, quod equipollet suo contradictorio, postposita autem <equipollet> suo contradictorio. Hic autem non dicitur omnino non iurare, quia esset sensus, quod in nullo casu esset iurandum, quod est falsum«. 40

02 recessimus: recessus U — 03 cum... factum est om. U — 04 dandi: dando U — 11 ut: prout U — 12 etc. om. U — 16 iste: isti M — ewangelium: ewangelii M — 29 non debent: non debet M — 30 apostolus om. U — 33 neque per terram: etc. U — 37 visibili: visibile M — apostolis om. U — 40 affirmativo: affirmacio M — 41 autem equipollet suo em. sec. *Lyram*: equipollet om. UM — 42 quia: quod U — 43 quod in: quod om. U — quod est falsum om. U

01 *Hec ille. Utique Iacobus apostolus postponit negacionem, dicens / » ante⁷⁴¹ 189v^b*
omnia nolite iurare«, et *Crisostomus* manifeste postponit, dicens » ego⁷⁴⁴
autem dico vobis omnino non iurare«, sic *Augustinus* dicit, quod Dominus
conmonuit » omnino⁷⁴⁵ non iuremus«, ut *supra*. Et si / *Lyra* velit ibi **M 142v**
05 respicere loycam, propono sibi et suis sequacibus illas consimiles propo-
siciones:

prima habetur *Levite XXI*: » Et⁷⁴⁶ ad omnem mortuum non ingre-
dietur omnino«; item *Danielis 3°* » et⁷⁴⁷ non tetigit eos omnino ignis«
et *Actorum IIII* » denunciaverunt⁷⁴⁸ eis, ne omnino loquerentur in
10 nomine Christi« etc.; *Exodi XX* » nec⁷⁴⁹ omnia, que illius sunt«, et sic
de aliis, et videbunt, quod expositio eorum loycalis non valet hic.
Unde secundum eos valeret » non tetigit omnino eos ignis«, id est aliquo
modo non tetigit eos, quod falsum est, quia nullomodo tetigit eos,
quia dicitur *ibidem circa finem* » quoniam⁷⁵⁰ nichil potestatis habuisset
15 ignis in corporibus eorum et capillus capitis eorum non esset adustus«. *Ymmo* et *Lira* per se in locis allegatis non exponit loyce, sed simpliciter,
ut sonat littera. Sic *Ezechielis XII super isto* » et⁷⁵¹ non erit ultra omnis
visio cassa« dicit: » Littera⁷⁵² est sic ordinanda: omnis visio non erit
ultra cassa, id est nulla visio erit / cassa, quia negacio postposita **140r^a**
20 equipollet suo contrario.« Quare tunc eciam non possum ordinare
litteram, sicut *Crisostomus* facit, scilicet » omnino⁷⁵³ non iurare«?

Sed hoc est planum, quod si dixisset *Cristus* » audistis, quia dictum
est antiquis offerre tantum in magnis festivitibus, ego autem dico
vobis non obmittere diem omnino sine offertorio«, vel » dictum est
25 antiquis sacerdotibus non habere partem in tribubus,⁷⁵⁴ ego autem
dico vobis nichil dimittatis eis omnino«, item si dixisset » dictum est
antiquis non facies tibi sculptile neque omnem similitudinem,⁷⁵⁵ ego
autem dico vobis non esse omnino absque ymaginibus et picturis« et sic
de aliis, non reciperent aliquam loycam sive glosam textum alleviantem
30 et diminuentem, sed potius aggravantem et ampliorem sensum reddentem
vel simpliciter circa textum manentem.

De illo autem, quod dicit *Salvator Mathei XXIII* » qui⁷⁵⁶ iurat
in altari, iurat in eo, et super omnibus, que super illud sunt« etc. dicitur,
quod loquitur Dominus narrative, non assertive, doctrinam ita faciendi
35 nobis / dando, sed errorem eorum narrando. Et hoc innuit textus,
qui dicit: » Ve⁷⁵⁷ vobis, duces ceci, qui dicitis: quicumque iuraverit per
templum« etc. Simile *Mathei XV*: » Vos⁷⁵⁸ autem dicitis: quicumque
dixerit patri aut matri« etc. Improbat ergo Dominus errorem Iudeorum,
qui secundum *Crisostomum* » aurum,⁷⁵⁹ quo ipsi delectabantur, et dona,
40 quibus pascabantur, sanciora dicebant, quam ipsum templum vel
altare, ut homines propiciores fierent ad offerenda dona quam ad preces

01 *Hec ille om. M* — Utique *Iacobus apostolus*: Si est falsum. Utique *Iacobus apostolus* *U* — 02 nolite iurare *om. U* — 03 dico vobis *om. U* — 07 prima habetur: prima que habetur *M* — 08 et non: et *om. U* — 09 eis: ei *U* — 10 nomine Christi: nomine hoc *U*: nomine *Iesu Vulg.* — etc. *om. M* — 11 expositio: expectacio *M* — 12 valeret: valet *U* — 13 falsum est: est falsum *M* — 14 ibidem: idem *M* — 15 corporibus eorum: corporibus eos *U* — 17 *Ezechielis XII*: *Ezechielis VII U* — et non erit: et *om. M* — 19 ultra *om. U* — erit cassa *om. M* — 21 omnino *om. U* — 23 offerre *om. U* — 24 est antiquis *om. U* — 33 etc. *om. U* — 34 Dominus *om. U* — 35 dando *om. M* — 37 Simile ... matri etc. *om. U*

fundendas in templo, vel iusticias faciendas. *Hec ille. Et sic secundum 01*
Liram » dicebant,⁷⁶⁰ qui iurabant per templum Dei, nec peccabant nec
M 143r erant / in aliquo obligati. Sed illi, qui iurabant per aurum templi «
 (vel pecuniam, que sacerdotibus offerebatur) » erant⁷⁶⁰ obligati ad
 solvendum sacerdotibus certam porcionem auri, vel tantum, quantum 05
 illud donum valebat. Et deducit eos consequenter ad inconveniens,
 concludendo eis ex propriis dictis, quasi diceret, quod hoc facitis ex
 avaricia et cupiditate. Patet manifeste ex ordine perverso, quod minus
 in se dicitis mayus et everso, cum tamen ex caritate et zelo legis Dei
 procederetis, everso deberetis iudicare, ut qui iuraret per templum, 10
 quod sanctificat, aurum teneretur reddere etc. Cum templum princi-
140v* paliter ordinetur ad / divinum cultum, et sic quodammodo iuramentum
 per templum redundat in Deum, qui colitur in templo, sicut iurans in
 celum, in quo specialiter relucet virtus Dei, quodammodo iurat per
 Deum. Et hoc est mayus, quam iurare in dono, quod ad vestram utili- 15
 tatem offertur. Et quod non dat doctrinam sic faciendi, scilicet iurare
 per templum vel per celum, patet manifeste supra, *ubi dixit* » neque⁷⁶¹
 per celum, quia tronus Dei est, neque per Ierusalem, quia civitas est
 magni regis. Ymmo *secundum Crisostomum*⁷⁶² dupliciter peccaret,
 ut supra dictum est. *Et dicit Ieronimus, quod* » templum⁷⁶³ et altare 20
 Christus est, aurum et donum laudes et sacrificia, que Deo offeruntur.
 Non enim ille per hec, sed hec per illum sanctificantur. *Hec ille.*

Et cuiusmodi debent esse oblationes et sacrificia, vide *Crisostomum*
De imperfecto Mathei II super illo » obtulerunt⁷⁶⁴ ei munera, aurum, thus «
etc. Et ibi pulcre dicit, quibus danda sunt munera, scilicet pauperibus 25
 et non habentibus. Ex illo ergo textu non possunt se tueri sacerdotes
 Bel et pharaonis, quod ipsis sit offerendum ad altare, sicut nec per
 illum textum *Mathei V* » si⁷⁶⁵ ergo offers munus tuum ad altare, quia
 » littera⁷⁶⁶ occidit, spiritus autem vivificat, *sicut potes ibi videre*
*Crisostomum.*⁷⁶⁷ 30

140v^b *Et Heumo super illo* » et⁷⁶⁸ iuravit per viventem in secula seculorum « /
Apokalipsis X, cum obicitur: Christus in seipso, in apostolo Paulo et in
 angelo iuramentum approbat, *dicit:* » Homines⁷⁶⁹ recte iurare prohibentur,
 qui sepe in iuramento falluntur. Non enim homines a iuramento Deus
 cohibuisset, si in eo peccatum deesse cognovisset; Deus itaque iurare 35
 potest, qui non mentitur aliquando, et ipse, qui est veritas, nunquam
 fallitur, et ideo ipse iurare potest, qui falli non potest. « Ideo dicit *Thomas*
 » quod⁷⁷⁰ in iuramento est magnum periculum, tum propter Dei magnitu-
M 143v dinem, cuius testimonium invocatur, tum propter labilitatem ligve / hu-
 mane, cuius verbo iuramenta confirmantur, quia » hic⁷⁷¹ perfectus 40

01 in templo *em. sec. MPG*: etiam templo *U*: et in templo *M* — 02 dicebant, qui:
 dicebant, quod illi, qui *Lyra* — 09 mayus *om. M* — 10 ut qui: ut *om. U* — iuraret:
 iurat *M* — 11 reddere etc. *om. U* — 13 iurans: iurant *M* — 17 vel per celum:
 per *om. U* — 22 *Hec ille om. U* — 23 cuiusmodi: huiusmodi *M* — 24 super illo
om. M — aurum, thus *om. U* — 25 ibi pulcre: ille pulcre *M* — 27 Bel et pharaonis:
 et *om. M* — 31 *Et Heumo . . . et iuravit em.*: Et Haymonem super illud iuravit *U*:
 Et Heumonem super illo vide. Et Heumo super illo et iuravit *M* — 33 approbat
om. U — 34 in iuramento: in *om. M* — 38 tum propter . . . tum propter *em.*: dum
 propter . . . cum propter *U*: tamen propter . . . tum propter *M*: tum propter . . . tum
 etiam propter *MPL* — 39 labilitatem *em. sec. MPL*: libertatem *U*: labiditatem *M*

01 est vir, qui in verbo non offendit «, *Iacobi III*. Sed⁷⁷² cum Deus sit compendiosissimus, prohibet verbum superfluum et ociosum, et per consequens iuramentum. Videant ergo iuratores modum, quo iste tres persone iuraverant, et observent modum istum plene, vel omittant omnino
05 iurare. Sed difficile videtur istum modum perfecte cognoscere, ideo securum est nos a iuramentis simpliciter preservare.

Et si dicitur: licet, dicit tamen *propheta* »et⁷⁷³ iurabunt in iudicio veritate et iusticia«, dicendum, quod ista est antiquorum iusticia, scilicet verum iurare, et hoc in iudicio, *ut / dicit*: »Audistis,⁷⁷⁴ quia
10 dictum est antiquis: non periurabis «.

2° per creatorem et non per creaturam iurare debebant, *quod subditur*: »Reddes⁷⁷⁴ autem iuramenta tua Domino «. Ut ergo nostra iusticia habundaret, *dixit*: »Ego⁷⁷⁵ autem dico vobis non iurare omnino «. »Sit⁷⁷⁶ autem sermo vester est, est, non, non « *super quo dicit glossa interlinearis*:
15 »Qui⁷⁷⁷ iurare prohibet, loqui docet «. Idem vult *Cyprianus in epistola, quod* »iurare⁷⁷⁸ non licet«, quia non potest quis dicere, quomodo aliter iusticia nostra excederet antiquorum iusticiam, nisi non iuraret omnino, et si iurando non excedat, non intrabimus in regnum celorum, quia »nisi⁷⁷⁹ iusticia vestra « etc.

20 Ideo dicit *Crisostomus*: »Deinde⁷⁸⁰ hec omnia mandata in pauperis persona conveniunt«, quia secundum quod dictum est supra, »difficile⁷⁸¹ potentes, divites, nobiles et multo difficilius eloquentes credunt Deo«. Unde *Crisostomus super Mathei XXIII inquit*: »Omnia⁷⁸² verba secularia non habent in se virtutem Dei; quamvis sint composita et ingeniosa,
25 mortua sunt, quoniam in venis sensuum suorum non habent virtutem Dei. Propterea / nec audientem salvant. Omnia autem verba divina, 141r⁺ quamvis rustica sint et inconposita, viva sunt, quoniam intus in suis sensibus habent positam veritatem Dei, quasi sanguinem in venis inclusum, et ideo vivificant audientem, sicut attestatur Petrus ad Christum dicens:

30 Quo ibimus? Verba viva habes«, hoc est vite eterne, de qua dicit *Augustinus in libro de contemplacione*: »O⁷⁸³ quam gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei! Fundaris enim in exultacione universe terre, nec est in te senectus, non est in te mancus vel claudus nec gibbosus nec dif-
35 plenitudinis Christi. Quidd hac vita beacius est, ubi non est paupertatis metus nec egritudinis infirmitas, nemo leditur, nemo irascitur, nemo invidet, cupiditas nulla ardescit, nullum ibi desiderium, honoris aut potestatis ambicio, nullus in te dyaboli metus, insidie demonum / nulle
40 tatis vivemus vita iocunda. Nulla in te discordia, sed cuncta consona, cuncta conveniencia. « Que nobis prestare dignetur trinus et unus, qui vivit et regnat Deus in secula seculorum benedictus Amen. M 144r

01 Sed om. U — 03 iuramentum om. M — quo iste ... modum om. U — 06 simpliciter om. U — 07 licet om. U — 09 ut dicit: cum dicit M — 17 iuraret: iurare M — 20 Deinde em. sec. MPG: Domine UM — 25 habent: habet M — 26 nec em.: hec UM — audientem: audierem U — verba divina: verba om. U — 28 veritatem: virtutem U — venis: fenis M — 30 viva habes om. U — 33 vel claudus: nec claudus M — 35 beacius est: est om. U — paupertatis: pauper U — 37 ardescit: ardescit U — 39 mors om. U — 41 trinus et unus om. U — 42 benedictus om. M — Amen, ter M